

СЪСТОЯНИЕТО НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА В СВЕТА

АПРИЛ 2026 Г.

AMNESTY
INTERNATIONAL

АМНЕСТИ ИНТЕРНESHЪНЪЛ

Амнести Интернешънъл е движение от 10 милиона души, което апелира към човечността във всеки един от нас. Заедно водим кампании, които променят света, за да можем всички да се възползваме от правата си. Нашата визия е за свят, в който управляващите спазват обещанията си, зачитат международното право и са длъжни отговорни за действията си. Ние сме независими от правителства, политически идеологии, икономически интереси или религии и се финансираме главно от нашите членове и от индивидуални дарения. Вярваме, че ако действат в знак на солидарност и състрадание към хората навсякъде, можем да променим обществото ни към по-добро.

Амнести Интернешънъл е безпристрастна организация. Ние не заемаме позиция по въпроси на суверенитета, териториални спорове или международни политически или правни договорености, които могат да бъдат приети за прилагане на правото на самоопределение. Като се има предвид това и интересът ни да подчертаем отговорността на държавата, ние организираме нашата информация за правата на човека по света основно според разделението на държавите, които носят отговорност за ситуацията с правата на човека на тяхна територия.

Публикувано за първи път през 2026 г. от Amnesty International Ltd
Peter Benenson House, 1, Easton Street, Лондон WC1X 0DW
Великобритания
© Amnesty International 2026
Индекс: POL10/0320/2026

Оригинален език: английски
Освен ако не е отбелязано друго, съдържанието в този документ е лицензирано под лиценз Creative Commons (приписване, некомерсиален, международен 4.0).
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>
За повече информация, моля, посетете нашия уебсайт: www.amnesty.org
amnesty.org

Освен ако не е отбелязано друго, съдържанието в този документ е лицензирано под лиценз Creative Commons (приписване, некомерсиален, без производни, международен 4.0).
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>. За повече информация, моля, посетете страницата с разрешения на нашия уебсайт: amnesty.org

Този доклад документира ключови развия в областта на правата на човека на национално и регионално ниво през 2025 г., както и представя глобален анализ на текущите критични предизвикателства в областта на правата на човека. Той включва записи за държави или територии, чието положение с правата на човека е проследявано от Амнести Интернешънъл през 2025 г.

Отсъствието на конкретна държава или територия не означава, че през годината там не са извършени нарушения на правата на човека, от които Амнести Интернешънъл се интересува. Нито продължителността на влизане в дадена страна е основание за сравнение на степените и дълбочината на опасенията на Амнести Интернешънъл за дадената страна. Този доклад не обхваща широко използването на смъртното наказание, тъй като Амнести Интернешънъл издига отделен годишен глобален доклад за смъртните присъди и екзекуциите.

СЪСТОЯНИЕТО

НА ПРАВАТА

НА ЧОВЕКА

В СВЕТА

АПРИЛ 2026 Г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪСТОЯНИЕТО НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА В СВЕТА

Съкращения	6
Предговор	9
Глобален анализ	16
Общ поглед върху Азия и Тихоокеанския регион	30
Общ поглед върху Близкия Изток и Северна Африка	41
Общ поглед върху Европа и Централна Азия	51
Общ поглед върху Северна и Южна Америка	61
Общ поглед върху Африка	70
България	80

СЪКРАЩЕНИЯ

ИИ

Изкуствен интелект

АСЕАН

Асоциация на страните от Югоизточна Азия

АС

Африкански съюз

БВП

Брутен вътрешен продукт

КПВФДОЖ

Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените

Комитет по КПВФДОЖ

Комитет на ООН за премахване на дискриминацията по отношение на жените

КПРА

Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация

Комитет по КПРА

Комитет на ООН за премахване на расовата дискриминация

РКОНИКЗО/СОРЗО

Тридесетата Конференция на страните (СОР) по Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата

ДРК

Демократична република Конго

ИОЗАД

Икономическа общност на западноафриканските държави

Споразумение от Ескасу

Регионално споразумение относно достъпа до информация, участието на обществеността и правосъдието по въпроси на околната среда в Латинска Америка и Карибския басейн

ЕС

Европейски съюз

Европейски комитет за предотвратяване на изтезанията

Европейски комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание

Европейска конвенция за правата на човека

(Европейска) конвенция за защита на правата на човека и основните свободи

Истанбулска конвенция

Конвенция на Съвета на Европа за предотвратяване и борба с насилието срещу жени и домашното насилие

Любяна - Хагска конвенция

Любяно-Хагската конвенция за международно сътрудничество в разследването и наказателното преследване на геноцид, престъпления срещу човечеството, военни престъпления и други международни престъпления

МНС

Международен наказателен съд

МПГПП

Международен пакт за граждански и политически права

МПИСКП

Международен пакт за икономически, социални и културни права

МКЧК

Международен комитет на Червения кръст

МОТ

Международна организация на труда

Международна конвенция срещу насилственото изчезване

Международна конвенция за защита на всички лица от насилствено изчезване

МНПО

Международна неправителствена организация

ЛГБТИ

Лесбийки, гейове, бисексуални, транссексуални и интерсексуални лица

НП

Народни представители

НАТО

Организация на Северноатлантическия договор

НОП

Национално определен принос

НПО

Неправителствена организация

ОАД

Организация на американските държави

СКХВ

Службата на ООН за координация на хуманитарните въпроси

СВКПЧ, Служба на Върховния комисар за правата на човека

Служба на Върховния комисар на ООН за правата на човека

ОССЕ

Организация за сигурност и сътрудничество в Европа

ООН

Организация на обединените нации

Конвенция на ООН против изтезанията

Конвенция против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание

ПРООН

Програма на ООН за развитие

Конвенция на ООН за бежанците

Конвенция за статута на бежанците

Специален докладчик на ООН за защитниците на правата на човека

Специален докладчик на ООН за положението на прavoзащитниците

Специален докладчик на ООН за истината, справедливостта и обезщетението

Специален докладчик на ООН за насърчаване на истината, справедливостта, обезщетението и гаранциите за неповтаряне

Специален докладчик на ООН по въпросите на изменението на климата

Специален докладчик на ООН за насърчаването и защитата на правата на човека в контекста на изменението на климата

Специален докладчик на ООН за извънсъдебните екзекуции

Специален докладчик на ООН за извънсъдебните екзекуции, екзекуциите по бързата процедура или произволните екзекуции

Специален докладчик на ООН по въпросите на крайната бедност

Специален докладчик на ООН по въпросите на крайната бедност и правата на човека

Специален докладчик на ООН за свободата на изразяване

Специален докладчик на ООН за насърчаване и защита на правото на свобода на мнение и изразяване

Специален докладчик на ООН по въпросите на расизма

Специален докладчик на ООН по съвременните форми на расизъм, расова дискриминация, ксенофобия и свързана с тях нетолерантност

Специален докладчик на ООН по въпросите на изтезанията

Специален докладчик на ООН по въпросите на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание

Специален докладчик на ООН по въпросите на насилието срещу жени и момичета

Специален докладчик на ООН за насилието срещу жени и момичета, неговите причини и последици

ЮНЕСКО

Организация на ООН за образование, наука и култура

ВКБООН, агенцията на ООН за бежанците

Служба на Върховният комисариат на ООН за бежанците

УНИЦЕФ

Детски фонд на ООН

УПП

Универсален периодичен преглед на ООН

СЗО

Световната здравна организация

ПРЕДГОВОР

През цялата 2025 г. злонамерени хищни актьори опитваха да се възползват от нашите глобални общи ресурси, като ловци, ограбващи незаслужени трофеи. Политически лидери като Тръмп, Путин и Нетаняху, наред с много други, осъществяваха своите завоевания за икономическо и политическо господство чрез унищожение, потискане и насилие в мащабни размери.

Както отдавна Амнести Интернешънъл предупреди, основите на тази глобална среда, в която примитивна жестокост процъфтява, отдавна бяха положени. Но през 2025 г. върху сухата гървесина бяха безразсъдно излети разпалващи вещества, като бяха направени резки обратни завои, отдалечаващи ни от международния ред, който бе измислен от пепелта на Холокоста и пълното унищожение на световните войни и бе изграден бавно и мъчително, макар и недостатъчно, през последните 80 години.

Вместо да се изправят срещу хищниците, през 2025 г. повечето правителства, включително повечето европейски държави, избраха умиротворяването. Някои дори се опитаха да имитират хищника. Други се скриха под сянката му. Само една шепа избраха да му се противопоставят.

Една след друга бяха пробивани защитните бариери: чрез съучастие или мълчание по отношение на извършването на геноцид и престъпления срещу човечеството; и чрез налагането на осакатяващи санкции срещу онези, които се бореха за справедливост. Ето как ще бъде запомнена 2025 г.: с тираните и хищниците си; с изливането на политиката на умиротворяване върху горящите предателства на международните задължения; със саморазрушенията; с държавите, които си играят с огъня, който сега заплашва да ни изгори всички и да опожари бъдещето за идните поколения.

НЕ Е ИЛЮЗИЯ

Някои биха могли да твърдят, че към 2025 г. вече нямаше какво да се подкопава, тъй като пропадащата глобална система не предоставяше нищо друго освен още по-голяма власт на и без това мощния западен свят. Други твърдят, че 2025 г. просто разкри една приятна илюзия.

Тези разкази изкривяват историята на реда след Втората световна война. Те заличават майсторската работа на поколения дипломати и активисти на гражданското общество по целия свят, които, често против волята на далеч по-мощни участници, помогнаха да се измисли, оформи и защити този ред, основан на правила, и никога не се отказаха да изискват този ред да отговаря на заявената си цел.

Приемането през 1948 г. на Всеобщата декларация за правата на човека и Конвенцията за геноцида, както и на много други нормативни инструменти, обсъждани и приети през следващите 80 години, не са илюзия. Те са осезаеми прояви на следвоенния ред, основан на многостранна система от равни държави, вкоренен в универсалните права на човека и посветен на предотвратяването на повторно извършване на жестокости.

Всички знаем, че обещанието на системата остава неизпълнено, **но не е работа на този, който не спазва обещанията, да обявява това обещание за фантазия.**

Още повече, тази система никога не е била само в ръцете на силните. Още в самото си начало по-малките нации надхитриха големите. Те бяха тези, които гарантираха, че Всеобщата декларация обещава правата на човека за всички хора универсално, без разлика и равнопоставено между мъжете и жените. В годините след това вълните от антиколониални борби и движения за еманципация черпеха сила и допълнителна легитимност именно от тези утвърждения, често против волята на Европа. Именно най-новите държави от Африка, Карибите, Южна Америка и Азия, заедно с гражданското общество по целия свят, поведоха разработването на Конвенцията за икономическите и социалните права, Конвенцията за правата на детето и Конвенцията за премахване на расовата дискриминация, против волята на Съединените американски щати.

Под влиянието на международните инструменти за защита на правата на човека през последните 80 години светът ни претърпя дълбоки промени към по-добро. Тенденцията се насочи към по-голяма справедливост, към преодоляване на дисбаланса във властта между държавите, към признаване и защита на правата на расово дискриминираните и коренните народи, на жените, на ЛГБТИ лица, както и чрез закрепване в националното законодателство на универсални ангажименти за фактическо равенство, сексуални и репродуктивни права и трудови права и не само.

Не се заблуждавайте: съобщенията за смъртта на международния ред, основан на правила, са силно преувеличени. Но некролозите се публикуват не защото системата е неефективна, нерезултатна или твърде бавна, а защото тя вече не служи на интересите на политическите и икономическите сили и техните умиротворители. Сега те искат да ни накарат да повярваме, че всичко това е било само химера, приятна фикция, която е изживяла своето време.

На това трябва да се съпротивяваме, като защитим нормативните предпазни мерки, като осуетим най-тежките атаки срещу основания на правила ред от 1948 г. и като го преобразуваме за по-пълно изпълнение и по-голям обхват на неговите обещания.

Тази съпротива не означава да се прикриват яростните двойни стандарти, които пречат на прилагането на международното право, нито да се пренебрегва неговата неефективност или парализа. Това също не означава да се игнорират многобройните нарушения на обещанието за универсалност на правата ни, предвид милионите хора, на които е отказана защитата му – включително на палестинските жертви на израелския геноцид, апартейд и окупация; на афганистанските жени, чиято страна се е превърнала в открит затвор; или на иранските протестиращи, които в началото на 2026 г. бяха подложени на може би най-голямото масово избиване в новата история на Иран.

Да се противопоставяме на атаките на Доналд Тръмп или Владимир Путин срещу реда, основан на правила, също не означава да приемем визията на Китай. Това не е алтернатива, защото и Китай последователно отхвърля универсалните права на човека и

мониторинга на спазването на глобалните конвенции. Китайският стремеж към хегемония може да приеме различна форма и да се осъществи с различни инструменти, но има същия резултат: неравенство и репресии.

СЪЗДАВА СЕ НОВ РЕД?

Каква алтернатива се предлага на несъвършения глобален експеримент, започнал през 1948 г.? Подкопаване на международното право, атаки срещу Международния наказателен съд (МНС), оттегляне от международни конвенции, изоставяне на агенциите на ООН. След като парализираха Съвета за сигурност на ООН чрез безскрупулно злоупотребяване с правото си на вето, хищниците сега твърдят, че механизмите за мир и сигурност не функционират, и се опитват да ги заменят с алтернативи, служещи на собствените им интереси.

Хищническият световен ред отхвърля расовата и половата справедливост, подиграва се с правата на жените, обявява гражданското общество за общ враг и отхвърля международната солидарност. Той насочва безпрецедентно увеличение на военните инвестиции, позволява незаконни трансфери на оръжие и налага драстични съкращения в бюджета за международна помощ, рискувайки милиони предотвратими смъртни случаи и унищожавайки хиляди организации, работещи за правата на човека, сексуалните и репродуктивните права или свободата на печата.

Този хищнически алтернативен световен ред заглушава несъгласието и потиска протестите, използва дехуманизираща реторика и улеснява престъпленията от омраза и превръщането на закона в оръжие. Той се основава не на уважение към общата ни човечност, а на търговско превъзходство и технологична хегемония.

В началото на 2026 г. визията за този нов ред беше изложена от държавния секретар на САЩ Марко Рубио като западен съюз на християни, воден от САЩ, безкомпромисно и гордо вкоренен в общо наследство, романтично описано в цялата реч. Но думите не могат да скрият фактите: това е и история на господство, колониализъм, робство и геноцид.

В тази „нова“, но твърде позната система, хищниците и техните умиротворители избличават, възпират и преследват онези, които търсят равенство в рамките на държавите и между тях. Изкуплението за миналите несправедливости е обект на подигравки. Войната, а не дипломацията, властва: геноцидът на Израел срещу палестинците в Газа продължава въпреки така нареченото примирие; престъпленията на Русия срещу човечеството в Украйна ескалират; САЩ се ангажират с екстериориални извънсъдебни убийства и незаконни атаки срещу Венецуела и Иран, както и с заплахи да завземат Гренландия; множеството престъпления в Мианмар, Судан и Демократична република Конго остават ненаказани; а хората в Близкия изток отново са хвърлени в хаос, който заплашва да погълне все повече и повече страни.

Това е визия за явна хегемония, за свят без морален компас.

ЩЕ СЕ ОБЪРНЕ ЛИ ТЕНДЕНЦИЯТА ПРЕЗ 2026 Г.?

Малко държави намериха смелостта да се изкажат срещу рева на орбидията, който заглушава дипломатията. Някои се присъединиха към Хагската група, блок от държави, ангажирани с „координирани правни и дипломатически мерки“ в защита на международното право и солидарност с народа на Палестина. Други допринесоха за делото за геноцид, забедено от Южна Африка срещу Израел. Канада призова средните сили да се обединят и да инвестират в колективна устойчивост. Няколко държави, като Испания, последователно осъждаха разгряждането на нормативните предпазни механизми.

В началото на 2026 г. някои европейски държави изглеждаха, че оценяват по-адекватно рисковете, отказвайки да се присъединят към атаките на САЩ и Израел срещу Иран и се ангажираха да защитят стратегическия суверенитет, но заедно с Европейския съюз не успяха да потвърдят отново върховенството на международното право и универсалните права.

Страхът от репресии за това, че човек се изказва срещу властта, е осезаем по целия свят. Но през 2025 г. имаше и много доказателства, че правителствата продължават да полагат основите на така наречения „илюзорен“ международен ред, основан на правила, както и за широко разпространената решимост на гражданското общество да защитава и укрепва глобалните норми.

Съветът на Европа създаде Специален трибунал за престъплението агресия срещу Украйна. Международният наказателен съд (МНС) издаде заповеди за арест срещу двамата Талибански лидери за престъпление срещу човечеството, свързано с преследване на основата на пола, и отвори отново заповеди срещу либийски граждани, обвинени в военни престъпления и престъпления срещу човечеството. Хибриден наказателен съд в Централноафриканската република осъди шестима бивши членове на въоръжена група за военни престъпления и престъпления срещу човечеството. Съветът по правата на човека на ООН създаде независим механизъм за разследване за Афганистан. Родриго Дутерте, бивш президент на Филипините, беше предаден на МНС по силата на заповед за престъпление срещу човечеството за убийство. В Първия комитет на Общото събрание на ООН 156 държави гласуваха за преговори по международен инструмент за автономни оръжейни системи. През юли ЕС разшири обхвата на стоките, обхванати от своя новаторски Регламент срещу изтезанията. През 2025 г. беше постигнат значителен напредък към обвързваща конвенция на ООН за ганъците. На COP30 натискът от страна на гражданското общество и профсъюзите спомогна за приемането на Механизъм за справедлив преход за защита на работниците и общостите, докато страните преминават към чиста енергия и бъдеще, устойчиво на климатичните промени. Международният съд и Межамериканският съд по правата на човека издадоха консултативни становища, потвърждаващи задълженията на държавите в областта на правата на човека да реагират на климатичните щети. Колумбия и Нидерландия се съгласиха да бъдат заедно домакини на Първата международна конференция за прехода от изкопаеми горива през април 2026 г. Национални стачки и акции на докери във Франция, Гърция, Италия, Мароко, Испания и Швеция прекъснаха маршрутите за

гоставка на оръжие за Израел. През 2025 г. правителствата на Белгия, Боливия, Канада, Колумбия, Куба, Хондурас, Малайзия, Намибия, Словения, Южна Африка и Испания се ангажираха да променят или прекратят търговията с оръжие с Израел. Жените получаха разширени права за аборт в Дания, Фарьорските острови, Норвегия, Люксембург и Малави. В Непал младежки протести срещу корупцията свалиха правителството.

Съпротивявахме се. Трябва да се съпротивяваме. И ще се съпротивяваме.

Това не е просто поредният „труден период“. Това е трудният момент, който заплашва да унищожи всичко, което беше изградено през последните 80 години. Ние, хората, ще отговорим на предизвикателството на този исторически момент. Ще имаме амбицията, която тези времена изискват, и куража да се променим заедно с тях. Трябва да го направим като политици и дипломати; като активисти и потребители; като работници и производители; като избиратели и инвеститори; като вярващи хора, чийто кураж идва от нашите убеждения. Заедно трябва да изградим силни коалиции с участието на много заинтересовани страни и да насърчим държавите да направят същото.

Днес „и все пак ще се изправим“ означава да се фокусираме върху това, което трябва да бъде **защитено** като приоритет и на всяка цена, не само заради нашите права на човека, но и заради тези на бъдещите поколения. В съпротивата си трябва също така ясно да определим какво трябва да бъде променено и предизвикано като абсолютен приоритет сред цунамито от закони, политики и практики, отприщени от хищнически държавни и недържавни актьори. Съпротивата означава също да си изясним какво трябва да бъде трансформирано. Предвид безпрецедентния темп и мащаба на промените, които са в ход, ще трябва отново да се обърнем към силата на въображението си и смелостта на творчеството си. Трябва да си представим една нова и трансформираща визия за правата на човека за **света, в който се превръщаме**, а не просто да защитаваме правата на човека в контекста на света, който някога сме били. Заедно трябва да вдъхнем живот на тази трансформация с цялото си творчество, решителност и устойчивост.

Историята не е просто нещо, което ни се случва. Тя е и наша, за да я създадем. И в името на човечността е време да създадем историята на правата на човека.

Аньес Каламар

Генерален секретар

Април 2026 г.

СЪСТОЯНИЕТО

НА ПРАВАТА

НА ЧОВЕКА

В СВЕТА

РЕГИОНАЛЕН ПРЕГЛЕД

ГЛОБАЛЕН АНАЛИЗ

През 2025 г. Амнести Интернешънъл документиращо широко разпространени нарушения от страна на правителства и други актьори, липса на отчетност и системни несправедливости, наред с ограничен напредък в някои области. Много от тези тенденции продължиха и през 2026 г., тъй като международният ред, основан на правила, е подложен на постоянни атаки.

Престъпленията по международното право са широко разпространени. Те включват геноцида на Израел над палестинците в Газа, престъпленията срещу човечеството на Русия в Украйна, както и военни престъпления и други престъпления по международното право в Мианмар, Судан и други конфликти. Безотговорните трансфери на оръжие продължават да подхранват жестокостите, въпреки че активизмът и правният натиск са накарали някои държави да ограничат или забранят износа на оръжие за Израел. През 2025 г. Съединените американски щати (САЩ) и Русия подкопаха международните механизми за отчетност, по-специално Международния наказателен съд (МНС), докато няколко други държави обявиха оттеглянето си от Римския статут. Въпреки това МНС и други механизми осигуриха значими арести и осъдителни присъди, а бяха създадени нови разследващи органи, включително специален трибунал за престъплението агресия срещу Украйна.

Авторитарните практики се засилиха в световен мащаб. През 2025 г. правителствата на Афганистан, Китай, Египет, Индия, Иран, Кения, Обединеното кралство (ОК), САЩ и Венецуела, наред с други държави, репресирах с насилие протестите, криминализираха несъгласието чрез антитерористични закони и закони за сигурността или използваха насилствени изчезвания, екзекуции и полицейски тактики, свързани с насилие. Изтезанията и малтретирането, включително чрез оръжия за електротошок, останаха широко разпространени, въпреки че се засили импулсът за Договор на ООН за търговия без изтезания.

Дискриминацията беше централна тема. Бежанците и мигрантите бяха подложени на масови депортации и политики на расова дискриминация, докато хората, разселени отвъд международните граници в контекста на климатичните промени, останаха до голяма степен незащитени. Расовата несправедливост, свързана с колониализма и добивните индустрии, продължи, наред с призивите за репарации. Насилието, основано на пола, и ограниченията на правата на жените бяха широко разпространени. Въпреки че през 2025 г. в няколко държави бяха отбелязани правни постижения за разширяване на правото на аборт и забрана на детските бракове, съществуващите бариери пред достъпа до аборт и до грижи след аборта останаха в сила. Междувременно атаките срещу редица права на ЛГБТИ хората, особено на транссексуалните хора, се засили в целия свят.

Правителствата не успяха да премахнат изкопаемите горива, а финансирането за климата и подкрепата за адаптация останаха далеч под необходимото ниво. Дълговете, съкращенията на помощта и несправедливите глобални икономически структури подкопаха икономическите и социалните права. Злоупотребите от страна на корпорациите, включително увреждането на околната среда, нарушаването на трудовите права и използването на съдебни дела, продължиха през 2025 г., докато нова, знакова регулация на Европейския съюз (ЕС) за корпоративна дължима грижа беше отслабена.

На последно място, правителствата използват технологиите, за да улеснят и засилят авторитарните практики. Правителствата, подпомагани от корпоративни субекти, приложиха незаконно наблюдение, за да ограничат свободата на изразяване или да потискат протестите. Въпреки че през 2025 г. вредите за правата на човека, свързани със социалните медийни платформи и нарастващия брой инструменти за генериращо изкуствена интелект, станаха все по-ясни, регулирането изостава.

ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ПО МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВО

ГЕНОЦИД, ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ ЧОВЕЧЕСТВОТО И ВОЕННИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ

Изrael извърши геноцид, както и множество военни престъпления и престъпления срещу човечеството, срещу палестинците в Газа; геноцидът продължи и след примирието с Хамас на 9 октомври 2025 г. Системата на апартейд срещу всички палестинци също взе тежка жертва, особено в окупирания Западен бряг, включително Източен Йерусалим, чрез военни операции с висока интензивност и рязко увеличение на подкрепяното от държавата насилие от страна на заселниците. Масови протести срещу геноцида на Изrael се разпространиха по целия свят. Широко кръг от организации, международни органи и държави признаха, че Изrael извършва геноцид. Въпреки това, като цяло, най-мощните правителства в света не предприеха значителни действия, за да спрат геноцида или да сложат край на незаконната окупация и апартейда на Изrael.

Русия извърши престъпления срещу човечеството и военни престъпления, включително чрез широко разпространената си практика на насилствени изчезвания, изтезания и съобщения за удари с дронове срещу украински цивилни граждани. Тя засили въздушните атаки, насочени срещу критична гражданска инфраструктура в Украйна. Увеличиха се съобщенията за извънсъдебни екзекуции на украински военнопленници от руските сили. В окупираните от нея територии, Русия предприе и мерки за потискане на неруската идентичност. Извън въоръжените конфликти широко разпространената практика на Венецуела на насилствени изчезвания, произволни задържания и изтезания срещу дисиденти и други лица също представляваше престъпления срещу човечеството.

Страните в конфликтите в много други държави извършиха действия, които представляват военни престъпления. Правителствените сили, съюзническите милиции и опозиционните въоръжени групи са отговорни за убийството на общо хиляди цивилни. В Демократична република Конго (ДРК) няколко въоръжени групи незаконно убиха стотици цивилни; една от тях атакува и болници и отвлече пациенти и медицински персонал. В Мианмар военните използваха моторизирани параланери, за да хвърлят експлозивни боеприпаси върху села и други обекти, убивайки десетки цивилни, включително деца; те също така блокираха хуманитарната помощ за районите, контролирани от съпротивата. В Судан суданските въоръжени сили и техните съюзници убиха десетки цивилни в отмъщение за предполагаемото им сътрудничество с опозиционните Сили за бърза подкрепа, които също извършиха незаконни убийства на цивилни, включително масови убийства по време на атаки в Северен Дарфур. Докладите за незаконни нападения и убийства от страна на правителствените сили и въоръжените групи продължиха и в други дългогодишни конфликти в Африка, включително в Буркина Фасо, Камерун, Централноафриканската република (ЦАР), Мали, Мозамбик, Нигер, Нигерия, Сомалия и Южен Судан. В Сирия милиции, свързани с правителството, извършиха вълна от масови убийства на стотици цивилни, включително убийства на религиозна основа.

ООН и други органи регистрираха хиляди случаи на свързано с конфликти сексуално и основано на пола насилие в страни като ЦАР, ДРК, Сомалия, Южен Судан и Судан. В Судан Системте за бърза подкрепа използваха сексуално насилие по широко разпространен и систематичен начин, за да унижават, наказват и изселват жени; Суданските въоръжени сили също извършиха сексуално насилие, включително изнасилвания, на жени и мъже.

Правителствата трябва да предприемат значими действия за спиране на геноцида и да сътрудничат в рамките на ООН и други форуми за справяне и предотвратяване на всички престъпления по международното право.

НЕОТГОВОРНИ ТРАНСФЕРИ И ПРОИЗВОДСТВО НА ОРЪЖИЕ

Рискувайки да бъдат обвинени в съучастие, държавите продължиха да осъществяват и улесняват безотговорни доставки на оръжие, включително към субекти, замесени в

извършването на престъпления по международното право. САЩ бяха водещи в предоставянето на масивна военна подкрепа на Израел. Обединените арабски емирства предоставиха оръжие, включително модерно китайско въоръжение и бронирани транспортни средства, на Суданските сили за бърза подкрепа, които групата използва в Дарфур.

Натискът върху държавите и оръжейните компании се засили и даде известен резултат. В годините преди 2025 г. Белгия, Канада, Италия, Япония, Нидерландия, Испания и Обединеното кралство, наред с други държави, предприеха някои мерки за намаляване на доставките на оръжие за Израел, въпреки че често ограничаваха действията си до отказ да издават нови лицензи за износ на оръжие, като продължаваха да доставят оръжие по стари лицензи. През 2025 г. бе отбелязан напредък. В Белгия съд постанови, че регионът Фландрия трябва да спре всякакво претоварване на оръжие за Израел, след като вече беше наложена забрана за износ на оръжие от региона Валония. В Германия правителството обяви, че няма да издава нови лицензи за износ към Израел за оръжие, което може да бъде използвано в Газа, въпреки че впоследствие отмени спирането на износа на оръжие към Израел. В Словения, въпреки че имаше проблеми с прилагането, правителството обяви, че ще забрани всякаква търговия на оръжие с Израел, включително транзита и вноса. В Испания бе заложено в закон всеобхватно оръжейно ембарго срещу Израел. Групата от Хага, блок от държави, ангажирани с „координирани правни и дипломатически мерки“ в защита на международното право и солидарност с народа на Палестина, състоящ се от Боливия, Колумбия, Куба, Хондурас, Малайзия, Намибия, Сенегал и Южна Африка, се ангажира да спре всяка търговия с оръжие с Израел. Глобалният активизъм срещу потока на оръжие към Израел нарасна; например, национални стачки в Италия и акции на докери във Франция, Гърция, Италия, Мароко, Испания и Швеция имаха за цел да прекъснат маршрутите за доставка на оръжие към Израел.

Въпреки това през 2025 г. някои държави се оттеглиха или заявиха намерението си да се оттеглят от ангажиментите си, свързани със забранените оръжия. Литва се оттегли от Конвенцията по касетъчните боеприпаси, като стана първата държава, която направи това от приемането ѝ през 2008 г. Естония, Финландия, Латвия, Литва и Полша уведомиха ООН за намерението си да се оттеглят от Конвенцията за забрана на използването, скалдирането, производството и трансфера на противопехотни мини и за тяхното унищожаване (Договорът от Отава), позовавайки се на заплахи от Русия. Длъжностни лица във Финландия и Полша заявиха, че техните страни ще възобновят вътрешното производство на противопехотни мини. Украйна съобщи на ООН намерението си да суспендира действието на Договора от Отава, в противоречие с разпоредбите на самата конвенция. Въпреки това повечето държави признаха хуманитарните, правните и етичните опасения, свързани с изкуствения интелект и автономността в оръжейните системи. В Първия комитет на Общото събрание на ООН 156 държави гласуваха в подкрепа на резолюция, призоваваща за завършване на работата по елементите, необходими за международен инструмент относно автономните оръжейни системи с оглед бъдещи преговори.

Държавите и компаниите трябва да прекратят всички безотговорни трансфери на оръжие, включително всички трансфери към Израел.¹ Държавите трябва да потвърдят ангажимента си към Конвенцията по касетъчните боеприпаси и Договора от Отава и да договорят съглашение, забраняващо определени автономни оръжейни системи и строго контролиращо използването на системи, които могат да бъдат използвани законно.

БЕЗНАКАЗАНОСТ

През 2025 г. някои държави, сред които Русия и САЩ, атакуваха или подкопаха международните механизми за отчетност. Най-тежкото последствие беше, че САЩ наложиха санкции срещу прокурори и съдии от Международния наказателен съд (МНС), както и срещу Специалния докладчик на ООН за окупиранията палестинска територия и редица палестински организации за защита на правата на човека, с намерението да възпрепятстват работата на МНС и да предпазят израелски и американски граждани от поемане на отговорност. Руските

вътрешни съдилища издадоха заповеди за арест срещу длъжностни лица на МНС. Други държави по същество не направиха нищо, за да защитят тези лица и организации, нито самия МНС. В отговор ЕС реши да не активира своя блокиращ статут – правен инструмент за противодействие на екстраитериториалното прилагане на чуждестранни закони, засягащи субекти от ЕС. Държавите-членки на МНС Буркина Фасо, Мали и Нигер обявиха намерението си да се оттеглят от Римския статут, докато Унгария направи още една крачка напред и подаде официално уведомление за оттеглянето си през 2026 г. Няколко държави-членки на МНС, включително Унгария, Италия и Таджикистан, не изпълниха заповедите за арест на МНС.

Въпреки това международните механизми продължиха да извършват важна работа в посока на осигуряване на отговорност. МНС издаде заповеди за арест срещу двама лидери на талибаните за престъпление срещу човечеството, изразяващо се в преследване на основата на пола срещу жени, момичета и ЛГБТИ лица след завръщането им на власт в Афганистан през 2021 г., както и разкри заповеди срещу либийски граждани, обвинени във военни престъпления и престъпления срещу човечеството. Бившият президент на Филипините беше предаден на МНС след изпълнението на издадения срещу него заповед за арестуване за престъпление срещу човечеството – убийство, във връзка с убийствата по време на „войната срещу наркотиците“. През декември Предварителната камера на МНС потвърди 39 обвинения, повдигнати от прокуратурата срещу Джоузеф Кони, основател и лидер на „Армията за съпротива на Господ“ в Уганда. През същия месец Германия предаде на МНС Халед Мохамед Али Ел Хишри, висш член на мощна либийска милиция, срещу когото беше издаден заповед за арест за престъпления срещу човечеството и военни престъпления във връзка с злоупотреби в прословутия затвор „Митига“ в Триполи. МНС осъди лидер на милицията „Джанджауи“ за военни престъпления и престъпления срещу човечеството, извършени през 2003–2004 г. по време на брутални нападения в Дарфур. Специалният наказателен съд, хибриден съд в ЦАР, осъди шестима бивши членове на въоръжена група за военни престъпления и престъпления срещу човечеството във връзка с убийството на десетки и разсеяването на стотици други по време на нападение на групата през 2020 г.

Междувременно бяха създадени нови механизми. Съветът на Европа създаде Специалния трибунал за престъплението агресия срещу Украйна с цел разследване и преследване на висши правителствени и военни лидери от Русия и други държави, които са отговорни за това престъпление в Украйна. Макар МНС да е издал заповеди за арест на шестима руски длъжностни лица, включително Владимир Путин, за военни престъпления и престъпления срещу човечеството, той няма юрисдикция да преследва престъплението агресия в Украйна. Съветът на ООН по правата на човека създаде независим механизъм за разследване за Афганистан.

Правителствата трябва да подкрепят и защитят МНС, включително чрез активирани или приемане на блокиращи закони, за да защитят служителите на МНС и други лица, участващи в работата на МНС, от заплахы и санкции. Те трябва да гарантират, че заповедите за арест на МНС се изпълняват спрямо държавни служители, без да се претендира за имунитет от преследване за техните престъпления.²

НАКАЗАТЕЛНИ И АВТОРИТАРНИ ПРАКТИКИ РЕПРЕСИИ СРЕЩУ ДИСИДЕНТИТЕ

По целия свят държавни служители и други влиятелни фигури прибегваха до редица авторитарни практики, за да заглушат гражданското общество и да избегнат отговорност. През 2025 г. много държави използваха незаконна сила, за да потиснат протести, изразяващи политически и социално-икономически недоволства. В Танзания репресиите срещу участниците в протестите след изборите доведоха до смъртта на стотици хора. В Непал репресиите срещу протестите на младежите срещу корупцията и забраната на социалните медии доведоха до смъртта на 76 души, включително протестиращи и полицейски служители. В Иран, по време

на протестите, които започнаха на 28 декември в столицата Техеран и бързо се разпространиха в цялата страна, силите за сигурност незаконно използваха пушки и ловни пушки, заредени с метални сачми, срещу протестиращите, като до края на годината убиха най-малко 67 души от тях. Смъртни случаи на протестиращи в резултат на незаконно използване на сила бяха документираны и в страни като Ангола, Камерун, Еквадор, Индонезия, Кения, Мадагаскар, Пакистан, Перу и Турция. В някои страни полицията разчиташе на недостатъчно регулирани видове оръжия, като например звукови оръжия с голям обсег в Сърбия, а в много страни – на безразсъдното използване на сълзотворен газ.

Някои държави, сред които Афганистан, Беларус, Буркина Фасо, Китай, Куба, Мали, Мианмар, Никарагуа, Северна Корея, Пакистан, Русия, Уганда и Венецуела, прибягваха до самостоятелни изчезвания на защитници на правата на човека, активисти, журналисти и други лица като средство за вселяване на страх. Други държави, сред които Иран и Саудитска Арабия, прилагаша смъртното наказание като средство както за вселяване на страх, така и за създаване на фалшиво впечатление за сигурност и силно правителство.³

През 2025 г. някои правителства злоупотребяваха със законите за борба с тероризма и за националната сигурност, за да наказват опоненти, защитници на правата на човека и други активисти за изразяване на несъгласие, включително за мирни актове на гражданско неподчинение. В Египет властите изпратиха на съд хиляди хора по обвинения, свързани с тероризъм, като много от тях бяха преследвани единствено заради мирното упражняване на своите права на човека. В Индия и китайските автономни региони Хонконг и Макао властите широко използваха законите за националната сигурност и борбата с тероризма, за да задържат защитници на правата на човека и активисти. Във Венецуела най-малко 806 души продължиха да бъдат произволно задържани, като много от тях бяха насилствено изчезнали, тъй като правителството поддържаше политиката си на репресии срещу всяко реално или предполагаемо несъгласие. В Тунис властите подложиха политическите опоненти на политически мотивирани масови съдебни процеси и наказателни присъди до 45 години лишаване от свобода съгласно законите за борба с тероризма или киберпрестъпността. В Обединеното кралство властите забраниха „Palestine Action“ – мрежа за директни действия, която се противопоставя на участието на Обединеното кралство във военните операции на Израел – въз основа на неясни закони за борба с тероризма; над 2 000 души бяха арестувани в цялото Обединено кралство само защото мирно се противопоставиха на забраната. Те също така преследваха 16 активисти от „Just Stop Oil“, коалиция от екологични активисти, за участие в различни актове на гражданско неподчинение, целящи да спрат разширяването на добива на изкопаеми горива, което доведе до присъди от пет месеца до пет години затвор. В САЩ властите набелязаха за арест и депортиране чуждестранни студенти, изразяващи подкрепа за палестинците, и арестуваха онези, които протестираха срещу репресиите на Имиграционната и митническата служба срещу мигранти без документи.

Правителствата трябва да спрат репресиите срещу и криминализирането на несъгласието, включително мирните актове на гражданско неподчинение. Те трябва да осигурят отчетност за всички нарушения, извършени в контекста на протестите, и да гарантират ефективни средства за защита на жертвите.

ЗЛОУПОТРЕБА С ПРАВОПРИЛАГАНЕТО

През 2025 г. много държави нарушиха международното право в областта на правата на човека при правоприлагането. Някои прибегнаха до убийства, подкрепяни от държавата. През септември американските въоръжени сили започнаха да бомбардират лодки и открито да извършват извънсъдебни екзекуции в Латинска Америка, Карибско море и Тихия океан, основавайки се на твърдения, че целите са „наркотерористи“, занимаващи се с контрабанда на наркотици. През октомври гражданската и военната полиция в Рио де Жанейро, Бразилия, проведе антинаркотична операция във фавелите, която доведе до смъртта на повече от 120 души, повечето от които с африкански произход и живеещи в бедност, като имаше

многобройни докладвания за извънсъдебни екзекуции. Международните гаранции и ограничения за прилагането на смъртното наказание също често бяха пренебрегвани в името на сигурността, на фона на увеличаване на броя на екзекуциите за престъпления, свързани с наркотици.

По целия свят правоприлагащите органи също използваха техники, които се равняваха на изтезания или друго малтретиране. Някои използваха малтретиращи по същността си оръжия за директно докосване с електрически шок, включително електрошокови пистолети и електрошокови палки, на улицата, на границите, в центрове за задържане на мигранти и бежанци, психиатрични заведения, полицейски участъци, затвори и други места за задържане. Тези по своята същност малтретиращи устройства, които причиняват болезнени шокове с натискането на един бутон, са били използвани срещу протестиращи, студенти, политически опоненти, жени и момичета (включително бременни жени), деца и защитници на правата на човека, наред с други. Оцелелите са претърпели изгаряния, изтръпване, спонтанен аборт, уринарна дисфункция, безсъние, изтощение и дълбока психологическа травма. Държави и компании продължиха да произвеждат, популяризират и продават такива оборудване. Налице е и широко разпространено злоупотребяване с оръжия за електрошок с изстрелващи се проектили, които могат да имат легитимна роля в правоприлагането, но често са били използвани при актове на изтезания и други форми на малтретиране, което подчертава необходимостта от строги, основани на правата на човека търговски контроли върху стандартното оборудване за правоприлагане.⁴

Окуражаващо е обаче, че през 2025 г. натискът за сключване на Договор на ООН за търговия без изтезания се засили. През юни четирите механизма на ООН за борба с изтезанията използваха призива за по-отговорно и отчетно полицейско присъствие по време на протести, за да подкрепят предложенията за разработване на договора. По същия начин Комитетът на министрите на Съвета на Европа прие решение, с което насърчава 46-те си държави-членки да подкрепят разработването на международен правно обвързващ инструмент за търговия без изтезания. През юли ЕС разшири обхвата на стоките, обхванати от своя новаторски Регламент срещу изтезанията, като засили мерките си в целия регион за предотвратяване на трансфера на оборудване за правоприлагане към онези, които биха го използвали за изтезания и други форми на малтретиране по целия свят.⁵

Правителствата трябва да прекратят убийствата, спонсорирани от държавата, включително тези, извършвани в името на сигурността. Те трябва да удвоят усилията си за забрана на оборудването за правоприлагане, което по своята същност е свързано с насилие, и да наложат контрол върху търговията със стандартно оборудване за правоприлагане, основано на правата на човека, като подкрепят преговорите за сключване на Договор на ООН за търговия без изтезания.

ДИСКРИМИНАЦИЯ НАРУШЕНИЯ НА ПРАВАТА НА БЕЖАНЦИТЕ И МИГРАНТИТЕ

Правителства по целия свят прибегват до авторитарни практики в областта на убежището и миграцията. Някои от тях са одобрили незаконни мерки или са заобиколили законодателните процедури, за да въведат вредни миграционни политики. През 2025 г. САЩ и европейски държави, сред които Кипър, Финландия, Гърция, Унгария, Италия и Полша, както и други страни, приеха или приложиха крайни мерки за извършване на депортации и други видове връщане, както и за предотвратяване на нерегламентираното пристигане на бежанци и мигранти, в нарушение на своите задължения в областта на правата на човека. Иран и Пакистан принудително върнаха или депортираха съответно над 1,8 милиона и 990 000 афганци, въпреки продължаващите злоупотреби от страна на талибаните. Между декември 2024 г. и февруари 2025 г. етиопските власти принудително върнаха над 600 еритрейци в

Еритрея, където правителството разглеждаше молбите им за убежище като доказателство за измяна.

Правителствата често представят своите миграционни политики и системи за предоставяне на убежище като неутрални инструменти за утвърждаване на държавния суверенитет, за защита на националната сигурност и икономическите интереси или за избягване на прекомерна тежест върху публичните ресурси. Въпреки това наследството от колониализма и робството продължава да оформя системи, закони, политики и практики, които пряко или косвено дискриминират хора, подложени на расова дискриминация по целия свят. През 2025 г. Амнести Интернешънъл осъди систематичните практики на структурен расизъм във връзка с политиките за убежище и миграция на няколко държави, включително Канада, Доминиканската република, Франция, Либия, Саудитска Арабия, Тунис и САЩ, както и, по-общо, европейските държави в Шенгенското пространство.⁶ В някои случаи правителствата използват цифрови технологии, за да засилят граничните режими, които дискриминират въз основа на раса, етническа принадлежност или национален произход.⁷ Дискриминацията на основата на пола понякога утежняваше проблемите; в Доминиканската република бременни и кърмещи жени от Хаити бяха депортирани директно от болниците.

Правителствата по целия свят като цяло не успяват да защитят хората, които са принудени да напуснат домовете си и да преминават международни граници в контекста на климатичните промени. Почти никое от тях не издава специални визи, които да позволяват на хората да мигрират безопасно от райони, особено засегнати от климатичните промени. Вместо това те принуждават хората да се съобразяват със съществуващите процедури и пътища, които често са дискриминационни и ограничителни. Сред най-засегнатите са расово дискриминираните и бедните общности, жените и други маргинализирани групи. Възрастните хора, хората с увреждания и хората със здравословни проблеми често са изоставени, тъй като не могат да отговорят на визовите изисквания, както се вижда от случая с хората, напускащи тихоокеанските острови Тувалу и Кирибати за Аотearoa, Нова Зеландия.

Правителствата трябва да премахнат или реформират системите за визи, обвързани с работодатели и други, и непостоянните разрешения за пребиваване, които са дискриминационни и експлоататорски, да предотвратят засилването на дискриминационните практики при граничния контрол от цифровите технологии и да създадат правни рамки за защита на лицата, разселени в контекста на климатичните промени⁸

РАСОВА ДИСКРИМИНАЦИЯ

В различни региони правителствата използват расистка и дискриминационна реторика, прилагайки авторитарни практики в областта на убежището и миграцията, както и при репресиите срещу дисидентите и при правоприлагането. Много страни отчетоха също така увеличение на престъпленията от омраза. В опит да се справят с основните причини за расовата дискриминация, засегнатите общности по целия свят провеждат кампании за репарации за историческите несправедливости, наследени от колониализма и робството, и за тяхното съвременно въздействие. През 2025 г., обявена от Африканския съюз за Годината на репарациите, пионерският фестивал *Wakati Wetu* събра стотици участници – артисти, музиканти, политици, филантропи, активисти и културни педагози – за да разгледат трайното наследство на търговията с роби и колониализма и да насърчат дискурса за репаративната справедливост. Междувременно, тъй като 2025 г. бележи и 200-годишнината от налагането от Франция на „дълга за независимост“, който принуди Хаити да компенсират бившата колониална сила за загубата на печалби от робския труд, активисти и организации от Хаити и неговата диаспора призоваха Франция да предостави репарации и по друг начин да се изправи пред колониалното си минало в страната.

През 2025 г. правителствата на Боливия, Канада и Еквадор, наред с други страни, разшириха добивните проекти на териториите на коренните народи, без да ги консултират по

процедури, отговарящи на международните стандарти за свободно, предварително и информирано съгласие. Коренните народи, чиито култури и средства за прехрана често зависят от екосистемите, използват правни и политически канали, за да водят кампании за репарации за вредите от такова отчуждаване на земя, както и от колонизация и изтребление. В един забележителен случай през 2025 г. коренното население Ава Гуарани Паранаенсе постигна – след повече от 40 години борба – известно обезщетение за отнемането и наводняването на земите им. Компанията, създадена от бразилското и парагвайското правителство за изграждане и експлоатация на водноелектрическата язовирна стена, която причини вредите, беше осъдена от съда да финансира закупуването на 3 000 хектара земя за засегнатите общности.

Правителствата на държавите, които са участвали в исторически несправедливости като колониализма, търговията с роби и робството или са се облагодетелствали от тях, трябва да предприемат подходящи мерки за възстановяване на справедливостта. Тези мерки трябва не само да компенсират несправедливостите, но и да премахнат съвременните структури и системи на расова дискриминация и неравенство.

ДИСКРИМИНАЦИЯ И НАСИЛЕ, ОСНОВАНИ НА ПОЛА

Жените и момичетата по целия свят бяха жертви на насилие, основано на пола, както и на пречки пред защитата, правосъдието и обезщетенията, които понякога се утежняваха от дискриминация по други признаци, включително миграционен статус, каста, работа, социална класа или религия. В Афганистан указите на талибаните забраниха на жените достъпа до образование, работа и свободно придвижване и подхраниха насилието, основано на пола, и детските бракове. В Непал случаите на насилие, основано на пола, срещу жени от кастата галит не бяха разследвани. В Сирия семействата от алауитската общност, които съобщаваха за отвлечения на жени и момичета от неизвестни въоръжени мъже, бяха отхвърлени. В Северна и Южна Америка жените и момичетата продължиха да са изложени на тревожни нива на насилие, включително убийства на жени; в Аржентина, въпреки че на всеки 35 часа бе регистрирано по едно убийство на жена, правителството премахна 13 ключови програми за превенция и реагиране при насилие, основано на пола. В Грузия женомразката и сексиската реторика на висши длъжностни лица бе съпътствана от насилие на основата на пола срещу протестиращи жени, включително заплахи за сексуално насилие и унижителни претърсвания с разсъбличане. Като положително развитие, нови закони в Боливия и Буркина Фасо забраниха детските бракове както за момичетата, така и за момчетата.

През 2025 г., както и през предходните години, в няколко държави бе отбелязан напредък относно правото на аборт. В Дания, Фарьорските острови и Норвегия парламентите приеха законодателство за подобряване на достъпа до аборт, а Люксембург заложи аборта като гарантирана свобода в конституцията си. В Малави Върховният съд потвърди правото на момичетата, преживели сексуално насилие, да поискат аборт. В Доминиканската република обаче нов закон наложи пълна забрана на абортите. В много други страни по света съществуващите бариери пред достъпа до аборт и до грижи след аборт останаха в сила.

Натискът от атаки срещу редица права на ЛГБТИ хората, особено на трансгендър лица, се засили в целия свят, често подхранен от различни анти-гендърни сили. В Буркина Фасо нов закон криминализира сексуалните отношения между лица от един и същи пол по взаимно съгласие. В Унгария и Словакия националните парламенти приеха конституционни поправки, които ще доведат до признаването само на два пола (мъжки и женски) и ще затвърдят дискриминацията срещу еднополовите двойки. В Канада, Парагвай, Перу, Пуерто Рико и САЩ бяха въведени рестриктивни закони или политики относно правата на трансгендърните хора. В Китай редица онлайн платформи, уебсайтове и дискусийни портали се съобразиха с държавните директиви за цензура, заглушавайки индивидуални и групови дискусии относно правата на ЛГБТИ хората, както и на жените. В много държави в Близкия изток и Северна Африка хора бяха арестувани и преследвани заради сексуалната си ориентация или полова

идентичност, а някои получиха тежки присъди за сексуални отношения по взаимно съгласие между лица от един и същи пол. Съдебни решения в Япония и Мексико обаче допринесоха за напредъка в правното признаване на трансгендерните хора.

Правителствата трябва да сложат край на дискриминацията на основата на пола и сексуалността и да проведат правни и политически реформи, за да гарантират равни и пълни права на всички жени, момичета и ЛГБТИ лица, включително техните сексуални и репродуктивни права. Те трябва да гарантират, че всички жертви и оцелели от насилие, основано на пола, имат достъп до защита, правосъдие и обезщетение по навременен и ефективен начин.

ИКОНОМИЧЕСКА И КЛИМАТИЧНА НЕСПРАВЕДЛИВОСТ НЕСПОСОБНОСТ ДА СЕ СПРАВИ С КЛИМАТИЧНАТА КРИЗА

Несигурността за прехраната, принудителното разселване и унищожаването на домове и средствата за прехрана, причинени от бедствия, които са по-вероятни и по-интензивни поради климатичните промени, като суши, наводнения, урагани, горещи вълни и горски пожари, са се ускорили в страни с всички нива на доходи. Както обикновено, най-тежко засегнати са онези, които са допринесли най-малко за климатичните промени.

През ноември 2025 г. Програмата на ООН за околната среда съобщи, че светът е на път да достигне затопляне от около 3 градуса Целзий над преиндустриалните нива до края на века, ако се приеме, че страните изпълнят вече приетите си политики – изход, който става все по-малко вероятен. През последните няколко години правителствата направиха твърде малко за постепенното премахване на изкопаемите горива или за справянето с други основни фактори, допринасящи за климатичните промени. През 2025 г. няколко големи правителства, включително тези на Бразилия и Канада, отидоха по-далеч и предприеха значителни стъпки за увеличаване на производството и износа на изкопаеми горива, често с субсидии, финансирани от данъкоплатците. САЩ принудиха държавите-членки на ЕС да се ангажират с внос и използване на изкопаеми горива. Само около една трета от страните по Парижкото споразумение представиха изискваните планове за действие по климата (национално определени приноси) до крайния срок през 2025 г.

Освен че допринасят за климатичните промени, изкопаемите горива представляват значителен риск за здравето на най-малко 2 милиарда души, живеещи в радиус от 5 км от над 18 000 действащи обекти на инфраструктурата за изкопаеми горива, разпръснати в 170 държави по целия свят. От тях се оценява, че над 520 милиона са деца. Най-малко 463 милиона души живеят в радиус от 1 км от тези обекти, което ги излага на много по-високи рискове за околната среда и здравето.⁹

Лидерите на конференцията по изменението на климата в Бразилия през ноември 2025 г., COP30, не успяха да наградят или дори да потвърдят ангажимента за „преход“ от изкопаемите горива, договорен на COP28. Те също така не успяха да осигурят увеличено финансиране под формата на безвъзмездни средства, от което страните с по-ниски доходи се нуждаят за адаптация.¹⁰ Предоставянето на финансиране за климата е задължение на страните с високи доходи да помогнат на страните с по-ниски доходи да се адаптират към опустошителните настоящи и бъдещи последици от климатичните промени, за които те не носят отговорност. Нуждите се оценяват на най-малко 300 милиарда щатски долара годишно, които правителствата биха могли да финансират чрез справедливо данъчно облагане и пренасочване на значителните субсидии за изкопаеми горива.¹¹

На този фон бе важно, че консултативните становища на два международни съда – Международният съд и Междумериканският съд по правата на човека – потвърдиха задълженията на държавите да защитават хората и екосистемите, от които те зависят, от климатичните щети, включително задължението за постепенно премахване на изкопаемите горива. Освен това на COP30 правителствата на Колумбия и Нидерландия обявиха, че ще

бъдат съвместни домакини на Първата международна конференция за справедлив преход от изкопаемите горива през април 2026 г.

Правителствата трябва да се ангажират с бързо, справедливо и финансирано премахване на изкопаемите горива и справедлив преход, включително чрез подкрепа на Договора за неразпространение на изкопаеми горива и чрез присъединяване към многостранните усилия, ръководени от правителствата на Колумбия и Нидерландия.

НАРУШЕНИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ И СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА

Дълготрайните икономически кризи и глобалните конфликти се наслаждават върху тези ускоряващи се климатични вреди и се влошават от несправедливата система на глобално икономическо управление, съсредоточена около Международния валутен фонд и Световната банка, която вече не е подходяща за целта, както и от предотвратимите решения на държавите с високи доходи да прекратят финансирането на реализацията на икономическите, социалните и културните права чрез масивно съкращаване на помощта.

Инфлацията продължава да увеличава разходите за изплащане на лихвите по дълга, така че много страни с ниски и средни доходи страдат от неустойчиви нива на задлъжнялост и не са в състояние да инвестират в реализацията на икономическите и социалните права, включително правото на здравеопазване, образование и социална сигурност. Несправедливите данъчни системи и неспособността да се ограничи агресивното избягване и укриване на данъци от корпоративни субекти и богати физически лица допълнително лишва правителствата от така необходимите приходи за реализацията на икономическите и социалните права.

Хаотичните и внезапни съкращения на международната помощ за развитие от страна на САЩ доведоха до прекъсване или закриване на здравни програми и прекъсване на достъпа до животоспасяващи лекарства в много страни с ниски доходи, което нанесе особена вреда на маргинализираните групи.¹² Тези съкращения, които са част от по-широка тенденция на съкращения на помощта от страна на страните с високи доходи, включително европейските, само увеличиха вече съществуващата разлика от близо 25 милиарда щатски долара между средствата, необходими за призивите на ООН, и получените средства. Хората, които се нуждаят спешно от хуманитарна помощ – около 300 милиона души, много от които живеят в зони на конфликти – са особено тежко засегнати от недостига, според анализ, публикуван през май 2025 г. от Международния комитет за спасяване; почти половината от населението на Хаити, Южен Судан, Судан и Йемен страда от тежък глад, докато много групи са засегнати от недохранване.

Всичко това се случва на фона на липсата на достатъчен напредък по отношение на Целите за устойчиво развитие, като остават по-малко от пет години до крайния срок за постигане на целите за 2030 г. Според доклад, публикуван през юли 2025 г. от генералния секретар на ООН, малко над една трета (35%) от целите са на път да бъдат постигнати или отбелязват умерен напредък, докато почти половината (48%) са в застои. Само 31% отбелязват незначителен напредък, а 17% не показват никакъв напредък. Още по-требожно е, че 18% от целите са отбелязали регрес, като са падали под базовите си нива от 2015 г.

Текущите преговори за обвързваща конвенция на ООН за данъчното облагане предоставят възможност на държавите да коригират неравенствата в глобалната данъчна система, като се споразумеят за принципи, които биха предотвратили злоупотребата с данъците, биха наложили данъци на замърсителите и биха осигурили адекватни приходи за финансиране на всички права на човека. През 2025 г. бе постигнат значителен напредък в постигането на съгласие по мандата, който включва необходимостта окончателният договор да бъде съгласуван със съществуващите задължения на държавите в областта на правата на човека. Спешно е необходим подобен процес и механизъм по отношение на дълга.

Правителствата трябва да заделят поне 0,7% от брутният национален доход за международна помощ без дискриминация, ако са в състояние да го направят; да се справят с дълговата криза чрез временно облекчаване на дълговете за всички страни,

които са в дългова криза или са изложени на риск от такава; и да подкрепят Рамковата конвенция на ООН за международно данъчно сътрудничество.

ЗЛОУПОТРЕБИ ОТ СТРАНА НА КОРПОРАЦИИТЕ

Корпоративните участници продължават да подхранват и да се възползват от световните кризи. Това включва конфликтите в Газа, Судан и Мианмар, глобалната климатична криза и унищожаването на критични местообитания, както и безброй инциденти, при които компаниите нарушават правата на работниците и хората, засегнати от тяхната дейност. Държавите не успяват да защитят жертвите на корпоративни нарушения на правата на човека, като САЩ дори отменят регулации и орязват ключови агенции.

САЩ настояват за разширяване на индустрията на изкопаемите горива, докато враждебността към мултилатерализма, войнствената реторика на ключови световни лидери и икономическата конкуренция с Китай подхранват надпреварата за минерали, мотивирана от съображения за сигурност, които са важни за прехода към възобновяема енергия и за различни военни цели. Тази надпревара води до разширяване на интензивния добив на природни ресурси, като компаниите пренебрегват правата на човека, за да максимизират печалбите си. Свързаните с това разходи, включително принудителните изселвания, нарушенията на трудовете права и замърсяването на водата, почвата и въздуха, което вреди на здравето и селското стопанство, са високи.

Въвеждането от ЕС на Директивата за корпоративна устойчивост и дължима грижа – знакова регулация, изискваща големите корпорации да спазват нови правила за правата на човека, въздействието върху околната среда и климата – даде повод за надежда; компани в стоици други страни по целия свят също ще трябва да спазват правилата, за да търгуват с ЕС. Регламентът имаше широка обществена подкрепа; проучване, поръчано от Амнести Интернешънъл и Глобал Уитнес през 2025 г., установи, че около три четвърти от над 10 000 респонденти в 10 европейски държави подкрепят директивата.¹³ Директивата вдъхнови и други държави, включително Индонезия, Южна Корея и Тайланд, да обмислят въвеждането на подобни правила. Въпреки това, след лобиране от страна на мултинационални корпорации и други държави, включително САЩ, през ноември 2025 г. Европейският парламент гласува за значително ограничаване на обхвата ѝ.¹⁴

Освен това разпространението на стратегически съдебни дела срещу общественото участие (SLAPP) оказва възпиращ ефект върху усилията на гражданското общество да се бори срещу влошаването на околната среда и други неправомерни действия на мощни компании. Едно такова дело доведе до решение на американски съд, който осъди Грийнпийс да плати 660 милиона долара на компанията за изкопаеми горива „Енерджи Трансфер“, което представляваше екзистенциална заплаха за международната НПО. Съдът потвърди исконите на компанията срещу Грийнпийс за противопоставяне на нефтопровода „Дакота Аксес“, който транспортира суров нефт от Северна Дакота до Илинойс, и призна Грийнпийс за отговорна за клеветата, незаконно проникване и причиняване на неудобства, наред с други обвинения. Компанията също се опита да попречи на Грийнпийс да води съдебни дела в Нидерландия, където както националната, така и правната рамка на ЕС осигуряват силна защита срещу използването на SLAPP от корпоративни субекти.¹⁵

Правителствата трябва да въведат строги нови правила, за да предотвратят нарушаването на правата на човека от страна на компаниите и да потърсят отговорност от тези, които го правят, като същевременно осигурят ефективни средства за защита на жертвите.

ТЕХНОЛОГИИТЕ И НАРУШЕНИЯТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

НЕЗАКОННО НАБЛЮДЕНИЕ И ЦИФРОВА РЕПРЕСИЯ

Правителствата използват технологиите, за да улеснят и засилят авторитарните практики. Нови разследвания през 2025 г. разкриха мащаба на внедряването на инструменти за наблюдение и цензура. Амнести Интернешънъл разкри продажбата на комерсиализирана версия на китайската „Велика защитна стена“ – системата за интернет цензура и филтриране, използвана от китайското правителство за контрол на информацията, до която хората в Китай имат достъп онлайн – на пакистанското правителство, както и използването от страна на правителството на САЩ на инструменти за наблюдение срещу протестиращи студенти и мигранти. Властите в някои страни, включително Афганистан, Пакистан, Танзания и Южен Судан, наложиха ограничения на достъпа до интернет, за да ограничат свободата на изразяване, най-вече в контекста на протести. В Кения властите систематично прилагат тактики за репресия, подпомагани от технологии, включително онлайн заплахи, подбуждане към омраза и незаконно наблюдение, като част от координирана и продължителна кампания за потискане на протестите, водени от младежи.

Корпоративните участници улесняваха тези практики. Прогължаваха да се появяват доказателства за атаки с използване на силно инвазивен шпионски софтуер от компании като Intellexa, NSO и Paragon, което показва продължаващата опасност, която представлява нерегулираният пазар на усъвършенстван шпионски софтуер.

Правителствата трябва да наложат незабавна забрана върху използването или трансфера на силно инвазивен шпионски софтуер и да наложат мораториум върху използването или трансфера на всякакъв шпионски софтуер, докато не бъде въведена система от предпазни мерки, способна да предпази от нарушения на правата на човека на практика.

ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И НАРУШЕНИЯ НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Бурното разпространение на инструменти за генеративен изкуствен интелект (ИИ), лесно достъпни за широката общественост, продължава с неугържим темп, като през 2025 г. се очаква пускането на множество нови модели от големите технологични компании като Google, Meta и Microsoft, както и от водещи играчи в областта на ИИ като Anthropic и OpenAI. Създаването и експлоатацията на обширната физическа инфраструктура, необходима за постигането на целите на индустрията и инвеститорите в областта на ИИ, включително изграждането на центрове за данни, доведе до все по-голямо изчерпване на природните ресурси, като минерали за хардуер и вода за охлаждане, както и на енергията. Въздействията върху правата на човека включват влошаване на околната среда около централите за данни и подкопаване на трудовете права. В отговор на това местният активизъм за борба с разрастващото се строителство на центрове за данни се засили в страни като Бразилия, Ирландия, Мексико и САЩ. По същия начин работниците в технологичния сектор, от централите на компаниите в Силициевата долина в САЩ до централите за аутсорсинг на модерация на съдържание, етикетирани на данни и груза поддържаща работа в Африка и другаде, все по-често се организират, за да водят кампании за по-безопасни условия на труд.

Регулирането на ИИ остава недостатъчно. Новите инструменти за управление, издани през 2025 г., като например Насоките за управление на ИИ в Индия, бяха необвързващи или много общи. ЕС предпrie стъпки за опростяване на регулацията си в областта на корпоративната отчетност и технологиите. Това беше представено като част от по-широка инициатива за намаляване на „бюрокрацията“ и повишаване на „конкурентоспособността“. Тези стъпки обаче имат за цел да отслабят съществуващите законодателни гаранции, като например Закона за изкуствения интелект на ЕС, който е предназначен да гарантира, че

системите за изкуствен интелект, използвани в ЕС, са безопасни, прозрачни, недискриминационни и зачитат основните права, и те биха могли да повлияят на много други регулаторни гаранции на ЕС.

Правителствата продължиха да инвестират в проекти за дигитална публична инфраструктура. През 2025 г. Обединеното кралство обяви нова система за цифрова идентификация, докато ЕС разработва „Цифров портфейл за идентичност на ЕС“. Това е продължение на многогодишна тенденция правителствата да въвеждат големи системи за цифрова идентификация, като например Aadhaar в Индия. Те или съществуваха, или положиха основите за използването на ИИ в социалната защита, което доведе до неравенство. Интегрирането на системи за изкуствен интелект във функции като полицейска дейност, миграция и военни дейности е засилило нарушенията на правата на човека, особено за расово дискриминираните общности.

Правителствата трябва да приемат задължителни, приложими и основани на правата на човека нормативни актове за регулиране на системите за изкуствен интелект, включително забрана за разработването и внедряването на системи за изкуствен интелект, които са несъвместими с международното право в областта на правата на човека.

СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ И НАРУШЕНИЯТА НА ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Нараства общественото разбиране за взаимовръзката между вредите, причинявани от социалните медии, и други социални проблеми. Амнести Интернешънъл допринесе за това, като анализира системата за препоръки на социалната медийна платформа X, като взе за пример расистките бунтове във Великобритания през 2024 г. след нападение в Саутпорт, Англия, което доведе до смъртта на три малки деца.¹⁶ Неверни твърдения, че извършителят на нападението е мюсюлмански имигрант или търсещ убежище, придобиха значителна популярност в интернет. Тъй като X се превърна в гореща точка за расистка, ислямophobic и ксенофобска реторика, избухна насилие извън интернет, като тълпите се насочиха срещу ожами, приюти за бежанци и азиатски, африкански и мюсюлмански общности. Междувременно X и Meta, компанията която управлява Facebook и Instagram, значително съкратиха персонала, отговарящ за доверието и безопасността – тези, които отговарят за поддържането на платформите безопасни, надеждни и свободни от вредно поведение – и отмениха програмите за проверка на фактите.

Много тържави обмисляха как най-добре да защитят децата в интернет. Австралия прие нов закон през 2025 г., който забранява на деца под 16 години да използват социални медии, докато Малайзия обяви планове за подобна обща забрана. Въпреки че тези мерки демонстрираха ангажимент за справяне с вредните платформи, те ограничиха правото на младите хора да изразяват себе си и да имат достъп до информация онлайн, като в същото време не успяха да се справят с основния проблем, а именно, че платформите за социални медии излагат всички потребители на вреди чрез неумолимото си преследване на анажираността на потребителите и експлоатацията на личните данни на хората. През 2025 г. Амнести Интернешънъл подчерта колко лесно децата и младите хора, проявяващи интерес към психичното здраве, могат да бъдат въвлечени в „заешки гупки“ от депресивно и суицидно съдържание в TikTok.¹⁷

Все повече организации и активисти се изправят срещу големите компании, които управляват платформите за социални медии. В едно дело срещу Meta в Кения, което повдига значителни правни въпроси относно алгоритмичните практики на Facebook, през 2025 г. беше отбелязана значителна предварителна победа. Върховният съд на Кения потвърди своята компетентност да се произнася по нарушения на конституционни права в отговор на оспорването от страна на Meta. Делото беше заведено от двама етиопци и кенийския институт „Катиба“, които твърдят, че Facebook е популяризирил опасно онлайн съдържание по време на върволения конфликт в Етиопия през 2020–2022 г., и беше подкрепено от

Амнести Интернешънъл.¹⁸ Решението представлява важна стъпка към гарантиране на достъп до правосъдие за маргинализираните общности, независимо от тяхното географско местоположение, и оспорва преобладаващото схващане, че страните извън САЩ и Европа съществуват единствено като пазари за извличане на печалба.

Социалните медиуми трябва да преразгледат своите бизнес модели, за да предотвратят нарушения на правата на човека и да се справят с тези последици, когато те възникнат. Държавите трябва да въведат по-строги регулации за защита на всички потребители и да прилагат строго съществуващите регулации.

-
1. „Да сложим край на политическата икономика, която позволява престъпленията на Израел“, 18 септември †
 2. „Комисия по международно право: Приемането на разширен член относно изключенията от „функционалния имунитет“ се посреща широко с одобрение, но по-нататъшните подобрения изискват продължително внимание“, 23 май †
 3. „Инструмент на страха: Броят на екзекуциите нараства, тъй като смъртното наказание се използва, за да се покаже твърдата ръка на държавата“, 10 октомври †
 4. „Все още не мога да спя нощем“: Глобалното злоупотребяване с апарати за електрошок“, 6 март †
 5. „ЕС: Положителните промени в Регламента на ЕС срещу изтезанията трябва да възвродят по-амбициозни глобални усилия срещу изтезанията“, 5 август †
 6. *Затваряне на вратата? Как визовите политики в Шенгенското пространство в Европа подвеждат защитниците на правата на човека*, 30 октомври †
 7. „Защо системният расизъм е тясно свързан с миграционните и убежищните системи“, 18 декември †
 8. *Информационен бюлетин за защита на правата на бежанците, търсещите убежище и мигрантите в дигиталната ера*, 12 септември †
 9. *Изчерпване и изчезване: Защо жизненият цикъл на изкопаемите горива заплашва живота, природата и правата на човека*, 12 ноември †
 10. „СОР30: Правата са потъпкани, но силата на хората показва, че човечеството ще победи“, 22 ноември †
 11. „Има достатъчно за всички: Мобилизиране на финансиране за климатична справедливост“, 16 януари †
 12. *САЩ: Животът в опасност: Хаотичните и внезапни съкращения на чуждестранната помощ излагат на риск милиони човешки животи*, 29 май †
 13. „ЕС: Ново проучване показва, че мнозинството от европейците подкрепят правата на човека и опазването на околната среда в лицето на отстъпките на ЕС“, 2 октомври †
 14. „Катастрофалното предложение за „Омнибус“ подковава ангажиментите на ЕС за корпоративна отговорност и оръязва защитата на човешките права и околната среда“, 10 март †
 15. „САЩ: Смуцаващата присъда срещу „Грийнпийс“ създава опасен прецедент за защитата и насърчаването на правата на човека и климатичната справедливост“, 20 март †
 16. *Великобритания: Техническо обяснение за системата за препоръки на X и расистките бунтове от 2024 г.*, 6 август †
 17. *Франция: Завлечени в заешката дупка: нови доказателства за рисковете на TikTok за психичното здраве на децата*, 20 октомври †
 18. „Кения: Мета може да бъде съдена в Кения за ролята си в конфликта в Етиопия“, 3 април †

ОБЩ ПОГЛЕД ВЪРХУ АЗИЯ И ТИХООКЕАНСКИЯ РЕГИОН

В целия регион репресиите, неравенството и безнаказаността се комбинираха, подхранвани от авторитарни практики, системна дискриминация и дълбоко вкоренена липса на отчетност. Властите налагаха все по-големи ограничения върху свободата на изразяване, сгружаване и мирни събрания, засилвайки контрола чрез законодателство, полицейски мерки и онлайн наблюдение. Тези мерки се подсилваха взаимно, свивайки гражданското пространство и подкопавайки основните свободи. Държавите нормализираха потискането на несъгласието чрез смъртоносни репресии в Непал и Индонезия, използване на антитерористични закони в Индия, вълна от произволни задържания преди наложените от военните избори в Мианмар през декември и арести на активисти в Хонконг.

На международно равнище бяха отбелязани успехи в усилията за отчетност, включително арестът и предаването на Международния наказателен съд (МНС) на Родриго Дутерте, бивш президент на Филипините, както и издаването на заповеди за арест от МНС срещу двама лидери на талибаните за престъпления срещу човечеството и за преследване на основата на пола. В останалите случаи безнаказаността остана дълбоко вкоренена, като не бе отбелязан допълнителен напредък по отношение на заповедите за арест на МНС срещу длъжностни лица, отговорни за международни престъпления срещу рохингите, и не бяха предприети значими държавни действия за справяне с престъпленията срещу човечеството в Синдзян, Китай. Механизмите за вътрешна отчетност бяха допълнително разрушени в Афганистан, а в Шри Ланка те продължиха да бъдат до голяма степен неефективни за справяне с нарушенията по време на войната.

Държавите разшириха трансграничните репресии. Тайланд депортира уйгури в Китай и екстрадира защитници на Монтаняр във Виетнам, въпреки риска от нарушения на правата. Малайзия сътрудничи на тайландските власти за преследване на журналист, докато Хонконг и Китай използваха закони за преследване на активисти в чужбина, тормозейки семействата и приятелите им, които все още са в Хонконг.

Дискриминацията усили вредите за маргинализираните и уязвимите групи. Рохингите бяха подложени на принудителен труд в Мианмар и бяха непропорционално засегнати от съкращенията на хуманитарната помощ за бежанските лагери в Бангладеш. Религиозните малцинства бяха системно преследвани в Афганистан, континентален Китай и Пакистан, докато коренното население в Австралия и Индонезия продължи да понася отнемането на земите си. Далитите в цяла Южна Азия бяха принудени да извършват опасна работа.

Насилието на основата на пола продължи да бъде широко разпространено в целия регион, а злоупотребите, улеснени от технологиите, станаха тема на първите страници на вестниците в Южна Корея, Тайланг и Виетнам.

Трафикът на хора и принудителният труд се увеличиха в Югоизточна Азия, като в горещи точки като в Камбоджа и Мианмар бяха разкрити комплекси за онлайн измами, където хората са подлагани на робство и изтезания.

Климатичната криза, уязвимостта към други бедствия и икономическата нестабилност засилиха лишаването от права. В Афганистан милиони хора разчитаха на помощ на фона на депортации от Иран и Пакистан и заради земетресения, докато наводненията в Индонезия, Пакистан, Шри Ланка, Виетнам и Филипините причиниха смъртни случаи и масово разселване, унищожиха реколтите и дълбочиха бедността. Климатичните промени и бедствия в Бангладеш, Кирибати, Пакистан и Тувалу продължиха да принуждават общностите да се ,засилвайки засилвайки структурните неравенства.

Хроничният недостиг на основни стоки в Северна Корея и съкращенията в социалните помощи в Шри Ланка, предизвикани от мерките за строги икономии, подчертаха как икономическите политики уязвимостта.

СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕТО

Правителствата в целия регион продължиха да прилагат рестриктивни закони и практики, които ограничават свободата на изразяване, наред с цензура, наблюдение и репресии срещу защитници на правата на човека, журналисти, активисти и академични лица. Няколко гържачи въведоха или запазиха закони, предоставящи широка правомощия за контрол над онлайн съдържанието и за заглушаване на несъгласието. Правителството на Фиджи отхвърли призивите на ООН за реформа на рестриктивните закони за общественения рег. Законът за киберсигурността на Мианмар криминализираше несъгласието с неясни разпоредби, а Изборният закон налагаше тежки наказания, включително доживотен затвор и дори смъртно наказание, за насилие по време на избори. В Непал беше внесен законопроект за социалните медии, който даваше възможност на изпълнителната власт да разпорежда премахване на съдържание и достъп до данни без съдебен надзор, като криминализира „фалшивата информация“ и тролинга в социалните медии. Измененията в Закона за предотвратяване на електронните престъпления, внесени от пакистанските власти, разшириха правомощията за цензура и криминализиране на изразяването в интернет. В Шри Ланка властите продължиха да използват драконовския Закон за предотвратяване на тероризма. В Индия беше приет Специалният закон за обществената сигурност на Махараштра, който криминализира несъгласието. Властите в Малайзия продължиха да използват широкообхватни закони като Закона за комуникациите и мултимедията, за да ограничават свободата на изразяване; в Монголия бяха въведени изменения в Наказателния кодекс, които стесняват гражданското пространство; Властите в Камбоджа използват отнемането на гражданство, за да наказват критиците; а в Малайзия беше предложен наказателен законопроект за медиите, даващ широка правомощия над журналистите. Във Виетнам беше изменен Законът за киберсигурността, позволяващ на полицията да изисква IP адресите на интернет потребителите и загъждаващ доставчиците да премахват съдържание в рамките на 24 часа, докато беше предложен проект за Закон за печата, изискващ от журналистите да разкриват източниците си, което породи опасения относно неприкосновеността на личния живот и онлайн наблюдението.

Правителствата все по-често се насочват към дигиталните пространства, за да заглушат несъгласните гласове. Властите в Сингапур се позоваха на Закона за защита от неверни твърдения и манипулации в интернет, за да издадат множество разпореждания срещу активисти, медии и опозиционни фигури. Китайските и хонконгските власти разшириха обхвата на законите за националната сигурност, за да обхванат още по-широк спектър от мирни дейности. В Хонконг законодателите разшириха приложението на законите за националната сигурност в сферата на образованието, ограничавайки академичната свобода, докато съдилищата потвърдиха закони, които криминализираха призивите за въздържане от гласуване. В Непал властите блокираха Telegram и 26 други платформи за социални медии, докато в Пакистан бяха забранени YouTube канали и профили в социалните медии, критикуващи правителството. Властите в Индия наредиха на X и Instagram да блокират хиляди профили, ограничиха сатирата и забраниха 25 книги в Джаму и Кашмир. Севернокорейските власти поддържаша почти пълен контрол, като блокираха излъчвания, проверяваха домове и налагаха тежки наказания – включително екзекуция – за разпространение на чуждестранни медии.

Репресиите заради упражняване на правото на свободно изразяване, бяха широко разпространени. В Афганистан талибаните арестуваха журналисти, закриха Radio Nasim и забраниха книги, написани от жени, и поезия, критикуваща тяхната политика, както и прекъснаха достъпа до интернет. В Китай журналистката Zhang Zhan получи втора присъда

за лишаване от свобода, а в Хонконг продемократичната фигура Joshua Wong беше изправен пред нови обвинения по законите за националната сигурност.

В Индия тормозът над журналисти се засили чрез полицейски досиета и арести, както и чрез отнемане на статута на „индийски гражданин в чужбина“ на академичката Ниташа Каул.

В Камбоджа журналисти и активисти бяха подложени на арести и дълги присъди. Малайзия сътрудничи на тайландските власти за арестуването на писател , а в Монголия полицията нахлу в независима медия. В Тайланд академик беше обвинен за работата си по въпросите на гражданско-военните отношения. Във Виетнам активист за правата върху земята беше осъден на 21 години за „опозиция срещу правителството“.

Правителствата трябва да отменят или изменят репресивните закони, да осигурят ефективен съдебен контрол върху регулирането на събържанието и да защитят журналистите и активистите от тормоз и насилие.

СВОБОДА НА СДРУЖАВАНЕ И СЪБРАНИЯ

Свободата на събранията продължи да бъде подложена на силен натиск, като правителствата прибегваха до репресии, превантивни задържания и рестриктивни правни рамки. През цялата година се наблюдаваха насилствени репресии срещу протести: в Афганистан сили на талибаните убиха най-малко 10 и раниха 40 по време на протести срещу унищожаването на маковите насаждения в Бадахшан. В Индонезия имаше масови арести и 4 000 задържани, 900 нападнати , а на най-малко 10 убити по време на демонстрации в цялата страна. Водени от младежи протести на „Gen-Z“ в Непал срещу корупцията и забраната на социалните медии доведоха до 76 загинали, включително протестиращи и полицаи. Пакистанските власти използваха прекъсване на интернет и смъртоносна сила срещу протестиращи в Белуджистан и в управляваните от Пакистан Джаму и Кашмир. Малайзийските власти използваха масивна полицейска намеса и арести, за да потушат несъгласието. Във Филипините стотици предимно млади хора бяха арестувани по време на антикорупционни протести. В Хонконг властите блокираха събранията и арестуваха потенциални демонстранти; събитията от прайда бяха отменени. Шествието „Viet Pride“ в град Хо Ши Мин беше отменен за първи път от 13 години насам, докато други събития от прайда във Виетнам бяха подложени на цензура или отменени след тормоз от страна на местните власти.

Задържанията, отказът на разрешения и съдебните действия бяха често срещани в целия регион. Индийските власти задържаха студенти от Джамия, лидери на опозицията като Рахул Ганди, както и работници в сферата на чистотата, след като им бяха отказани разрешения за организиране на митинги. На Малдивите жени бяха арестувани за мирни протести пред посолства. Южнокорейски съдилища осъдиха активисти за правата на хората с увреждания за участие в мирни протести. Властите в Сингапур и Индия продължиха да се позовават на рестриктивни закони, за да обявяват събранията за незаконни.

Ограничителните рамки засилиха контрола върху правата на събиране и сдружаване. Властите в Тайван наложиха произволни ограничения в чувствителни зони, а в Хонконг бяха създадени нови „забранени“ зони, които ограничават не само протестите, но и всяко неразрешено присъствие. В Малайзия продължиха строгите полицейски мерки, тормозът, арестите и разследванията, въпреки предложените реформи на Закона за мирните събрания. В Южна Корея обаче съдилищата облекчиха ограниченията върху събранията. Контролът върху гражданските и политическите организации също се засили. Шри Ланка продължи да изисква регистрация на НПО в Министерството на отбраната, засилвайки надзора върху гражданското общество. В Бангладеш Авами Лигата беше забранена съгласно антитерористичните закони, което сериозно подкопава правата на политическо сдружаване и участие.

Правителствата трябва да прекратят репресиите, да освободят задържаните за мирни събрания, да отменят ограничителните или да изменят репресивните закони и да

гарантират безопасни и достъпни пространства за протести в съответствие с международните стандарти.

ДИСКРИМИНАЦИЯ

Дискриминацията продължи да съществува в различни форми – на религиозна, етническа основа, основаваща се на произход, свързана с увреждания и срещу коренното население – често подсилена от държавните политики, системните неравенства и социалната враждебност.

Религиозната дискриминация, подкрепяна от държавата, продължи да бъде широко разпространена. В Афганистан малибанската власт се насочи срещу шиитските малцинства, като принуди исмаилитите да се обърнат към сунитския ислям, ограничи ритуалите на шиитите-хазари и прояви дискриминация при предоставянето на хуманитарна помощ. Семействата хазари бяха също така принудително изселени и се сблъскаха с дискриминация при наемането на работа. В Пакистан насилието и ограниченията, наложени от частни и държавни субекти срещу ахмадитите, се засилиха, докато отговорността за нападенията от 2023 г. над християни, извършени от частни лица, остана неясна. В Индия дискриминационни закони криминализираха междурелигиозните бракове, а бяха документирани престъпления от омраза от страна на частни и държавни субекти срещу мюсюлмани и кашмирци. В Индонезия продължи нетолерантността към общностите на ахмадитите и християните, като бяха наложени ограничения върху богослуженията и бяха извършени нападения срещу молитвени домове. Китайското правителство се намеси в делата на тибетските будисти и задържа християнски лидери, докато във Фиджи бяха вандализирани хиндуистки храмове.

Етническата дискриминация продължи в няколко държави. В Япония ксенофобската реторика беше очевидна по време на предизборните кампании, докато в Южна Корея имаше антикитайски митинги. В северната част на щата Рахайн в Мианмар армията на Аракан принуди вътрешно разселените рохинджи да работят, като според съобщенията тези, които отказаха, са били подложени на малтретиране.

Дискриминацията срещу коренното население беше тежка и системна. В Китай уйгурите и тибетците продължиха да са обект на системна дискриминация, включително ограничения върху културното, езиковото и религиозното им самоизразяване. В Австралия аборигените и жителите на островите в пролива Торес бяха изправени пред задълбочаващо се неравенство, високи нива на лишаване от свобода и смъртни случаи в арестите. В Индия мерките за опазване на околната среда бяха отслабени, което засили риска от разселване на коренните общности. В Индонезия мащабни проекти и добивът на никел опустошиха земите на коренното население, което предизвика протести и криминализиране на активистите. Комитетът по отмяна на дискриминацията предупреди японското правителство за въздействието от изграждането на американска военна база в Окинава, докато лидерите на коренното население протестираха срещу японското финансиране на вредни проекти в чужбина. Малайзийското правителство обмисляше възможни изменения за разширяване на правата на общността Оранг Асли, а в Непал имаше насилствени сблъсъци заради земите, свързани с културното наследство, и липсата на прозрачност в проектите за развитие. Властите в Бангладеш продължиха да сдържат над 62 от 100-те представители на коренното население баум, арестувани през 2024 г., на фона на съобщения за смъртни случаи в ареста. Парламентът на Нова Зеландия прие закони, подкопаващи традиционните права на маорите. В Тайван коренните общности пингпу получиха ограничена защита на културните си права, но продължиха да изразяват загриженост относно недостатъчното правно признание, а системната дискриминация в образованието продължи. Тайланд напредна с проекти, заплашващи препитанието на коренното население, и прие закон, който не признава статута на коренното население.

Дискриминацията на основата на произхода продължи да засяга маргинализираните общности. В Индия плановете за преброяване на кастите бяха блокирани, което остави структурните неравенства нерешени. В Непал общностите на далитите продължиха да се сблъскват с дълбоко вкоренено социално изключване и пречки пред правосъдието. В Пакистан дълбоко вкоренената дискриминация на основата на каста и религия продължи да ограничава работниците в сферата на хигиената – предимно християни от кастата на далитите – до опасни и несигурни работни места без правна защита.

Дискриминацията на основата на увреждане остана широко разпространена. В Северна Корея хората с увреждания се сблъскаха със системно изключване от образованието, здравеопазването и заетостта, като имаше съобщения за принудително настаняване в институции. Тайван все още нямаше всеобхватен закон срещу дискриминацията, което остави защитата фрагментирана и слаба. В Япония, макар законът за компенсация на жертвите на принудителна стерилизация да бележи напредък, системните бариери и ограничената осведоменост продължиха да възпрепятстват правосъдието.

Правителствата трябва да защитават земите на коренното население, да се въздържат от дискриминационни изказвания, да се борят със стереотипите, да приемат и прилагат ефективни антидискриминационни закони, както и да гарантират равен достъп до образование и заетост и отчетност на съдебните системи.

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И КУЛТУРНИ ПРАВА

Икономическите, социалните и културните права продължиха да бъдат подложени на силен натиск от икономически кризи, климатични сътресения и дискриминационни политики. Несигурността по отношение на прехранването беше остра. В Афганистан 22,9 милиона души разчитаха на помощ на фона на депортации, предимно от Иран и Пакистан, земетресения и съкращения на финансирането; 90% от децата живееха в хранителна бедност, а 4 милиона бяха недохранени. Хората в Северна Корея се сблъскаха с хроничен недостиг на храна, въпреки благоприятните за растежа климатични условия, тъй като недостигът на торове и климатичните сътресения подкопаха производството, а провалите в тържавното разпределение задълбочиха трудностите в селските райони. В Пакистан 44,7% от хората живееха под прага на бедността, ограниченията на Международния валутен фонд намалиха социалните разходи, а наводненията, чиято вероятност се увеличи поради предизвиканите от човека климатични промени, унищожиха основните реколти. Нивата на бедност в Шри Ланка останаха над цифрите от преди кризата, въпреки социалните помощи.

Здравните системи останаха нестабилни. В Афганистан достъпът до здравни грижи в селските райони беше ограничен, а ограниченията, наложени от талибаните, забавиха спасяването на жени по време на земетресения. В Северна Корея болниците бяха в критично недофинансирани състояние, като им липсваха основни лекарства и оборудване. УНИЦЕФ имунизира 2 милиона деца, въпреки че мониторингът остана силно ограничен.

Правата на образование бяха нарушени, тъй като забраните на талибаните лишиха 78% от афганистанските момичета и жени от възможност за образование и работа. В севернокорейските училища липсваше отопление и учебници; в Мианмар учениците се сблъскаха със сериозни прекъсвания след замразяването на помощта; а политиките на Китай за гвуезично образование в Тибет застрашиха правата на езиките на малцинствата.

Несигурността по отношение на жилищата и земята продължи, като властите в Камбоджа спряха принудителните изселвания в обекта от Списъка на световното наследство на ЮНЕСКО Анкор след глобален протест, но не предложиха решение на проблема на изселените семейства. В Монголия селските и градските общности, засегнати от проекти за развитие, нямаха механизми за справяне с неправилните консултации и подценяването на имотите и актите. В Индия кампаниите за изселване в Асам изселиха около 3 800 домакинства, като това засегна непропорционално мюсюлманите.

Нарушенията на трудовите права също останаха широко разпространени, като засягаха непропорционално маргинализираните и дискриминирани общности. В Пакистан работниците в сектор чистота от по-ниските касти бяха подложени на системна дискриминация. Тамилите от Малайяха в Шри Ланка прогължиха да бъдат маргинализирани, докато работниците в шивашката промишленост бяха обект на репресии срещу синдикатите и насилие, основано на пола. В Бангладеш имаше безрециди в шивашката промишленост и арести на лидери на синдикатите. Работниците във Филипините бяха изложени на опасни условия по време на бедствия, а в Хонконг на мигрантските домашни работници бе отказана по-сериозна защита.

Правителствата трябва да гарантират правото на храна, здравеопазване, жилище, образование и трудови права, като прекратят принудителните изселвания, борят се с бедността, подобряват социалната защита, защитят работниците и осигурят равен достъп до основни услуги без дискриминация.

ПРОИЗВОЛНИ АРЕСТИ, ИЗТЕЗАНИЯ, НАСИЛСТВЕНИ ИЗЧЕЗВАНИЯ И СМЪРТНИ СЛУЧАИ В АРЕСТА

Властите прогължиха да използват закони за сигурността и дискриминационни практики за потискане на несъгласието, като несъразмерно се насочваха към активисти, малцинства и политически опоненти. Произволните арести и задържания бяха широко разпространени. В Афганистан талибаните задържаха хора за грешни нарушения като прически или музика, налагаха сурови укази чрез „инспектори по морала“ и прогължиха да преследват бивши длъжностни лица, журналисти, защитници на правата на човека и критични гласове чрез произволни задържания, насилствени изчезвания и изтезания. Бяха документирани над 100 случая на извънсъдебни убийства. В Мианмар имаше систематични задържания след преврата, както и смъртни случаи в арестите, свързани с отказ на медицинска помощ и наранявания в резултат на жестоки разпити. В Северна Корея производните задържания останаха в центъра на контрола на режима, насочени срещу лица, обвинени в политически престъпления, без справедливи съдебни процеси. Законите за националната сигурност в Хонконг и Макао бяха използвани широко за потискане на политическото изразяване и арестуване на активисти.

В Пакистан измененията в антитерористичните закони позволиха задържане без обвинение за три месеца, докато журналисти и активисти от Белудж бяха арестувани. В Индия прогължи злоупотребата с антитерористичните закони за задържане на защитници на правата на човека и мюсюлмански активисти, придружена с продължително предварително задържане.

Изтезанията и другите форми на малтретиране прогължиха въпреки законовите забрани. В Афганистан задържаните бяха подлагани на електрошок, симулирано удавяне, изваждане на зъби и нокти, както и сексуално насилие. Властите в Мианмар прилагаха побой, електрошок, сексуално насилие и „изваждане на ноктите“ по време на разпити. В Северна Корея побой, лишаване от сън и принудителен труд са били използвани за извличане на „признания“, като политическите лагери налагат сурови наказания и недостатъчна храна. Във Виетнам активисти са били подлагани на изолация, оковаване и лишаване от медицински грижи, като са налице подозрителни смъртни случаи в ареста. В Индия полицейски изтезания доведоха до смъртта на 25-годишен мъж в Джаму и Кашмир. В Шри Ланка имаше най-малко 13 документирани случая на смърт в ареста и твърдения за изтезания. Съдилищата в Тайланд произнесоха първите присъди по закона срещу изтезанията за убийството на военнослужещ, което бележи рядка стъпка към поемане на отговорност.

Насилствените изчезвания прогължиха да бъдат инструмент за репресия. В Северна Корея на семействата бе отказана информация за задържаните, което се равнява на насилствено изчезване. В Китай властите прогължиха да използват „домашен арест на определени места“ – форма на тайно задържане, равняваща се на насилствено изчезване, особено срещу защитници на правата на човека и адвокати. Малайзийски съд потвърди участието на

гържавата в изчезвания от миналото. В Мианмар се наблюдаваха модели на изчезвания и смъртни случаи след изтезания. В Пакистан в началото на 2025 г. бяха регистрирани 125 нови случая на насилствено изчезване. В Бангладеш назначената от правителството Комисия за разследване на насилствени изчезвания заяви, че за периода 2009–2024 г. са регистрирани 1 772 жалби, като 67% от тях са свързани с държавни агенции. Тези практики затвърдиха безнаказаността и дискриминацията срещу уязвими групи.

Правителствата трябва да прекратят произволните арести, изтезанията и насилствените изчезвания, да защитят правата на задържаните лица и да гарантират отчетност и предпазни мерки срещу злоупотреби.

ПРАВАТА НА БЕЖАНЦИТЕ И МИГРАНТИТЕ И ТРАФИКЪТ НА ХОРА

Правителствата засилиха рестриктивната си миграционна политика, което допълнително подкопа защитата на бежанците и правата на мигрантите и изложи уязвимите групи на дискриминация и злоупотреби. Масовите депортации и принудителното връщане прогължиха въпреки международните задължения. Пакистан засили своя „План за репатриране на незаконни чужденци“, депортирайки 990 000 афганци. Иран депортира 1,8 милиона афганци, докато Турция, Таджикистан и Германия прогължиха да връщат насилствено афганци, въпреки злоупотребите на талибаните. Жените и момичетата бяха изправени пред системно лишаване от права при завръщането си в Афганистан, а дисидентите рискуваха арести и изтезания. През цялата година бежанците рохинджи в Бангладеш се страхуваха, че ще бъдат принудително върнати в Мианмар от въоръжени групи, за да се сражават в конфликта. В Индия враждебността се задълбочи, тъй като властите принудително депортираха бежанци рохинджи в Бангладеш – заедно с 300 мюсюлмани, заподозрени, че са чуждестранни граждани – докато нови закони прекласифицираха търсещите убежище като нередовни мигранти, подкопвайки принципа на неотблъскване. Малайзийските власти задържаха бежанци рохинджи и отблъснаха превозващи ги лодки. Междувременно Япония стартира своя „План Нула“ за намаляване наполовина на броя на чужденците с изтекъл срок на пребиваване чрез ускорени депортации, което предизвика критики, че излага на опасност хората, търсещи убежище. Правителството на Тайланд принудително върна 40 уйгури в Китай, въпреки риска от изтезания.

В целия регион прогължиха и случаите на произволно и неопределено задържане. Малайзийските власти гържаха над 20 000 души в имиграционни центрове, включително над 2000 деца. Австралийското правителство прогължи да прилага „обработката на молбите за убежище извън територията на страната“, като 90 души все още чакаха разглеждане на молбите си в Науру и 30 в Папуа-Нова Гвинея след 11 години, докато нови закони лишиха търсещите убежище от процедурни права. В Шри Ланка 116 бежанци рохинджи, включително деца, бяха задържани във военни центрове, до които Върховният комисариат на ООН за бежанците нямаше достъп. В Япония и Тайван правителствата прогължиха да разрешават безсрочно имиграционно задържане в рамките на непрозрачни системи, критикувани за лошите условия и липсата на правни гаранции. Условията в Бангладеш се влошиха драстично. Кокс Базар – най-големият бежански лагер в света, в който са настанени над 1 милион рохинджи – се сблъска с драстични съкращения на помощта и 150 000 новопристигнаха, което създаде риск от срив на основните услуги, предвид ограничените обещания за дарения въпреки спешните призови на ООН.

Трафикът на хора и принудителният труд се увеличиха в целия регион. В Камбоджа над 50 комплекси за измами използваха чуждестранни граждани, жертви на трафик, за онлайн измами, като репресивните мерки бяха лишени от прозрачност. Мианмар остана гореща точка за трафик, като комплексите за измами задържаха 100 000 души, а въоръжени групи използваха

принудителен труд и набиране на хора. Въпреки санкциите срещу извършителите, злоупотребите продължиха.

Правителствата трябва да прекратят връщането на лица, произволните задържания и трафика, да осигурят безопасни процедури за предоставяне на убежище, да освободят незаконно задържаните лица и да гарантират защита и достойнство на бежанците и мигрантите в съответствие с международните стандарти.

ПРАВО НА ЗДРАВΟΣЛОВНА ОКОЛНА СРЕДА

Климатичните промени загълбочиха социалните неравенства. В Бангладеш екстремните метеорологични условия засилиха дискриминацията на основата на пол и каста, затваряйки работниците, работещи в сектор чистота, в цикли на уязвимост. Повишаването на нивото на моретата в Тувалу и Кирибати продължи да принуждава хората да се преселят, заплашвайки правата на жилище, здраве и културна идентичност. В Пакистан катастрофалните наводнения отнеха живота на повече от 1 000 души и принудиха милиони да се преселят, докато горещите вълни достигнаха 49°C, разкривайки пропуски в реакцията при бедствия. Хората в Индия, Индонезия, Непал и Шри Ланка също бяха изправени пред смъртоносни наводнения и свлачища, причинени от циклони, които засегнаха непропорционално селските общности с ограничен достъп до помощ, повдигайки въпроси относно готовността за бедствия, свързани с климата. Според официални данни през октомври и ноември индийската столица Ню Делхи се класира като най-замърсеният град в света.

Прилагането на политики за разширяване на използването на изкопаеми горива и проекти за енергиен преход продължи да нарушава правата на коренното население. Индонезийските власти арестуваха 27 активисти от коренното население, които се противопоставиха на добива на никел в Източна Халмахера, като подчертаха рисковете за традиционните земи. Правителството на Япония насърчаваше проекти за втечнен природен газ в чужбина, включително сделки със САЩ и Канада, което предизвика критики, че нанася вреда на коренните народи Гвичин и Уетсуутен. В Австралия отхвърлянето на делото за климата на островитяните от прохода Торес подкопа усилията за осигуряване на справедливост за общностите, изправени пред екзистенциални заплахы.

Слабото управление затвърди уязвимостта. Малдивите стартираха амбициозен климатичен план, но пропуснаха да включат силни гаранции за правата на човека и блокираха съдебни дела, свързани с климата, подкопвайки културните права и правото на прехрана. Законодателите в Малайзия отложиха законопроект за климата, за да дадат приоритет на консултациите с индустрията, докато правителството на Южна Корея запази недостатъчни цели за емисиите и не успя да очертае справедлив преход. В Китай бяха запазени строгите ограничения върху участието на обществеността в вземането на решения по въпроси, свързани с околната среда, което ограничи отчетността.

Дискриминационните миграционни политики утежняха климатичната несправедливост. Правителството на Нова Зеландия не успя да осигури адекватни пътища за хората от Тихоокеанския регион, разселени поради климатичните промени, което засили неравенствата, остави семействата разделени, наруши правата на децата и увеличи уязвимостта на мигрантите.

Правителствата трябва да отстояват климатичната справедливост, да прекратят разширяването на използването на изкопаеми горива, да защитят коренните и маргинализираните общности, да осигурят климатични политики, основани на правата, и да гарантират безопасни пътища за миграция за хората, разселени поради въздействията на климата.

СМЪРТНО НАКАЗАНИЕ

Смъртното наказание остана утвърдено в по-голямата част от страните в региона и често се прилагаше в нарушение на международното право и стандарти в областта на правата на човека.

Две държави извършиха първите си екзекуции след прекъсване. В Япония обесването на Такахиро Шираиши – първата екзекуция от три години насам – беше осъдено заради тайната, а която беше проведено, което подкопава усилията за премахване на смъртното наказание. В Тайван Хуан Лин-кай беше екзекутиран през януари, в първото изпълнение на смъртна присъда от 2020 г. насам, въпреки висящите обжалвания и опасенията относно състоянието на психичното му здраве.

В Афганистан талибаните извършиха публични екзекуции. Според доклади правителството на Северна Корея продължи да извършва екзекуции за деяния, които не се признават като престъпления на международно равнище, като например споделяне на съдържание от чуждестранни медии, както и за престъпления, които са далеч под прага на „най-тежките престъпления“, определен в международното право и стандарти, като публичните екзекуции се използваха като средство за контрол.

Китайските власти продължиха да налагат смъртно наказание на лица, обвинени в престъпления, свързани с подкуп, измама и трафик; поне един случай на масово налагане на смъртно наказание породи опасения за нарушения на правото на справедлив процес. В Бангладеш, наред с други смъртни присъди, бившият министър-председател Шейх Хасина и други правителствени служители бяха осъдени на обесване от специален трибунал в тяхно отсъствие след репресиите срещу протестите през 2024 г. Правителството на Малдивите разшири обхвата на смъртното наказание, като включи престъпленията, свързани с наркотици, премахна възможността за замяна на такива присъди чрез помилване и забрани споразуменията за признаване на вина в тези случаи.

Екзекуциите, свързани с наркотици, продължиха с пълна сила в Сингапур, където, наред с други, малайзийският гражданин Паннир Селвам беше екзекутиран въпреки международния протест. Положителни реформи имаше във Виетнам, където смъртното наказание беше премахнато за осем престъпления, включително пренос на наркотици, но липсата на справедлив процес в делата за смъртно наказание и тайната около прилагането на смъртното наказание продължиха да будят тревога. В Малайзия правителството обяви проучване относно смъртното наказание и неговата отмяна, след отмяната на задължителното смъртно наказание през 2023 г.

Като цяло тези събития отразяваха ярки контрасти: постепенни реформи в някои държави, наред с утвърдени практики, белязани от секретност, дискриминация и политическа инструментализация в други.

Правителствата, които запазват смъртното наказание, трябва да предприемат спешни мерки за неговата отмяна и, между другото, да въведат официално мораториум върху екзекуциите.

БЕЗНАКАЗАНОСТТА И ПРАВОТО НА ПРАВОСЪДИЕ, ИСТИНА И ОБЕЗЩЕТИЕ

Системните слабости в правните и надзорните институции продължиха да възпрепятстват правосъдието за жертвите на тежки нарушения на правата на човека. В Афганистан талибаните разформироваха съдебните структури и наложиха дискриминационния шарият, което направи справедливите съдебни процеси почти невъзможни. Надзорните органи, като националната институция за правата на човека, останаха нефункциониращи. В Непал назначенията в комисиите за преходно правосъдие бяха критикувани като непрозрачни и

повлияни от политически фактори, което подтикна групите на жертвите да ги бойкотират. В Шри Ланка продължава да съществуват пречки, включително възприеманата липса на независимост на главния прокурор и несвършените процеси по екзумация на масови гробове, които останаха недостатъчно разследвани въпреки последните открития. Прокурорите в Бангладеш повдигнаха първите обвинения срещу военни офицери за насилствени изчезвания, въпреки че продължиха опасенията относно спазването на надлежната процедура, включително в процеса срещу Шейх Хасина, който завърши със смъртна присъда.

В някои случаи бе отбелязан напредък в усилията за международна отчетност. Международният наказателен съд издаде заповеди за арест на лидери на талибаните за преследване на основата на пола, а ООН създаде механизъм за разследване за Афганистан. Бившият президент на Филипините, Родриго Дутерте, беше арестуван и предаден на Международния наказателен съд за престъпление срещу човечеството – убийство, което бе историческа стъпка.

Търсенето на истината и обезщетенията останаха недостатъчни. Шри Ланка обявя създаването на Комисия за истина и помирение и разшири Службата за изчезнали лица, но напредъкът беше бавен. Междуременно убийствата, свързани с наркотици, и тормозът над активисти във Филипините, както и наблюдението над тамилските общности в Шри Ланка, подчертаха продължаващата безнаказаност.

Правителствата трябва да засилят усилията си за борба с безнаказаността, като провеждат бързи, независими, безпристрастни и ефективни разследвания на престъпления по международното право и други сериозни нарушения на правата на човека, като изправят заподозрените извършители пред съда в справедливи съдебни процеси и осигуряват ефективни средства за защита на жертвите.

ПРАВАТА НА ЖЕНИТЕ И МОМИЧЕТАТА

Правата, свързани с пола и сексуалността, претърпяха системни удари в целия регион. В Афганистан указите на талибаните забраниха на жените достъпа до образование, работа и свободно придвижване, наложиха правилото за „махрам“ и подхраниха насилието, основано на пола, и детските бракове. В Бангладеш се провеждоха масови протести срещу реформите за равнопоставено наследяване и криминализиране на изнасилването в брака. Във Фиджи, Непал и Пакистан бяха отчетени случаи на нарастващо насилие срещу жени, включително – в Непал и Пакистан – принудителни споразумения в съдебни дела срещу извършителите. Вредни практики като „чаупади“ – обичай, принуждаващ жените в менструация да се изолират, често в опасни колиби – продължиха да съществуват в Непал. Насилието на основата на пола, улеснено от технологиите – като онлайн тормоз, споделяне на интимни изображения без съгласие и фалшиви сексуални съдържания – продължи в Южна Корея, въпреки правните реформи. Институционалният напредък беше неравномерен: правителството на Шри Ланка обявя създаването на Комисия за жените, докато реформата в областта на абортите в Южна Корея остана в застой.

ПРАВАТА НА ЛГБТИ ХОРАТА

Правата на ЛГБТИ лицата бяха посрещнати с враждебност: в Япония съдилищата напреднаха неравномерно по отношение на брачното равенство; в Пакистан бяха регистрирани убийства на трансгендър лица; натискът от страна на държавата доведе до отмяната на Прайг шествието във Виетнам; континентален Китай затегна цензурата върху съдържание, свързано с ЛГБТИ лица; а законодателите в Хонконг не успяха да приемат закони за партньорство, които биха осигурили известно правно признание и защита за еднополовите двойки.

Правителствата трябва да сложат край на дискриминацията на основата на пол, сексуална ориентация, полова идентичност и израз, да наложат ефективни мерки за защита и да гарантират реално равенство в законодателството, политиките и ежедневие.

НАРУШЕНИЯ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ХУМАНИТАРНО ПРАВО

Гражданското население бе изложено на сериозна опасност от незаконни нападения. В Афганистан самоубийствени атаканти, взривове от устройства на въоръжени групи и трансгранични обстрели от страна на Пакистан доведоха до загинали и ранени цивилни. В Мианмар се увеличиха въздушните удари, насочени срещу училища и села; атаки с „парамотори“ убиха десетки хора, включително деца; а помощта за районите, контролирани от съпротивата, беше блокирана. В конфликта между Камбоджа и Тайланд граничните сблъсъци нанесоха щети на болници, домове и пагоди, като и от двете страни бяха докладвани безразборни атаки. Разселването и хуманитарните кризи се влошиха, тъй като дезинформацията подхрани напрежението, а нарушаването на примирия прогължи.

Правителствата трябва да спрат незаконните атаки, да защитят цивилните граждани, да позволят достъпа на хуманитарна помощ и да спазват международното хуманитарно право.

ОБЩ ПОГЛЕД ВЪРХУ БЛИЗКИЯ ИЗТОК И СЕВЕРНА АФРИКА

Въоръжените конфликти, все по-честото използване на авторитарни практики, икономическите, социалните и климатичните кризи, както и геноцидът, извършван от Израел срещу палестинците в ивицата Газа, оказаха опустошително въздействие върху милиони хора в целия регион през 2025 г., особено върху маргинализираните общности.

Израел извърши множество военни престъпления, престъпления срещу човечеството и геноцид над палестинците в Газа. Геноцидът продължи и след примирието от 9 октомври. Израел унищожи или нанесе тежки щети на практически всички жилища, исторически сгради и гражданска инфраструктура в Газа, като умишлено създаде условия на живот, целящи физическото унищожение на палестинците в Газа. Това включваше продължаването и затягането на 18-годишната незаконна блокада, използвана за систематично лишаване на палестинците от достъп до хуманитарна помощ и други жизненоважни доставки и услуги, както и за предизвикване на хуманитарна катастрофа. По-голямата част от 2-та милиона палестинци в Газа бяха незаконно разселени, гладуваха и бяха лишени от адекватни здравни грижи и подслон.

Израел също така предприе военни атаки срещу Ливан, Иран, Катар, Сирия, и Йемен, като при някои от тях загинаха или бяха ранени цивилни граждани. В Южен Ливан Израел нанесе мащабни щети на гражданско имущество. Системата на апартейд, прилагана от Израел спрямо всички палестинци, доведе до тежки последици, особено в окупирания Западен бряг, включително Източен Йерусалим, в резултат на интензивни военни операции и рязкото нарастване на насилието от страна на подкрепяните от гържавата заселници.

Масови протести срещу геноцида на Израел се разпространиха по целия свят. Широк кръг от организации, международни органи и гържави признаха, че Израел извършва геноцид. Въпреки това, правителствата по света не предприеха значими действия, за да спрат геноцида или да сложат край на незаконната окупация на Израел.

В целия регион правителствата и недържавните въоръжени групи потискаха дисидентите, като правителствата все по-често прибегваха до авторитарни практики. Властите задържаха, измъчваха и несправедливо преследваха критици и опоненти, налагайки им тежки наказания, включително смъртно наказание. Сред често преследваните бяха журналисти, дисиденти, защитници на правата на човека, активисти за правата на жените и синдикалисти.

В Сирия падането на правителството на Асад в края на 2024 г. създаде възможност за гражданско пространство и процеси на преходно правосъдие. Остават значителни предизвикателства, включително осигуряването на правосъдие за убийствата на религиозна основа и създаването на благоприятна среда, която позволява на гражданското общество да процъфтява.

Дискриминацията продължи да опустошава живота на милиони хора в целия регион на основата на пол, раса, националност, етническа принадлежност, религия, сексуална ориентация, полава идентичност или израз и социален клас. Няколко гържави засилиха нарушенията на правата на човека срещу бежанци, търсещи убежище и мигранти.

Въпреки все по-катастрофалните последици от климатичната криза, основните гържави производителки на изкопаеми горива в региона поддържаха или увеличиха производството им.

ГЕНОЦИД

Геноцидът на Израел срещу палестинците в ивицата Газа продължи през цялата 2025 г., като достъпът до адекватна хуманитарна помощ продължи да бъде отказан на фона на продължаващото принудително разселване на почти цялото население, опустошителните военни бомбардировки и мащабното унищожаване на гражданско имущество и инфраструктура.

През март Израел едностранно прекрати примирието, договорено на 19 януари, и незабавно засили интензивните военни атаки срещу Газа. Примирието, договорено през октомври, доведе до освобождаването на всички 20 живи заложници, държани от палестински въоръжени групи, и на близо 2 000 палестински затворници и задържани, държани от Израел. Въпреки това военните атаки на Израел продължиха, като бяха убити още 415 палестинци.

През 2025 г. Израел уби 26 791 палестинци в Газа и рани 64 065, от които 60% бяха деца, жени и възрастни хора. Израел продължи да атакува пренаселени граждански обекти, включително кафенета, оживени пазари и училища, в които се бяха укрили хора, принудително разселени поради военните му операции.

Особено смъртоносен беше денят на 18 март, когато серия от израелски удари в целия сектор убиха 414 палестинци, включително 174 деца. На 23 март израелските сили атакуваха обозначени хуманитарни превозни средства, включително пет линейки, като убиха 15 хуманитарни работници, сред които и парамедици от Червения полумесец. На 30 юни, при безразборна атака, израелската армия нанесе удар по популярното кафене „ в квартал ал-Бака, като уби 32 души, предимно цивилни.

Масовото разселване, предизвикано от израелски заповеди, или унищожаването на цели квартали нанесоха огромна физическа и психическа вреда. През май, без наложителна военна необходимост, Израел безпричинно унищожил южния град Хузаа, в който живееха 11 000 палестинци. На 5 септември Израел започна кампания за разрушаване на високи жилища и търговски сгради в град Газа, като за 10 дни събори най-малко 16 жилищни блока и унищожил импровизирани лагери в близост до тях, което доведе до по-нататъшно разселване на хиляди семейства.

Геноцидът, извършен от Израел, включваше умишленото предизвикване на хуманитарна криза в Газа. Към средата на август над половин милион палестинци в Газа бяха изправени пред глад, най-високото ниво на катастрофално недохранване; още 1,4 милиона се намираха на второ или трето критично ниво. Службата на ООН за координация на хуманитарните въпроси съобщи, че само през юли е имало почти 13 000 нови постъпления в болница на деца с остро недохранване. За трета поредна година Израел забрани всички медицински евакуации от Газа към Западна бряг и Израел, въпреки съдебните петиции, и строго ограничи медицинските евакуации в чужбина, което доведе до предотвратими смъртни случаи.

Между 2 март и 19 май Израел наложи пълна обсада на Газа. Временното облекчаване на блокадата след 19 май все пак не позволи влизането на някои критично важни доставки, включително гориво и газ за готвене. На 9 март израелските власти прекъснаха електроснабдяването на последната инсталация за обезсоляване на вода в Газа. Без гориво генераторите не можаха да захванат болничното оборудване. Освен това, между края на май и август, най-малко 859 палестинци бяха убити от израелските сили и техните охранителни фирми, докато отчаяно търсеха помощ от милитаризираната схема за разпределение на помощи, управлявана от Хуманитарната фондация на Газа.

Израел причини обширни разрушения на палестински културни, религиозни, медицински и образователни обекти. Израелската армия унищожил всички университети и колежи в Газа, стоици джамии и три църкви. Повечето училища бяха превърнати в убежища за разселени лица и впоследствие бяха подложени на израелски въздушни удари и атаки от безпилотни „роботи“ за разрушение. Израелските сили унищожиха здравни заведения за жени и за репродуктивно здраве и блокираха помощта за репродуктивно здравеопазване.

Към края на 2025 г. израелските сили продължаваха да бъдат напълно разположени в над 58% от територията на ивицата Газа. Амнести Интернешънъл предупреди, че е „опасна илюзия, че животът в Газа се връща към нормалното“ след примирието от октомври и че „светът не трябва да се подвежда. Геноцидът, извършван от Израел, не е приключил“.

Израел трябва да сложи край на геноцида срещу палестинците в Газа, включително като спазва своите правни задължения да позволи безпрепятствен достъп до хуманитарна помощ, да премахне напълно незаконната си блокада и да оттегли незаконното си военно присъствие, както е посочено в консултативните становища на Международния съд.

АПАРТЕЙД

Израел продължи да налага система на апартейд, основана на потисничество и господство, срещу всички палестинци, чиито права контролира. Израелските закони, политики и практики оставиха палестинците разпръснати географски и политически, често обеднели и в постоянно състояние на страх и несигурност. През 2025 г. Службата на ООН за координация на хуманитарните въпроси преброи 859 пътни блокади и контролно-пропускателни пунктове в Западния бряг, които възпрепятстваха движението на палестинците между палестинските села и градове и забавиха достъпа на службите за спешна помощ.

Израелските власти продължиха да разрушават сгради, като постоянно изселваха палестинци, като Службата на ООН за координация на хуманитарните въпроси отчете най-високите годишни цифри както за разрушенията, така и за изселванията от 2009 г. насам. 54 нови незаконни селища и аванпостове бяха създадени в допълнение към около 371 вече съществуващи, според Pease Now, израелска организация срещу окупацията.

Израелските военни и правителствени служители все по-често позволяваха или насърчаваха заселниците да атакуват и тероризират палестинците безнаказано, като понякога войници се присъединяваха към безпричинното насилие и защитаваха заселниците. Такива атаки изгониха около 220 семейства от 19 села в Западния бряг, според B'Tselem. Джинба и Шиб ал-Бутум в Южните хълмове на Хеброн бяха многократно набелязани. Службата на ООН за координация на хуманитарните въпроси регистрира повече от 1600 насилствени нападения от заселници през първите 10 месеца на 2025 г.

През цялата година израелските въоръжени сили провеждаха масирани атаки, включително въздушни удари, в северната част на Западния бряг, което доведе до убийства, мащабно разрушаване на жилища и инфраструктура и разселване на десетки хиляди палестинци, особено на онези, живеещи вече в бежански лагери. В края на ноември видеозаписи показаха израелски войници в Дженин, които екзекутираха без съд и присъда двама палестински мъже, които се виждаше, че се предават.

Видни членове на израелското правителство продължиха да хвалят и прославят насилието срещу палестинци, включително произволните арести и изтезанията и другите форми на малтретиране на задържаните в израелски затвори, включително изнасилвания и сексуално насилие, както и лишаване от основни права, включително храна и здравни грижи. Според „Лекари за правата на човека – Израел“ най-малко 98 палестинци са загинали в израелски затвори между октомври 2023 г. и август 2025 г.

В бедуинските села в Негев/Накаб в южната част на Израел израелските власти разрушиха около 5000 къщи с цел разширяване на еврейските общности. Израелската полиция разруши около 60 къщи и постройки в бедуинското палестинско село Ал-Сир, изгонвайки повече от 1500 жители. През ноември Върховният съд одобри изгонването на повече от 500 жители от непризнатото палестинско бедуинско село Рас Джараба.

Амнести Интернешънъл призовава държавите, международната общност и компаниите да засилят натиска си върху Израел да спази международните си задължения за премахване на системата на апартейд срещу всички палестинци, чиито права

контролира, и да сложи край на незаконната си окупация на окупираните палестински територии.

НАРУШЕНИЯ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ХУМАНИТАРНО ПРАВО

В допълнение към военните си операции в окупираните палестински територии, Израел предприе атаки срещу Ливан, Иран, Катар, Сирия и Йемен, някои от които доведоха до загинали или ранени цивилни.

На 13 юни Израел започна 12-дневна офанзива срещу Иран, като нанесе щети на гражданската инфраструктура и уби повече от 1 100 души, включително 45 деца. На 23 юни израелските сили нанесоха удари по затвора „Евин“ в столицата Техеран, като убиха най-малко 80 цивилни и нанесоха значителни щети на затвора. Атаката представляваше сериозно нарушение на международното хуманитарно право, което изисква разследване като военно престъпление. Иран изстреля ракети и дронове в отговор срещу Израел, като използва незаконно касетъчни боеприпаси и уби най-малко 29 души, включително деца.

На 9 септември израелски въздушни удари по жилищен комплекс в столицата на Катар, Доха, където се провеждаха преговори за примирие, убиха шестима души.

Въпреки примирието, договорено през ноември 2024 г. между Израел и Въоръжената групировка „Хизбула“, Израел продължи редовно да извършва военни атаки и да причинява мащабни разрушения в Ливан. Между ноември 2024 г. и септември 2025 г. Офисът на ООН за правата на човека потвърди, че 103 цивилни са били убити в Ливан след примирието.

Проучване на Амнести Интернешънъл показва как израелската армия е унищожила или повредила в голяма степен повече от 10 000 граждански сгради, както и земеделски земи в Южен Ливан между октомври 2024 г. и януари 2025 г., както преди, така и след влизането в сила на примирието.

На 18 март Въоръжените хути в Йемен възобновиха ракетните си атаки и ударите с дронове срещу Израел. В периода май–септември Израел нанесе удари по ключови инфраструктурни обекти в северната част на Йемен, като според съобщенията са били убити и ранени стотици цивилни граждани.

В Йемен неспиращите конфликти продължиха да задълбочават опустошителните икономически и хуманитарни кризи. Амнести Интернешънъл документира въздушен удар на САЩ, който трябва да бъде разследван като военно престъпление, срещу център за задържане на мигранти в Саада, северозападен Йемен, при който загинаха и бяха ранени десетки африкански мигранти, задържани от де факто хути властта.

През 2025 г. в Сирия спорадично избухнаха сериозни сражения. На 6 март Въоръжени групи, свързани с бившето правителство, атакуваха обекти на силите за сигурност и военни обекти в крайбрежните провинции, населени предимно с алауити. В отговор правителството, подкрепено от милиции, започна контраофанзива, доведе до масови убийства, при които загинаха около 1 400 души, предимно цивилни, включително убийства на членове на алауитската общност на религиозна основа от проправителствени сили.

През юли в южната част на Сирия избухнаха сблъсъци между грузи и бедуински бойци. След като правителството се намеси в провинция Сувейда, Амнести Интернешънъл документира как правителствени и свързани с тях сили са екзекутирали без съд 46 мъже и жени от грузката общност в рамките на два дни през юли. Израел също проведе удари в Сувейда през същия период, а Амнести Интернешънъл получи достоверни сведения за нарушения, извършени от други групи, участващи в сраженията. Това включваше отбличането на хуманитарен работник от Въоръжени групи на грузите. В Либия на 12 май в Триполи избухнаха Въоръжени сблъсъци между враждуващи милиции в гъсто населени жилищни райони, при които бяха

използвани оръжия с голям калибър, включително зенитни оръжия, по нецелесъобразен и неточен начин. НПО със седалище в Триполи съобщиха, че при сблъсъците са загинали 53 цивилни.

Всички страни във въоръжените конфликти трябва да спазват международното хуманитарно право, по-специално като прекратят прекъснатите атаки срещу цивилни лица и гражданска инфраструктура, както и безразборните и непропорционалните атаки. Чуждестранните правителства трябва да спрат доставките на оръжия, когато съществува преобладаващ риск от използването им за извършване или улесняване на геноцид и други сериозни нарушения на международното право в областта на правата на човека или хуманитарното право.

СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, СДРУЖАВАНЕ И МИРНИ СЪБРАНИЯ

През 2025 г. няколко държави в региона все по-често прибегваха до авторитарни практики, ограничавайки широк спектър от права на човека и разширявайки репресиите срещу инакомислещите, включително в интернет.

В Тунис властите засилиха репресиите срещу дисидентите, като се насочиха срещу правозащитни организации, правозащитници и служители на неправителствени организации. На противниците на правителството бяха наложени наказателни присъди след политически мотивирани масови съдебни процеси по законите за борба с тероризма или киберпрестъпността. През ноември апелативният съд в Тунис потвърди присъди до 45 години лишаване от свобода срещу опозиционни политици от целия политически спектър, правозащитници и активисти по скандалното дело за „Конспирация“, след процес, белязан с процедурни нарушения. Декрет-закон № 54 беше използван за заглушаване на журналисти, потребители на социални медии, адвокати, артисти и активисти с различно мнение. В Египет властите продължиха да потискат независимите сдружения на гражданското общество и медиите и да наказват критиката към правителството. Силите за сигурност произволно задържаха журналисти, изследователи и дисиденти и ги подлагаха на насилствено изчезване, задържане в изолация, изтезания и други форми на малтретиране.

Широко разпространените и тежки репресии срещу дисидентите продължават в държавите от Персийския залив. Саудитска Арабия строго ограничи свободата на изразяване и сдружаване, като критиците на правителството и защитниците на правата на човека бяха изправени пред дълги присъди, грубо несправедливи съдебни процеси, произволни забрани за пътуване и засилено прилагане на смъртното наказание. Съседният Оман въведе нов закон за гражданството, който позволява на властите да отнемат гражданството на хора, които „обиждат“ Оман или султана, или принадлежат към група, партия или организация, която подкрепя принципи, „нараняващи интересите“ на Оман. Свободата на печата също беше допълнително ограничена

В Ирак властите използваха неясни правни разпоредби, криминализиращи „неприлично съдържание“ и нарушения на „обществения морал“, за да се насочат срещу критици, активисти и независими медии. През май Йорданската медийна комисия блокира 12 уебсайта на местни и чуждестранни медии за „разпространяване на медийна отрова и нападки срещу Йордания и нейните национални символи“. Според Палестинския център за развитие и медийна свобода 12 журналисти бяха задържани от палестинската полиция за периоди от няколко часа до две седмици, през които бяха разпитвани за работата си.

В целия регион властите потискаха мирните протести, като ги забраняваха или ги разпръсваха със сила.

В Алжир през януари и февруари полицията произволно арестуваше мирни протестиращи по време на стачки и демонстрации за правата на работниците. По време на протестите, които започнаха на 28 декември в Техеран и бързо се разпространиха в цялата страна, силите за

сигурност незаконно използваха пушки, ловни пушки, заредени с метални сачми, сълзотворен газ и физическо насилие, за да разпръснат предимно мирните протестиращи, призоваващи за падането на системата на Ислямската република. Към края на годината поне двама души бяха убити, а много групи претърпяха ужасяващи наранявания. В Палестина силите за сигурност, ръководени от Хамас, произволно задържаха и измъчваха протестиращи, организирали мирни демонстрации в Бейт Лахия през март и април.

Правителствата трябва да зачитат правата на свобода на изразяване, сдружаване и мирни събрания, включително като гарантират, че журналисти, защитници на правата на човека и активисти могат да се ползват от тези права без преследване или тормоз, а като освобождават задържаните за упражняване на тези права.

НЕСПРАВЕДЛИВИ СЪДЕБНИ ПРОЦЕСИ

Несправедливите съдебни процеси и други нарушения на правата на човека опорочиха системите на наказателното правосъдие в целия регион. В Египет и Либия, Въпреки някои отдавна очаквани освобождавания, хиляди хора останаха произволно задържани без правно основание или след несправедливи съдебни процеси на фона на продължаващи насилствени изчезвания, изтезания и други форми на малтретиране, както и задържане в изолация. В Иран съдебната система не беше независима и беше съучастник в насилствени изчезвания и изтезания.

В Тунис съдебната система не беше независима, а съдилищата наложиха тежки присъди след несправедливи масови съдебни процеси. През февруари Първоинстанционният съд в Тунис постанови, че предстоящите съдебни процеси за „тероризъм“ ще се проведат с участието на подсъдимите, дистанционно от затвора. Адвокатите, представляващи членове на политически опозиционни групи и жертви на нарушения, бяха обект на наказателни разследвания по фалшиви обвинения като „разпространяване на невярна информация“.

В Кюрдистанския регион на Ирак известният журналист Шерван Шервани получи нова присъда от четири години и половина затвор по фалшиви обвинения през август, дни преди планираното му освобождаване. Повторното му осъждане беше част от документирана практика на съдебната система да утължава задържането на журналисти, активисти и критици чрез последователни обвинения.

Властите в Египет продължиха да изпращат журналисти, адвокати, защитници на правата на човека и други лица, гържани в продължително предварително задържане, на съдебни процеси пред специални терористични съдебни състави на наказателните съдилища във връзка с обвинения, свързани с тероризъм, много от които се основаваха единствено на упражняването на правата на човека. Такива съдилища систематично нарушаваха стандартите за справедлив процес.

В Йордания хиляди лица останаха в административен арест, след като местните управители ги определяха като „опасност за обществото“. Те бяха задържани без повдигнати обвинения и без достъп до съдебен орган, пред който да оспорят законността на задържането си.

Съдебните власти в Алжир многократно нарушаваха правото на справедлив процес, включително чрез ненужно поставяне на лица в предварително задържане, извезждане на подсъдими в съда, без да се уведомят техните адвокати и подлагане на подсъдимите на ускорени съдебни заседания.

Съдебните процеси в Иран бяха систематично несправедливи, което правеше задържанятията и екзекуциите произволни. Новият закон за шпионажа допълнително подкопаваше правото на справедлив процес.

Властите трябва да гарантират правото на справедлив процес, да зачитат независимостта на съдебната система и да се въздържат от злоупотреба с нея за преследване на дисиденти.

СМЪРТНО НАКАЗАНИЕ

Повечето държави в региона наложиха смъртни присъди през 2025 г.

Иран извърши най-голям брой екзекуции от десетилетия насам. Ескалацията се дължеше на засиленото използване на смъртното наказание като инструмент за политическа репресия и на смъртоносните политики за борба с наркотиците. Масовите екзекуции предизвикаха мирни протести в затворите и гладни стачки. „Прелюбодеянието“ продължи да се наказва със смърт чрез замерване с камъни. Етническите малцинства продължиха да бъдат непропорционално подлагани на смъртно наказание.

Саудитска Арабия екзекутира стотици хора за широк спектър от престъпления, включително престъпления, свързани с наркотици и „тероризъм“. Повечето от екзекутираните за престъпления, свързани с наркотици, бяха чужденци, които се сблъскаха с допълнителни пречки при получаването на справедлив процес. Шитите съставляваха много значителна част от екзекутираните за „тероризъм“. Много екзекуции бяха за престъпления *по та'зир* (дискреционни), за които в закона не е предвидено конкретно наказание. В шокиращо развитие на събитията Саудитска Арабия екзекутира най-малко двама млади мъже за престъпления, извършени, когато са били деца.

Екзекуции бяха извършени също в Египет, Ирак, Кувейт и ОАЕ. Алжир и Кувейт разшириха обхвата на смъртното наказание, за да включат престъпления, свързани с наркотици.

Правителствата трябва незабавно да въведат официален мораториум върху екзекуциите с оглед премахването на смъртното наказание.

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ПРАВА

Тежки икономически и социални кризи засегнаха хората в целия регион, който беше подложен на конфликти, финансови трудности и климатични промени и в който липсваше всеобща система за социална закрила. Най-тежко засегнатите общности и без това бяха в неравностойно положение, като живееха в условия, които нарушаваха икономическите и социалните им права, включително правото на здравеопазване, достъп до вода, жилище и адекватен стандарт на живот. Протестиращите за своите социално-икономически права често бяха подлагани на репресии.

Милionите хора, живеещи в бедност в Египет, се сблъскаха с нови трудности. През август египетските власти приеха закон за прекратяване на дългосрочни договори за наем и наложиха други мерки, които застрашиха достъпността на жилища за хора с ниски доходи. Работниците в шивашката промишленост, които стачкуваха през януари, бяха арестувани и впоследствие уволнени.

Правителствата на няколко държави, включително държавите от Персийския залив, не успяха да защитят нископлатените мигранти от крайна трудова експлоатация и други злоупотреби и им отказаха правото да сформират независими профсъюзи.

Внезапното и безотговорно прекратяване на чуждестранната помощ от страна на правителството на САЩ в началото на годината изложи на риск здравето и правата на милиони хора в региона, които разчитаха на хуманитарна помощ. В Йемен хуманитарни работници описаха пред Амнести Интернешънъл как решението на САЩ да съкрати финансирането на помощта доведе до прекратяване на животоспасяващи услуги за помощ и защита, включително лечение на недохранване при деца, бременни и кърмещи майки, безопасни убежища за оцелели от насилие, основано на пола, и здравни грижи за деца, страдащи от холера и други заболявания.

Правителствата трябва да защитават икономическите и социалните права на хората, включително чрез създаване на системи за универсална социална защита, които позволяват на всеки, включително на маргинализираните групи, да има достъп до адекватен стандарт на живот, включително храна, вода и жилище, както и до основни

услуги като здравеопазване и образование. Правителствата трябва също така да зачитат правата на работниците да се присъединяват и да създават независими синдикати, както и да стачкуват, и трябва да разширят защитата на трудовото законодателство, така че да обхваща всички мигранти.

ПРАВО НА ЗДРАВΟΣЛОВНА ОКОЛНА СРЕДА

Регионът продължи да понася вредните, често животозастрашаващи последици от климатичните промени, включително екстремни метеорологични явления и недостиг на вода, както и лошо управление на околната среда. Йордания, Ливан, Мароко и Сирия бяха сред страните, изправени пред тежки водни кризи, които подкопават правата на достъп до вода, здраве и адекватен стандарт на живот и засягат непропорционално селските общности, бежанците и домакинствата с ниски доходи.

Властите в Иран не успяха да се справят с влошаването на състоянието на околната среда в страната, което засяга непропорционално маргинализираните общности. Кризата се характеризираше със загуба на екосистеми; изчерпване на подземните води; замърсяване на водите; обезлесяване; пропадане на земята; намаляване на водните запаси и влошаване на състоянието на почвите; както и замърсяване на въздуха, което допринесе за хиляди смъртни случаи.

Междувременно правителствата в богатите на нефт и газ държави от региона не предприеха адекватни мерки за спиране на климатичните промени, смекчаване на последиците им или осигуряване на адекватна подкрепа за най-засегнатите. Бахрейн разшири производството си на нефт и газ; Кувейт остана сред държавите с най-високи емисии на парникови газове на глава от населението в света; Катар продължи да бъде един от водещите износители на втечен природен газ в света; а Саудитска Арабия остана в топ 10 на държавите с най-високи емисии на въглероден диоксид на глава от населението в света.

Разрушенията, причинени от Израел в Газа, доведоха до изтичане на токсични вещества във водните системи, което причини трайно замърсяване.

Правителствата трябва спешно да предприемат мерки за смекчаване на климатичната криза, включително чрез ограничаване на въглеродните емисии и прекратяване на добива и използването на изкопаеми горива.

ПРАВАТА НА ВЪТРЕШНО РАЗСЕЛЕНИТЕ ЛИЦА, БЕЖАНЦИТЕ И МИГРАНТИТЕ

Опустошителните политически, хуманитарни и икономически кризи през 2025 г. доведоха до увеличаване на броя на хората, напускащи домовете си в търсене на безопасност, като много от тях в процеса бяха подложени на нарушения на правата на човека. Милioni хора бяха или станали вътрешно разселени в Ирак, Израел, Ливан, Либия, Палестина, Сирия и Йемен. В няколко държави държавни и/или недържавни субекти рутинно нарушаваха правата на разселените хора. Силите за сигурност, милициите, въоръжените групи и други недържавни субекти в цяла Либия продължиха да извършват широко разпространени и систематични нарушения на правата на човека и злоупотреби срещу бежанци и мигранти, като оставаха ненаказани. През годината подкрепяните от ЕС брегови охранители в западната част на Либия, както и свързаните с Либийските арабски въоръжени сили (LAAF) Либийски специални военноморски сили и въоръжените групи „Тарик Бен Зейад“ в източната част на Либия, задържаха най-малко 25 000 души и ги върнаха насилствено в Либия – което представлява увеличение спрямо предходната година.

Над 1 милион вътрешно разселени лица в Ирак продължиха да понасят влошаващи се условия в условията на продължително разселване, като много от тях се бореа за достъп до

жизненоважни услуги, включително здравеопазване, вода и жилище. Условията на живот се влошиха и в лагерите за разселени лица в Кюрдистанския регион на Ирак.

Повече от 1,8 милиона афганци, включително непридружени и разделени от родителите деца, бяха незаконно експулсирани или принудени да се върнат в Афганистан. Масовата кампания за експулсиране включваше насилствени обиски по домовете, спираня и претърсвания, както и произволни арести. Афганците, които останаха в Иран, бяха изправени пред широко разпространено насилие и дискриминация.

В Тунис миграционната и бежанската политика се характеризираше с широко разпространени нарушения на правата на човека, засягащи предимно бежанци от африкански произход, търсещи убежище и мигранти. Публичните коментари на парламентарни и правителствени фигури изостриха расисткото насилие срещу мигрантите от африкански произход. Длъжностните лица рутинно извършваха застрашаващи живота колективни и незаконни експулсираня към Либия и Алжир, често след безразсъдни морски прехващания или арести на расова основа, съпътствани от изтезания и други форми на малтретиране, включително унищително сексуално насилие. Продължаващото спиране от страна на правителството на достъпа до убежище влоши нарушенията срещу търсещите убежище и бежанците.

От април насам алжирските сили за сигурност засилиха масовите арести и колективните експулсираня на хора от африкански произход и мигранти, подложени на расова дискриминация, както и на търсещи убежище и бежанци. Стотици бежанци и мигранти бяха произволно арестувани в Либия след принудителното им колективно експулсиране от тунизийските и алжирските власти. Те, както и хиляди други бежанци и мигранти в Либия, бяха задържани за неопределен срок при жестоки и нечовешки условия и подложени на изтезания и други форми на малтретиране.

Властите трябва да прекратят незаконните задържания и депортации на бежанци, търсещи убежище и мигранти, да спазват принципите на неотблъскване и недискриминация и да улеснят доброволното и безопасно завръщане на вътрешно разселените лица в домовете им.

ДИСКРИМИНАЦИЯ ЖЕНИ И МОМИЧЕТА

Жените и момичетата продължиха да бъдат дискриминирани от закона и на практика, включително по отношение на правото им на свободно придвижване, изразяване, телесна автономия, и в наследство, развод, политически постове и възможности за заетост. Вкорененото насилие, основано на пола, включително убийствата на жени, бе често срещано, като властите систематично не успяваха да се справят с безнаказаността за тези престъпления.

Иракският парламент предостави на религиозните секти по-голяма власт по отношение на семейното право, включително брака и развода, което задълбочи сектантските разделения и увеличи рисковете за правата на жените. Парламентът също така не успя да криминализира домашното насилие или да отмени проблематични и дискриминационни членове от Наказателния кодекс, като например тези, които смекчават т.нар. „убийства на честта“ и телесните наказания. Домашното насилие и други форми на насилие, основано на пола, продължиха да бъдат широко разпространени.

Властите в Иран продължиха да третират жените и момичетата като граждани втора ръка, като им отказваха равни права по отношение на брака, развода, гражданството и попечителството над децата, заетостта, наследяването и заемането на политически постове. Законната възраст за встъпване в брак за момичетата остана 13 години. Широко разпространеното съпротивление срещу задължителното носене на забрадка принуди властите да прекратят масовите публични арести, наблюдавани през предходните години, и да

спрат временно прилагането на новия закон за носенето на забрадка. Въпреки това властите продължиха да използват съществуващите закони и разпоредби, за да налагат задължителното носене на забрадка на работното място, в университетите и други институции от публичния сектор, като така жените и момичетата, които се съпротивляват на тези правила, в постоянен риск от тормоз, нападения, произволни арести, глоби и изключване от работа и от образование.

ЛГБТИ ЛИЦА

В много държави в региона хората продължиха да бъдат арестувани и преследвани заради сексуалната си ориентация или полова идентичност, а някои получиха тежки присъди заради сексуални отношения по взаимно съгласие между лица от един и същи пол.

Наказателният кодекс на Йемен криминализира сексуалните отношения между лица от един и същи пол по взаимно съгласие, както и анален секс; наказанията включват лишаване от свобода и смърт чрез замерване с камъни. В Алжир и Мароко властите продължиха да преследват наказателно пълнолетни лица за сексуални отношения между лица от един и същи пол по взаимно съгласие; в Тунис броят на подобни преследвания се увеличи.

ЕТНИЧЕСКИ И РЕЛИГИОЗНИ МАЛЦИНСТВА

В целия регион членовете на национални, етнически и религиозни общности и малцинства се сблъскаха с дълбоко вкоренена дискриминация в законодателството и на практика, включително по отношение на правото им на вероизповедание и на живот без преследване и други сериозни нарушения на правата на човека.

В Иран етническите малцинства продължиха да се сблъскват с дискриминация при достъпа до образование, заетост, подходящо жилище и политически постове, както и с други нарушения на правата на човека. Религиозните малцинства в Иран бяха подложени на произволни задържания, несправедливи преследвания, изтезания и други форми на малтретиране за това, че изповядват или практикуват вярата си.

В Либия между август и октомври батальонът „Субул ал-Салам“, въоръжена група под командването на Либийските арабски въоръжени сили и полицията, свързана с тях, извършиха незаконни убийства, произволни арести и насилствени изчезвания срещу членове на общността на тебу в окръг Куфра въз основа на техния етнически произход.

Правителствата трябва да сложат край на дискриминацията на основата на раса, национален произход, етническа принадлежност, религия, пол, сексуална ориентация, полова идентичност и израз. Те трябва да проведат правни и политически реформи, за да гарантират равни права за всички без дискриминация и да защитят, насърчат и гарантират правата на свобода на мисълта, съвестта, религията и убежденията.

ОБЩ ПОГЛЕД ВЪРХУ ЕВРОПА И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ

ИЗТОЧНА ЕВРОПА И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ

Регионът остана на преден план в глобалното подкопаване на уважението към всеобщите права на човека и международните рамки за правосъдие. Русия продължи да води тази тенденция, с неспиращата си агресията срещу Украйна и извърши други престъпления по международното право там, включително чрез безразборни атаки срещу цивилни и нанасяне на удари по критична инфраструктура. Цивилните понесат най-тежките страдания.

На този фон правата на човека все повече се превръщат в средство за транзакции с цел изгода. Беларус си осигури облекчаване на санкциите от страна на САЩ чрез освобождаване на затворници, а стремежът към редки минерали и енергийни ресурси надделя над загрижеността за човешките животи в Украйна и извън нея. Първата среща на върха между ЕС и Централна Азия се проведе в контекста на продължаващия провал в Централна Азия да се спазват международните ангажименти в областта на правата на човека. Въпреки лошото състояние на правата на човека в Азербайджан, ЕС и други международни участници задълбочиха енергийното сътрудничество със страната като алтернатива на руския нефт и газ.

Гражданското общество бе подложено на неумолим натиск. Все по-голям брой активисти, журналисти и организации бяха обявени за „терористи“, „екстремисти“, „чуждестранни агенти“ или „нежелани“ и бяха принудени да отидат в изгнание или да прекратят дейността си. Обстановката на страх и намаляващата международна подкрепа за правата на човека, белязана от безпрецедентното оттегляне на чуждестранната помощ от САЩ, опустоши организациите на гражданското общество и значително намали отразяването на темите, свързани с правата на човека.

Други драматични спадове в зачитането на правата на човека включваха опита на Киргизстан да въведе отново смъртното наказание въпреки конституционните и международните забрани. Грузия се впусна с главата напред в авторитарни практики, със системни репресии срещу дисидентите.

Свободата на религията и вярата, върховенството на закона и правата на бежанците и мигрантите не бяха изключени от общото влошаване на положението с правата на човека, като всички те отбелязаха спад в целия регион. Изтезанията и грубите форми на малтретиране останаха широко разпространени. Насилието, основано на пола, продължи. Производството и потреблението на изкопаеми горива се увеличиха, което подчерта пренебрежението на правителствата към задълженията им в областта на климата.

НАРУШЕНИЯ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ХУМАНИТАРНО ПРАВО

Четиригодишната агресия на Русия срещу Украйна продължи безмилостно, а въздушните ѝ удари, насочени срещу критична гражданска инфраструктура, се засилиха. Широко разпространената практика на насилствени изчезвания, изтезания и съобщения за удари с гранове срещу цивилни се равняват на престъпления срещу човечеството. През зимните месеци Русия нанасяше удари по енергийната инфраструктура почти ежедневно, оставяйки милиони хора без отопление и електроенергия при температури под нулата. Украинските удари по руски енергийни съоръжения доведоха до прекъсвания на електрозахранването. Редица атаки на Украйна срещу цели на територията на Русия доведоха до жертви и нанесени щети на гражданската инфраструктура.

В окупираните територии руските власти извършваха систематични насилствени изчезвания и изтезания на цивилни лица. Русия предприе и мерки за заличаване на украинската идентичност, включително чрез задължителната училищна програма. В явно нарушение на законите на войната тя продължи да прокарва законодателство, което лишава жителите на териториите, незаконно анексирани през 2022 г., от собствеността им и други права, ако откажат да приемат руско гражданство.

Азербайджан и Армения не отбелязаха напредък по отношение на отчетността за предполагаеми нарушения в миналото по време на конфликта за Нагорни Карабах.

Всички твърдения за военни престъпления и престъпления срещу човечеството трябва да бъдат предмет на безпристрастни и независими разследвания, включително чрез принципа на универсалната юрисдикция

СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ

Свободата на изразяване беше все по-застрашена в целия регион, като критичните гласове постоянно бяха наричани „екстремисти“, предатели и „чуждестранни агенти“, принуждавани да отидат в изгнание, лишавани от свобода по политически мотивирани обвинения и подлагани на изтезания и други форми на малтретиране, както и на забрани за пътуване.

В Азербайджан над 300 критично настроени активисти бяха в затвора по фалшиви обвинения, десетки бяха подложени на забрани за пътуване, а малкото останали независими медийни организации бяха закрити. В Грузия независимите медии бяха подложени на цяла гама от репресии, включително клеветнически кампании, глоби и наказателни разследвания.

„Списъкът на лицата, участващи в екстремистки дейности“ на Беларус нарасна до най-малко 6 127 души, а организациите, свързани по какъвто и да е начин с лицата от списъка, бяха забранени.

Киргизстан определи известни независими медийни организации като „екстремистки“, което означава, че всяко популяризиране или споделяне на техните материали може да доведе до съдебно преследване. Молдова продължи да отнема лицензите на проруски телевизионни канали без съдебен надзор.

В Русия лицата, които се противопоставиха на войната срещу Украйна или изразиха други критични мнения, бяха подложени на тежки наказания, включително дълги присъди лишаване от свобода. Цензурата проникна в обществения живот, което доведе до забрана на музика, книги и филми на автори, определени като „чуждестранни агенти“ или „терористи и екстремисти“.

СВОБОДА НА МИРНОТО СЪБРАНИЕ

Правото на мирни събрания беше подложено на още по-силно потискане, като онези, които се опитаха да го упражнят, бяха преследвани, хвърляни в затвора и подлагани на изтезания и други форми на малтретиране.

Откритите протести продължиха да бъдат потискани и в резултат на това бяха оскъдни в повечето страни от региона. В Беларус, Таджикистан и Туркменистан митингите практически липсваха, а мирните протестиращи бяха подлагани на тежки наказания. Беларуските власти наложиха санкции срещу хора, участвали в протести в чужбина.

Грузинските власти отвърнаха на непрекъснатите ежедневни демонстрации, провеждани от края на 2024 г., като криминализираха мирни действия като носенето на маски или стоенето на тротоарите. Демонстрантите бяха подложени на незаконна сила, включително полицейски побои, сълзотворен газ, гумени куршуми и водни оръдия, за които се съобщава, че са били смесени с токсични химикали. Активисти, журналисти и поддръжници на опозицията бяха систематично подлагани на претърсвания, арести и присъди за лишаване от свобода единствено за това, че са упражнявали своите човешки права.

В Русия, където протестите бяха строго потискани, малките демонстрации по местни проблеми продължиха въпреки това. В Украйна масовите антикорупционни протести

продължиха безпрепятствено въпреки ограниченията, наложени от военното положение.

СВОБОДА НА СДРУЖАВАНЕ

Правителствата допълнително ограничиха и застрашиха условията за работа на гражданското общество чрез репресивно законодателство, криминализиране на общественото участие и драконовски финансови ограничения. Сериозните съкращения на чуждестранната помощ влошиха ситуацията, принуждавайки десетки НПО да затворят или драстично да намалят дейността си.

Азербайджан възобнови дело от 2014 г. срещу неправителствени организации, проведе обиски и насочи действията си срещу синдикати и граждански групи. Беларус криминализира участието в неправителствени организации, които са принудително закрити, със спрена дейността и отписани от регистъра. Грузия прие законодателство по модела на закона за „чуждестранните агенти“ и замрази банковите сметки на седем неправителствени организации, твърдейки, че те са се занимават със „саботаж“, заради предоставяне на медицински материали и друга подкрепа за протестиращите през 2024 г.

Президентът на Казахстан обвини „т.нар. правозащитни организации, блогъри и журналисти“, че са финансирани от чужбина, за да търсят негативни настроения и да обвиняват властите. Русия продължи да използва като оръжие законодателството за „чуждестранни агенти“ и „нежелани организации“, за да заглуши гражданското общество, като стигматизира и хвърли в затвора граждански активисти. Още 95 организации, включително Амнести Интернешънъл и Хюман Райтс Уоч, бяха определени като „нежелани“.

Правителствата трябва да отменят законите и да прекратят практиките, които възпрепятстват правата на свобода на изразяване, сдружаване и мирни събрания, както и да спрат да използват претексти за потискане на несъгласието и заглушаване на дискусиата относно тяхното спазване на правата на човека.

НЕСПРАВЕДЛИВИ СЪДЕБНИ ПРОЦЕСИ

Справедливите съдебни процеси станаха все по-редки, тъй като съдебните системи бяха инструментализирани за преследване на несъгласието. Увеличиха се осъдителните присъди задочно, включително за предполагаем „тероризъм“ и „екстремизъм“.

Азербайджан лиши от свобода десетки журналисти и активисти по фалшиви обвинения и след несправедливи съдебни процеси, като към края на годината близо 30 медийни работници се намираха в затвора или с удължен предварителен арест. Броят на затворниците в Беларус, осъдени по политически мотивирани обвинения, нарасна, въпреки някои ранни освобождавания в замяна на облекчаване на санкциите.

Произволните задържания и лишаване от свобода на протестиращи, журналисти и опозиционни фигури след несправедливи съдебни процеси бяха често срещани в Грузия в рамките на усилията за потискане на несъгласието. Изфабрикуваните обвинения срещу водещи независими журналисти, включително от медиите „Kloop“ и „Tetivon Live“, нанесоха тежък удар на независимите меди в Киргизстан. Несъгласни хора бяха хвърлени в затвора в Казахстан и Туркменистан.

Съдебната система в Русия продължи да налага тежки присъди по политически мотивирани обвинения, често откровено абсурдни такива. Таджикистан наложи дълги присъди на опозиционни политици и бивши длъжностни лица в закрити съдебни процеси, а апелът на 12 международни правозащитни организации за освобождаването на адвоката по правата на човека Бузургмехр Йоров, произволно лишен от свобода от 2015 г., остана без официален отговор.

Властите трябва да гарантират правото на справедлив процес и да се въздържат от злоупотреба със съдебната система за преследване на дисидентите.

ИЗТЕЗАНИЯ И ДРУГИ ФОРМИ НА МАЛТРЕТИРАНЕ

Изтезанията и другите форми на малтретиране в целия регион продължиха да бъдат широко разпространени. Безнаказаността за подобни престъпления също остана широко разпространена, а разследванията на случаи на полицейско насилие бяха редки и неефективни.

Появиха се многобройни съобщения за извънсъдебни екзекуции и изтезания на украински военнопленници от руските сили. В руските затвори злоупотребите включваха често поставяне в наказателни килии, както и лишаване от медицински грижи и контакт с външния свят.

В Азербайджан изтезанията и другите форми на малтретиране в местата за задържане бяха рутинни и включваха изолация в единични килии и лишаване от медицинска помощ, насилие, наказателни премествания и продължително оковаване. Според съобщенията най-малко две жертви на политически мотивирано преследване са починали в ареста в Беларус, а най-малко седем в Таджикистан, включително пет активисти от Памир.

В Грузия маскирани полицаи редовно упражняваха насилие над задържаните по време на арести и в ареста. Казахстан не разгледа многобройните твърдения за изтезания след масовите протести през 2022 г., докато Киргизстан разформирова своя орган за предотвратяване на изтезанията въпреки предупрежденията на ООН срещу такава стъпка.

В Узбекистан продължават опасенията относно изтезания и други форми на малтретиране. Изолацията и задържането в пълна изолация остават често срещани в Беларус и Туркменистан, като често се равняват на насилствено изчезване.

Правителствата трябва да предприемат спешни действия за прекратяване на изтезанията и другите форми на малтретиране, като изправят пред съда всички лица, заподозрени в престъпна отговорност, в рамките на справедливи съдебни процеси.

ПРАВАТА НА ЛГБТИ ХОРАТА

Продължи спада в зачитането на правата на ЛГБТИ хората, като често се наблюдаваха и открити атаки срещу тях. В целия регион липсваше всеобхватно антидискриминационно законодателство, докато официалната теза, че правата на ЛГБТИ хората противоречат на „традиционните ценности“, набираше сила.

Като положително развитие в Украйна за първи път съдът призна еднополова двойка за „де факто семейство“, а обществената подкрепа за равни права за ЛГБТИ лица изглеждаше, че нараства стабилно.

В Молдова де факто властите в окупираната от Русия Приднестровска молдовска република приеха разпоредби срещу ЛГБТИ „пропаганда“, а Казахстан прие подобно законодателство. Узбекистан и Туркменистан запазиха криминализацията на еднополовите отношения между мъже.

Правителствата трябва да отменят законите, политиките и практиките, които дискриминират ЛГБТИ хората, включително чрез декриминализиране на сексуалните отношения между лица от един и същи пол по взаимно съгласие и премахване на правните пречки пред брака между лица от един и същи пол.

НАСИЛИЕ, ОСНОВАНО НА ПОЛА

Насилието, основано на пола, остана широко разпространено. В Грузия продължаващата женомразка и сексистка реторика от страна на висши служители бе съпътствана от насилие, основано на пола, срещу протестиращи жени, включително заплахи за сексуално насилие и унижителни претърсвания с разсъбличане. Руският парламент не разгледа законодателство за домашното насилие, въпреки обществената подкрепа за това. В Таджикистан случаите на домашно насилие се увеличиха с 15% в сравнение с предходната година.

Правителствата трябва спешно да се борят с всички форми на насилие, основано на пола, и да се справят с основните им причини.

СВОБОДА НА РЕЛИГИЯТА И УБЕЖДЕНИЯТА

В целия регион бяха отчетени репресивни тактики, използвани за ограничаване на свободата на религията и вярванията, включително ограничителни изисквания за регистрация и злоупотреба със законодателството срещу екстремизма срещу религиозните малцинства.

Беларус продължи с непрозрачната пререгистрация на религиозните организации и забраните за нерегистрираната религиозна дейност, а духовенството, което не е в съгласие с властите, продължи да бъде преследвано. Киргизстан прие ограничителен закон, ограничаваш нерегистрираната религиозна дейност, забрани определени религиозни облекла и обяви адвентистката църква за „екстремистка“. Русия продължи произволните преследвания и лишаване от свобода на Свидетелите на Йехова и се насочи срещу други религиозни общности. Последните мерки на Украйна, целящи разпускането на Украинската православна църква, която тя обвини в принадлежност към Русия, предизвикаха критики от страна на експерти на ООН за това, че „приравняват религиозната принадлежност със заплаха за националната сигурност“.

Правителствата трябва да предприемат ефективни мерки за провеждане на правни и политически реформи, за да защитят напълно, насърчат и гарантират свободата на религията или вярата без дискриминация или преследване.

ПРАВА НА БЕЖАНЦИТЕ, МИГРАНТИТЕ И ВЪТРЕШНО РАЗСЕЛЕНИТЕ ЛИЦА

Милиони хора продължиха да бъдат принудително разселени, особено в Украйна. Армения се бореше да осигури жилища и средства за прехрана на над 100 000 души, разселени от Нагорни Карабах. Беларус продължи да принуждава бежанци и мигранти да преминават границите на ЕС, като според съобщенията ги подлагаше на физическо насилие. Русия въведе задължителни езикови тестове и доказателство за законно влизане в страната за записване на мигрантски деца в училище, което изключи повечето от тях. Властите в Таджикистан предприеха действия за експулсиране на афганистански бежанци от страната.

Правителствата трябва да гарантират, че всички, които бягат от преследване и нарушения на правата на човека, имат достъп до безопасност и международна закрила и че никой не се връща в ситуация на реален риск от сериозни нарушения на правата на човека.

ПРАВО НА ЗДРАВΟΣЛОВНА ОКОЛНА СРЕДА

Войната на Русия доведе до сериозни екологични щети в страната и в чужбина, като агресията ѝ срещу Украйна продължава да нанася огромни щети на околната среда, а военните ѝ уари заплашват ядрената безопасност. Репресиите срещу гражданското общество както в Русия, така и в Беларус принудиха независими активисти за климата да избягат в изгнание.

Обещанията за борба с климатичните промени не бяха изпълнени или бяха още повече отслабени, тъй като страните засилиха зависимостта си от изкопаемите горива и тяхното добиване. Казахстан увеличи зависимостта си от въглищата и изглеждаше, че се отказва от ангажиментите си за зелен преход. Президентът на страната публично атакува екологичните усилия и заявя, че климатичните промени „изглежда са огромна измама“. Амбициите на Молдова в областта на климата се сблъскаха с пречки, свързани с финансирането. Узбекистан обяви „година на зелената икономика“, но нивата на сериозно замърсяване на въздуха продължиха, както и в Беларус и на други места.

Водата остана оскъден ресурс за мнозина, особено в Централна Азия. Достъпът до чиста вода беше сериозно предизвикателство в Таджикистан, където според официални данни 85% от населението, включително практически всички в селските райони, нямаша канализационни системи. В Туркменистан лошото управление на водните ресурси подкопаваше прогностивената сигурност. В окупирания от Русия регион Донецк в Украйна де факто властите не бяха в състояние да се справят с водната криза.

Страните с високи емисии в Източна Европа и Централна Азия трябва да поемат водеща роля в смекчаването на климатичните промени, включително чрез спиране на

разширяването на гобива на изкопаеми горива. Правителствата трябва да предприемат незабавни мерки за защита на хората и общностите от рисковете и въздействията на климатичните промени.

ЗАПАДНА, ЦЕНТРАЛНА И ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА

Разликата между публичните ангажименти на много правителства да спазват международното право и действията на тези правителства беше очевидна; някои направо отказаха да сътрудничат на Международния наказателен съд. Няколко държави продължиха да доставят оръжие на Израел. По-голямата част от правителствата прибегнаха до наказания за изразена солидарност с палестинския народ чрез криминализиране на несъгласието и незаконна сила, вместо да изпълнят правните си задължения да спрат геноцида на Израел в окупираната Газа. Някои държави засилиха атаките си срещу международния правов ред, включително срещу правата на търсещите убежище и бежанците. Както на национално, така и на регионално ниво, държавите бяха начело на опитите да се обезсмисли защитата, предоставена от регионалните договори за правата на човека. Няколко държави умишлено предприеха мерки за прехвърляне на отговорността за управление на миграцията.

Въпреки че някои държави подобриха достъпа до аборт, в други пречките останаха, а защитниците на правото на аборт бяха подложени на преследване и криминализация. Дискриминацията и насилието срещу ЛГБТИК+ лица се засилиха в резултат на добре финансирани кампании от страна на анти-правозащитни и анти-джендър актьори и правителства. Милиони хора останаха или изпаднаха в бедност; в някои случаи правителствата въведоха регресивни мерки, които вероятно ще увеличат бездомността или ще възпрепятстват достъпа до здравни и други основни услуги. Хиляди хора загубиха социални помощи поради дискриминационни инструменти за вземане на решения. Увеличиха се сигналите за престъпления от омраза срещу хора, подложени на расова дискриминация, роми и лица, възприемани като мюсюлмани или евреи. Бедствията, утежнени от климатичните промени, нанесоха огромни щети, особено в южноевропейските държави. Докато някои държави предприеха проактивни действия за предотвратяване на климатичните промени, други не изпълниха задълженията си. Защитниците на правата на човека бяха подложени на тормоз и лишаване от свобода.

НЕОТГОВОРНИ ТРАНСФЕРИ НА ОРЪЖИЕ

Няколко държави продължиха да доставят оръжие на Израел, въпреки призивите на експертите на ООН за незабавно прекратяване на подобни доставки. Германия възстанови възможността за доставки на оръжие, Франция продължи да издава лицензи за износ на военни материали, Обединеното кралство и Чешката република продължиха да изнасят оръжие, а Сърбия дори увеличи обема на тези доставки. Много държави, сред които Ирландия, Португалия и Словения, не успяха да предотвратят транзита на оръжие за Израел през въздушното си пространство или пристанищата си.

Правителствата трябва да спрат трансферите на оръжие към държави, в които съществува значителен риск то да бъде използвано за извършване или улесняване на сериозни нарушения на правата на човека.

БЕЗНАКАЗАНОСТ

В пряк удар срещу МНС Унгария и Полша открито отказаха да изпълнят изгадените от съда заповеди за арест на израелския премиер Бениамин Нетаняну и бившия израелски министър на отбраната Йоав Галант. Италия не изпълни задълженията си да предаде на МНС Осамата Елмасри Нджим, член на либийска милиция, обвинен в сериозни нарушения на правата на човека.

В Турция жертвите на нарушения на правата на човека, включително предполагаеми изтезания и други форми на малтретиране на мирни протестиращи от страна на служителите на правоприлагащите органи, продължиха да се сблъскват с култура на безнаказаност.

Правителствата трябва да предприемат всички възможни мерки за борба с безнаказаността, като привличат заподозрените извършители към отговорност, включително чрез изпълнение на заповеди за арест, издадени от международни съдилища.

СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, СДРУЖАВАНЕ И СЪБРАНИЯ

Продължиха тревожните репресии, включително незаконно наблюдение, криминализиране на мирни дейности и различни форми на заплашване, в опит да се потисне гражданското общество.

Законите за чуждестранните агенти и подобното законодателство, независимо дали са предложени или действително приети, представляват заплаха за гражданското общество в Босна и Херцеговина, България, Унгария и Словакия. Стратегическите съдебни дела срещу общественото участие (SLAPP) продължиха да оказват възпиращ ефект върху свободата на медиите и изразяването на несъгласие в целия регион, включително в Хърватия и Полша. В Сърбия специалните докладчици на ООН изразиха загриженост относно това, което според тях изглежда като „систематична кампания“, насочена към дискредитиране на защитници на правата на човека, наблюдатели на избори и журналисти.

Правителствата продължиха да налагат незаконни ограничения върху правата на свобода на мирни събрания и изразяване, санкционирайки речи и актове на гражданско неподчинение. Някои държави изпользваха и без това прекалено широките разпоредби за тероризъм, за да санкционират и стигматизират хора, изразяващи несъгласие, особено онези, които протестират срещу бездействието на правителствата по отношение на климатичните промени и геноцида на Израел срещу палестинците в Газа. Например, обявяването от правителството на Обединеното кралство през юли на групата за протести чрез директни действия „Palestine Action“ за „терористична група“ предизвика широкомащабна кампания на мирно гражданско неподчинение. До края на годината властите в Обединеното кралство бяха извършили най-малко 2 700 ареста след поредица от мащабни мирни демонстрации. В края на годината пред съда беше заведено съдебно преразглеждане на обявяването за терористична група.

Правителствата трябва да отменят законите и да прекратят практиките, които нарушават правата на свобода на изразяване, сдружаване и мирни събрания, както и да престанат да изпользват претексти за потискане на несъгласието

ПРАВАТА НА БЕЖАНЦИТЕ И МИГРАНТИТЕ

Общата тенденция в много европейски страни да се изгради система на две нива с ограничена защита на правата на бежанците и мигрантите набра скорост както на национално, така и на европейско институционално ниво, като тази тенденция се корени в Европа, разкъсвана от ксенофобия и расизъм, особено расизъм срещу хора от африкански произход, мюсюлмани и араби. В този контекст ключови, отдавна установени принципи на международното право – включително принципът за неотблъскване, универсалността на правата на човека, забраната на изтезанията и правото на личен живот – бяха специално таргетираны през цялата година, чрез заплахи за оттегляне от договори и предложения или реторика, насочени към отслабване на задълженията на държавите. Тези усилия бяха очевидни на ниво ЕС, където държавите-членки отслабиха правилата за предоставяне на убежище и договори на наказателни мерки за депортиране, докато в Съвета на Европа 27 държави-членки призоваха за отслабване на защитата на мигрантите съгласно Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ). Такива усилия се проявиха и на национално ниво. В Обединеното кралство промените в законодателството и реториката на високопоставени политици бяха насочени към подкопаване и превръщане на ЕКПЧ в изкупителна жертва. В Германия и Австрия властите

проведоха принудителни депортации към Сирия, въпреки че страната не е безопасна за принудително връщане, докато по-голяма коалиция от държави се опита да започне принудително връщане към Афганистан. Гърция задържа стотици хора след незаконно временно суспендиране на правото на търсене на убежище. Въпреки че много от тях бяха освободени при изтичане на мярката, много други, засегнати от разпоредбите, останаха задържани и в нестандартни условия в края на годината. Полша по подобен начин и незаконно суспендира правото на търсене на убежище на границата с Беларус. Швейцарският федерален съвет определи райони в Украйна, считани за безопасни за връщане, ограничавайки достъпа до временна закрила за нови кандидати, въпреки че нито един регион в Украйна не беше защитен от руски атаки.

В опит да ограничат достъпа до закрила в Европа за хора, бягащи от преследване или търсещи по-добър живот, и да позволят принудителното им извеждане въпреки потенциалните рискове за правата, живота и безопасността им, няколко държави умислено предприеха мерки да прехвърлят отговорността за управление на миграцията на външни актьори.

Някои държави се опитаха да сключат споразумения за сътрудничество в областта на връщането и задържането с други страни, където нарушенията срещу хора, търсещи да достигнат Европа – често от африкански произход, мюсюлмани и други хора, подложени на расова дискриминация – биха били по-трудни за разследване. Италия беше начело на такива вредни и регресивни инициативи, разширявайки използването на своите центрове за задържане на мигранти в Албания въпреки правните предизвикателства.

Няколко правителства продължиха да превръщат мигрантите и бежанците в изкупителни жертви за по-широките икономически проблеми, като използваха опасна и вредна реторика. В страни като Гърция, Италия и Малта властите умислено увеличиха рисковете при преминаването по море и по суша, включително чрез забавяне на спасителните операции и възпрепятстване или криминализиране на хуманитарните спасители и работници.

Правителствата трябва да защитават правата на търсещите убежище, бежанците и мигрантите, като прилагат изцяло международно защитените права и прекратят произволните задържания.

СЕКСУАЛНИ И РЕПРОДУКТИВНИ ПРАВА

Лидерите на Дания и Гренландия отправиха съвместно извинение към хиляди жени от народа инуит, на които между 1966 г. и 90-те години на миналия век са били поставени вътрешматочни спирали без тяхното съгласие. Организацията на гражданското общество приветстваха тази стъпка, като същевременно поискаха финансова компенсация за жените от народа инуит.

Дания, Фарьорските острови, Норвегия и Обединеното кралство приеха законодателство за подобряване на достъпа до аборт. Люксембург заложи аборта като гарантирана свобода в конституцията си, а Европейският парламент гласува в подкрепа на механизъм за солидарност за подобряване на грижите за безопасен аборт в целия ЕС. Въпреки това в региона продължиха да съществуват множество пречки, които възпрепятстват и затрудняват достъпа до аборт, включително и криминализирането им. Редица държави, сред които Хърватия, Италия, Португалия и Испания, не успяха да гарантират достъп до услугите на фона на високия брой отказани медицински лица да извършват аборти по съображения на съвестта, което излага на риск правата и здравето на жените.

Правителствата имат задължението да гарантират сексуални и репродуктивни права за всички без дискриминация, включително навременен и безпрепятствен достъп до безопасни аборти.

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ПРАВА

Милиони хора останаха или изпаднаха в бедност, тъй като правителствата не успяха да смекчат вредните последици от нарастващите разходи за живот. Обединеното кралство и Финландия бяха сред няколко държави, които приеха регресивни мерки, които вероятно ще увеличат бездомността или ще възпрепятстват достъпа до здравни и други основни услуги за хора, които вече са изложени на повишен риск, като например хора, подложени на расова дискриминация, включително бежанци и мигранти, или хора с хронични заболявания.

Няколко правителства, включително Обединеното кралство и Сърбия, или въведоха, или продължиха да използват алгоритми и технологии, които по своята същност са дискриминационни, за вземане на решения относно социалното осигуряване и другите мерки за социална защита. В резултат на това хиляди хора – непропорционално много от които принадлежат към расови малцинства, чужденци, самотни майки и ромци – загубиха социалните си помощи.

Правителствата трябва да предприемат незабавни действия за отпускане на адекватни ресурси, за да гарантират, че всеки може да се ползва от икономическите и социалните си права без дискриминация. Те трябва да премахнат дискриминационното вземане на решения чрез алгоритми при определяне на правото на социални помощи и да осигурят всеобща и всеобхватна социална защита.

ДИСКРИМИНАЦИЯ

Добре финансирани и все по-активни мрежи, насочени срещу правата и равенството между половете, популяризираха вредни идеи и намаляване на сексуалните и репродуктивните права, както и в правата на жените и ЛГБТИ хората, особено на транссексуалните лица. Словакия измени конституцията си, за да ограничи още повече правата на ЛГБТИ хората, докато турските власти предложиха законодателни промени, които биха могли да криминализират ЛГБТИ хората и тези, които се застъпват за техните права. Унгария и Турция забраниха ЛГБТИ събранията.

Сегрегацията на ромските деца в чешките и словашките училища продължи, въпреки че през ноември Чешката република въведе нови мерки, насочени към десегрегация и предотвратяване на настаняването на ромски деца в специални училища единствено поради социално неравенство. Словенското правителство прибързано прие спешно законодателство в областта на сигурността, което разширява правомощията на изпълнителната власт и полицията, засилва наблюдението и налага наказателни ограничения върху социалните помощи, което засяга непропорционално ромските общности.

В целия регион се наблюдаваше тревожно нарастване на сигналите за физически и вербални нападения срещу хора, подложени на расова дискриминация, ромци, ЛГБТИ лица и хора, възприемани като мюсюлмани или евреи. Бяха съобщени многобройни нападения срещу места за поклонение. В Обединеното кралство двама вярващи бяха убити по време на нападение срещу синагога, а 27 джамии бяха обект на нападения между юли и октомври – период, който съвпадна с кампании, свързани с групи, противопоставящи се на правата, и протести пред саради, за които се подозираше, че приютяват търсещи убежище. Увеличение на нападенията срещу ЛГБТИ лица беше отбелязано в Австрия, Хърватия, Германия, Полша и Сърбия.

Дискриминацията срещу мюсюлманските жени и момичета в спорта и образованието продължи. Във Франция се обсъждаше законопроект за забрана на религиозното облекло на всички спортни състезания, докато австрийският парламент прие закон, който забранява хиджабите в училищата за момичета под 14 години. Португалският парламент започна обсъждане на забрана на покриването на лицето, което би могло да ограничи свободите на някои мюсюлмански жени.

Правителствата трябва да зачитат, защитават, насърчават и гарантират правото на хората да живеят без дискриминация и насилие, включително чрез ефективни мерки за прилагане на правни и политически реформи.

ПРАВО НА ЗДРАВΟΣЛОВНА ОКОЛНА СРЕДА

Климатичните промени продължиха да нанасят щети в целия регион. Те влошиха горещите вълни, горските пожари и наводненията в страни като Гърция, Испания и Португалия, което доведе до рекорден брой смъртни случаи и щети върху земя и имущество.

Действията на европейските държави по отношение на климатичните промени бяха разнообразни. Няколко правителства поеха водеща роля със строги политики за смекчаване на климатичните промени, докато други не успяха да постигнат международните цели за емисиите, което е тревожно. Преходът към възобновяеми енергии и „по-екологични“ технологии не винаги беше в съответствие с правата на човека. В Швеция, Финландия и Норвегия липсата на гаранции и значими консултации преди започването на проекти за използване на земята заплашва да окаже значително въздействие върху препитанието и културата на коренното население саами. Законът на ЕС за критичните суровини позволи засилване на минното дело на традиционните земи на саамите, което допълнително заплаши техните права.

Правителствата трябва да защитят хората и общностите от рисковете и последиците от климатичните промени и екстремните метеорологични условия, включително чрез спазване на международните цели за спиране на климатичната криза.

ЗАЩИТНИЦИ НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Защитниците на правата на човека, и по-специално жените-защитници на правата на човека и онези, които защитават правата на бежанците и мигрантите, принудени да използват опасни маршрути, за да стигнат до Европа, бяха подложени особено много на преследване през цялата година. В Полша активистката Юстина Видржинска беше подложена на повторно съдебно производство за това, че е помогнала на бременна жена да получи достъп до хапчета за аборт. В Гърция 24 хуманитарни работници, които бяха оказали помощ на бежанци и мигранти, бяха изправени пред съда по обвинения, за които се предвиждат до 20 години лишаване от свобода.

Турция засили неоснователните разследвания, преследвания и осъждания на защитници на правата на човека и продължи да не се съобразява със задължителните решения на Конституционния съд и на Европейския съд по правата на човека за освобождаване на затворници на съвестта.

Правителствата трябва да защитават защитниците на правата на човека и да им позволяват да изпълняват своята ключова роля, вместо да стигматизират и криминализират дейността им

ОБЩ ПОГЛЕД ВЪРХУ СЕВЕРНА И ЮЖНА АМЕРИКА

Правителствата в региона на Америка засилиха усилията си за потискане на несъгласието. Протестите бяха репресирани, а протестиращите – криминализирани. Имаше нападения срещу журналисти и бяха предприети мерки за цензуриране на медиите.

Защитниците на правата на човека продължиха да бъдат подлагани на тормоз, нападения и криминализация. Властите възпрепятстваха функционирането на техните правозащитни организации, включително чрез произволен контрол върху финансирането.

Незаконното използване на сила от страна на властите доведе до нарушения на правата на човека.

Произволните задържания и несправедливите съдебни процеси продължиха, което показва, че използването на наказателната власт от властта не бе адекватно контролирано и често обслужваше политически интереси.

Лишените от свобода хора бяха подложени на нечовешки условия на задържане. Имаше съобщения за изтезания и други форми на малтретиране, особено в контекста на политическите репресии.

Насилствените изчезвания продължиха в целия регион, като правителствата не предприеха превантивни мерки и по този начин позволиха да възтържествува безнаказаността.

Безнаказаността за нарушения на правата на човека и престъпления по международното право също продължи, въпреки че бяха постигнати някои положителни резултати по дела, датиращи отпреди много години.

Липсата на държавни гаранции по отношение на икономическите и социалните права засегна особено маргинализираните групи. Хората се сблъскаха с трудности при достъпа до основни публични услуги като образование, здравеопазване и чиста вода.

30-ата Конференция на ООН по изменението на климата (COP30) в Бразилия даде ограничени резултати и не успя да поднови ангажимента за постепенно премахване на изкопаемите горива. Държавите не приеха достатъчни мерки за справяне с климатичната криза.

Насилието, основано на пола, продължи, включително убийствата на жени и сексуалното насилие;кои безнаказаността преобладаваше. Достъпът до аборт беше затруднен както от закона, така и на практика, а услугите в областта на репродуктивното здраве бяха недостатъчни.

Държавите продължиха да не защитават правата на коренното население върху териториите, земите и ресурсите им и не въведоха процеси на истински свободни, предварителни и информирани консултации и постигане на съгласие по въпроси, които ги засягат.

ЛГБТИ лицата продължиха да страдат от насилие и дискриминация, без да получават защита от властите. Трансгендър хората бяха особено уязвими и няколко държави приеха закони и политики, които подкопават техните права.

Мигрантите, бежанците и търсещите убежище бяха изложени на тревожни нива на насилие и дискриминация в контекста на нарастващата расистка и ксенофобска реторика в целия регион. Мнозина се сблъскаха с пречки при достъпа до своите права.

СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, СДРУЖАВАНЕ И СЪБРАНИЯ

Гражданското пространство се влоши в целия регион в резултат на нарушаването на правата на свобода на изразяване, сдружаване и мирни събрания.

През годината бяха наложени необосновани ограничения върху протестите в Аржентина, Канада, Чили, Куба, Еквадор, Ел Салвадор, Мексико, Парагвай, Пуерто Рико, САЩ и Венецуела. На няколко пъти властите използваха незаконна сила, за да разпръснат мирни демонстрации или да репресират участниците в тях. Безнаказаността за подобни нарушения от предишни години продължи и през 2025 г. По време на протестите и след тях участниците бяха подлагани на произволни задържания и наказателни разследвания, което подчертава как държавата използва наказателната власт, за да ограничава свободата на изразяване и на мирни събрания.

В няколко държави в региона продължи тенденцията за реформиране или създаване на закони, които неоснователно ограничават правото на свобода на сдружаване. Приетите в Еквадор, Ел Салвадор, Парагвай, Перу и Венецуела закони предизвикаха загриженост поради произтичащите от тях негативни последици за гражданските организации, включително медиите. Например, Законът за създаване на Перуанската агенция за международно сътрудничество беше изменен, за да се въведат произволни и непропорционални контролни мерки върху организациите.

Случаи на тормоз, цензура и нападения срещу медийни работници бяха регистрирани в Аржентина, Бразилия, Куба, Колумбия, Ел Салвадор, Гватемала, Хондурас, Мексико, Парагвай, Перу, Уругвай, САЩ и Венецуела. Нападенията застрашиха живота и личната неприкосновеност на журналистите, като бяха документирани убийства на журналисти в Колумбия, Еквадор, Хондурас, Мексико и Перу. Същевременно продължиха криминализацията и съдебният тормоз над журналисти. В Аржентина президентът Хавиер Милей заведе дела срещу най-малко осем журналисти за клевета и обиди; в Гватемала съдия разпореди журналистът Хосе Рубен Замора да бъде върнат в затвора, въпреки че производството срещу него беше изпълнено с нередности.

Незаконното цифрово наблюдение и груби форми на намеса в комуникациите и личния живот се засилваха. В Аржентина Министерството на националната сигурност утълномощи федералната полиция да наблюдава лица в социалните мрежи без заповед. Мексико одобри правна реформа, която предвижда създаването на документ за самоличност, включващ биометрични данни, което представлява риск за неприкосновеността на личния живот.

Държавите трябва да отменят законите и практиките, които възпрепятстват упражняването на правото на свобода на изразяване, сдружаване и мирни събрания, и да позволят участието на гражданското общество в обществените дела.

ЗАЩИТНИЦИ НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Защитниците на правата на човека бяха изложени на криминализация, тормоз, нападения и убийства в почти всички страни в региона.

Защитниците на околната среда и земята бяха изложени на особено голям риск от криминализация и насилие. В Боливия 12 души, които защитаваха Националния резерват за флора и фауна „Тарикия“, бяха обвинени; в Канада трима представители на коренното население бяха осъдени на общественополезен труд за защита на територията на Уетсууетен; в Чили изчезна защитничката на правата на човека Мария Игнасия Гонсалес; а в Перу бяха убити защитниците на околната среда Хиполито Киспе Уаман Конде и Исай Шук Шавит. В Колумбия се очакваше насилието срещу защитниците на правата на човека през 2025 г. да надхвърли нивата от предходните две години.

В някои страни се наблюдаваха продължителни опити да се подкопае способността на правозащитните организации да функционират нормално. Например, в Ел Салвадор Законът за чуждестранните агенти наложи 30% данък върху международното финансиране, получавано от организациите, и предостави правомощия на изпълнителната власт да налага глоби или да отменя статута на юридически лица. В Никарагуа Министерството на вътрешните работи издаде през март наредби, които на практика улесняват произволната отмяна на юридическия статут на организациите и увеличават риска те да бъдат принудени да прекратят дейността си.

Защитниците на правата на човека и правозащитните организации бяха подложени на тормоз. Например, в Доминиканската република лицата, работещи по въпроси, свързани с расовата справедливост, пола и миграцията, съобщиха за актове на онлайн тормоз и разкриване на лични данни. Освен това в Парагвай парламентарна комисия предприе правни действия срещу пет организации, за да получи достъп до чувствителна информация за тяхната дейност и как те използват полученото финансиране.

Държавите трябва да гарантират, че защитниците на правата на човека могат да извършват своята работа без пречки или страх от репресии.

НЕЗАКОННО ИЗПОЛЗВАНЕ НА СИЛА

Властите в региона приложиха прекомерна и ненужна сила, което доведе до нарушения на правата на човека по време на операции и засегна особено протестиращите и хората, подложени на многократно дискриминация.

В Бразилиа полицейска операция в Рио де Жанейро, която бе в разрез с международните стандарти за поведението на полицията, мобилизира хиляди цивилни и военни агенти и уби повече от 120 души .

През 2025 г. полицията в САЩ застреля и уби 1143 души, като това засегна непропорционално населението от африкански произход. През юни местните правоохранителни органи незаконно са използвали по-малко смъртоносни оръжия, за да потушат мирни протести в близост до федерална сграда, където са били задържани имигранти в град Лос Анджелис, при което органите раниха шест души. По време на операции за контрол на трафика на наркотици в Карибския басейн и Тихия океан САЩ убиха най-малко 123 души в привидно извънсъдебни екзекуции.

В Хондурас организации на гражданското общество съобщиха за нарушения на правата на човека, извършени от силите за сигурност по време на извънредното положение, по-специално произволни задържания, прекомерна употреба на сила, изтезания и други форми на малтретиране.

В Перу полицията използва ненужна и непропорционална сила по време на протести, като рани десетки хора и уби протестиращия Едуардо Маурисио Руис Санз, който почина от огнестрелна рана.

Държавите трябва да гарантират, че употребата на сила е в съответствие с международното право и стандарти в областта на правата на човека, по-специално по отношение на принципа на недискриминация.

ПРОИЗВОЛНИ ЗАДЪРЖАНИЯ И НЕСПРАВЕДЛИВИ СЪДЕБНИ ПРОЦЕСИ

Няколко държави в региона извършваха произволни задържания по политически причини, главно на лица, в опозиция на правителството, които обикновено бяха подлагани на съдебен процес без гаранции за справедлив процес.

В Куба произволните задържания бяха използвани за репресиране на лица, считани за дисиденти. През януари бяха освободени най-малко 211 политически затворници, но властите наложиха произволни ограничения върху правата им, а за някои от тях бе отменено условното освобождение като отмяне за продължаване на политическата им активност и защита на правата на човека.

В Ел Салвадор произволните задържания продължиха; до края на годината над 90 000 души бяха задържани без достатъчно доказателства. Националното законодателно събрание непропорционално утължи продължителността на преварителното задържане и отвори възможност за масови съдебни процеси без индивидуално определяне на наказателната отговорност.

Политически мотивираните произволни задържания продължиха в Никарагуа, като местни организации документираха поне 60 случая през годината.

Във Венецуела бяха регистрирани нови политически мотивирани произволни задържания и, според социални организации, в края на годината поне 806 души остават в ареста по политически причини. На обвинените бяха назначени обществени защитници, които не ги представляваха ефективно, като им бе отказано правото да се запознаят с повдигнатите срещу тях обвинения и бяха съдени в съдилища, които не бяха независими.

В Боливия, Еквадор, Гватемала, Мексико, Парагвай, САЩ и Венецуела подкопането на независимостта на съдебната система се засили.

Властите трябва да престанат да използват съдебната система за преследване на дисиденти и да предприемат всички необходими мерки за предотвратяване на произволните задържания и гарантиране на правото на справедлив процес.

ПРАВТА НА ЗАДЪРЖАНИТЕ ЛИЦА

Лишените от свобода хора бяха подложени на нечовешки условия на задържане, а пренаселеността беше структурен и повтарящ се проблем.

В Боливия Службата на омбудсмана предупреди за екстремно пренаселение в затворите, като над 33 000 души са лишени от свобода в система с капацитет от приблизително 16 000. В Еквадор и Ел Салвадор лишените от свобода продължават да страдат от пренаселеност и липса на адекватна храна и здравни грижи, както и от насилствени смъртни случаи. В Хаити системата за задържане на непълнолетни беше пренаселена и в поне един център за задържане децата бяха настанени заедно с възрастни. В Уругвай продължаваха да съществуват влошени и нехигиенични условия на задържане, включително пренаселеност.

Лишените от свобода и защитниците на техните права съобщаваха за случаи на изтезания в затворите в няколко държави, включително Чили, Куба, Ел Салвадор, Хондурас, Мексико, Никарагуа, САЩ и Венецуела.

В Ел Салвадор продължиха изтезанията и другите форми на малтретиране в затворите по формата на побои, сексуално унижение, лишаване от сън и колективни наказания, наред с други практики. Освен това броят на смъртните случаи в държавен арест от началото на извънредното положение достигна 470.

В Куба, Никарагуа и Венецуела лицата, възприемани като опоненти на правителството, бяха изложени на особено голям риск от изтезания и други форми на малтретиране. Никарагуа отмени член 36 от своята конституция, който изрично забраняваше изтезанията.

Държавите трябва да гарантират правата и достойнството на лицата, лишени от свобода.

НАСИЛСТВЕНИ ИЗЧЕЗВАНИЯ

Насилствени изчезвания продължиха в целия регион и останаха ненаказани. Изчезванията бяха ясно свързани с репресиите срещу дисиденти в някои страни, докато в други те бяха резултат

от прилагането на политики за сигурност.

В Куба насилствените изчезвания бяха репресивна стратегия, използвана срещу правозащитници, актиристи, артисти и журналисти. В Никарагуа няколко души, задържани по политически причини, се намираха в ситуация на насилствено изчезване поради укриването на местонахождението им и отказа на посещения. Във Венецуела практиката на насилственото изчезване продължи, често започвайки с произволно задържане от държавни агенти, последвано от липса на информация, отказ да се признае задържането и, което е от решаващо значение, умишлено укриване на съдбата и местонахождението на задържаното лице.

В Еквадор прокуратурата започна разследвания за възможно насилствено изчезване на 43 души след операции по сигурността, проведени от въоръжените сили през 2024 г. В Ел Салвадор група имигранти и търсещи убежище, незаконно експулсирани от САЩ и прехвърлени в Центъра за задържане на терористи през март, бяха подложени на насилствено изчезване.

В Колумбия Международният комитет на Червения кръст документира 136 нови случая на изчезване във връзка с въоръжения конфликт между януари и май, включително 26 деца или юноши .

На фона на кризата с изчезващите лица в Мексико Комитетът на ООН по насилствените изчезвания за първи път приложи член 34 от Международната конвенция за защита на всички лица от насилствено изчезване, за да установи дали изчезванията в страната са систематични или широко разпространени.

Държавите трябва напълно да премахнат практиката на насилственото изчезване и да предприемат всички необходими мерки за предотвратяване на изчезвания, извършени от негържавни субекти.

ПРАВО НА ИСТИНА, СПРАВЕДЛИВОСТ И ОБЕЗЩЕТИЕ

Бяха постановени решения по дела за сериозни нарушения на правата на човека. В Чили трима членове на *Карабинерос* (полицейските сили) бяха осъдени за нападението срещу Мойсес Оргенес , докато той мирно демонстрираше през 2019 г. В Колумбия Специалната юрисдикция за мир издаде първите си присъди за военни престъпления и престъпления срещу човечеството. В Мексико граждански съд осъди четирима военни офицери за извършената екзекуция на пет млади хора през 2023 г. В Уругвай бяха произнесени 15 присъди на представители на военните и полицията за деяния, представляващи престъпления срещу човечеството, извършени по време на гражданско-военния режим през 70-те и 80-те години.

В Аржентина бе разрешен процесът на 10 души в тяхно отсъствие, обвинени в нападението от 1994 г. срещу центъра на Аржентинско-израелската взаимна асоциация . В Гватемала беше арестуван и изправен пред съда заподозрян, беглец от години, заради евентуалната му роля в убийството на архиепископ Хуан Хосе Герарди през 1998 г. В Хондурас съдът реши, че трима мъже, обвинени в убийството на еколога Хуан Лопес през 2024 г., трябва да бъдат съдени.

Имаше и неуспехи и обрати в други случаи. В Боливия производството срещу полицейски и военни служители във връзка с няколко масови убийства, извършени през 2019 г., беше обявено за нищожно. В Чили прокуратурата реши да не продължи с 1 509 дела, свързани с нарушения на правата на човека, извършени по време на социалните протести от 2019 г. В Колумбия продължиха юрисдикционните спорове между обикновената и военната наказателна система във връзка с разследвания за възможни нарушения на правата на човека или престъпления по международното право, извършени от военни и полицейски служители . В Гватемала съдебно решение наруши международните стандарти за правата на човека, като наложи домашен арест на военен офицер, осъден за сериозни нарушения на правата на човека по делото „Молина Теусен“. В Перу закон предостави амнистия на всички членове на въоръжените сили, националната полиция и комитетите за самоотбрана, разследвани,

преследвани, съдени и осъдени във връзка с деяния, представляващи сериозни нарушения на правата на човека, включително престъпления срещу човечеството, извършени между 1980 и 2000 г.

Разследването на случая с Венецуела пред Международния наказателен съд (МНС) отбеляза малък напредък и прокуратурата на МНС реши да закрие офисите си в Каракас през декември.

Държавите трябва да гарантират истината, правосъдието и обезщетенията за нарушенията на правата на човека и престъпленията съгласно международното право и да изправят пред съда лицата, заподозрени в наказателна отговорност, при спазване на всички гаранции за справедлив процес.

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ПРАВА

Държавите в региона продължиха да не гарантират икономическите и социалните права, като маргинализираните групи бяха особено засегнати.

Правото на здравеопазване не беше гарантирано за всички хора. Внезапно преустановяване в началото на годината на чуждестранната помощ от САЩ оказа отрицателно въздействие върху достъпа до здравни услуги в Гватемала и Хаити. През юли кубинските власти признаха, че са налични едва 30% от необходимите основни лекарства. В Парагвай кризата в здравната система продължи поради липса на публични инвестиции, които бяха под минималните 6% от БВП, препоръчани от Световната здравна организация. В Уругвай достъпът до услуги за психично здраве беше недостатъчен, а процентът на самоубийствата беше тревожен.

Правото на образование беше засегнато от бюджетни съкращения и насилие. В Ел Салвадор броят на записаните се в училище намалю с 25 000 през първите месеци на годината. В Хаити насилието възпрепятстваше достъпа до образование.

В Аржентина минималната пенсия не покриваше основните нужди и над 3 милиона възрастни хора живееха в бедност.

Пречките за достъп до основни публични услуги продължиха да съществуват. В Куба електроснабдяването беше в състояние на постоянна криза през годината, като честите масивни прекъсвания на тока засягаха милиони хора. В Гватемала достъпът до чиста вода и прилични санитарни условия беше силно неравномерен. В Хаити хуманитарната криза продължи, засягайки достъпа до храна, здравеопазване и питейна вода, наред с други права. Прекъсванията на водо- и електроснабдяването продължиха във Венецуела, както и протестите, свързани с основните услуги.

Държавите трябва да гарантират, че всеки има равен достъп до икономически и социални права, без дискриминация.

ПРАВО НА ЗДРАВΟΣЛОВНА ОКОЛНА СРЕДА

СОР30 се проведе през ноември в Бразилия и беше с ограничен обхват, като не потвърди ангажимента за преход от изкопаеми горива. По същия начин не беше постигнато твърдо споразумение за увеличаване на финансирането чрез субсидии от страна на страните с високи доходи, от което се нуждаят страните с ниски доходи за адаптация.

Още преди СОР30 държавите в региона не бяха предприели достатъчни действия за справяне с климатичната криза, която продължи да оказва влияние върху правата на човека през цялата година. Властите на някои страни, като Аржентина и САЩ, продължиха да отричат климатичната криза.

Климатичните цели и политики на Аржентина останаха недостатъчни. Канада предостави субсидии, финансиране и данъчни облекчения за нефтохимически и изкопаеми горива проекти. Еквадор продължи да позволява изгарянето на газ в Амазонка, въпреки решението от 2021 г., разпореждащо премахването на факелите. В САЩ изпънителна заповед обяви „енергийното

господство“ за национална извънредна ситуация и имаше за цел да реактивира възледобивната промишленост, въпреки нейното въздействие върху околната среда. Хондурас изоставаше в разработването и приемането на мерки за адаптиране към климатичните промени.

В Боливия климатичните промени засилиха обезлесяването, горските пожари и нарушенията в режима на валежите, което засили недостига на вода и засегна правото на вода и продоволствената сигурност. В Бразилия недостигът на вода и валежи, свлачищата, бурите, наводненията, горещите вълни и сушиите засегнаха непропорционално уязвимите групи от населението, по-специално хората с африкански произход, коренното население и общностите с ниски доходи. Парагвай се сблъска с нарастващи рискове, свързани с климатичните промени, включително суши, наводнения и повишаване на температурите.

Властите трябва да обърнат внимание на въздействието на климатичната криза върху правата на човека, за да предотвратят и да смекчат ефектите от кризата, предприемайки действия на местно и регионално ниво.

СЕКСУАЛНИ И РЕПРОДУКТИВНИ ПРАВА

В Чили беше одобрен нов регламент за абортите, за да се гарантира навременна медицинска помощ. В Мексико четири щата приеха законодателство, което декриминализира абортите. Въпреки тези конкретни постижения, пречките пред достъпа до аборт продължиха да съществуват както в законодателството, така и на практика в Аржентина, Бразилия, Колумбия, Доминиканската република, Еквадор, Ел Салвадор, Гватемала, Хаити, Хондурас, Перу, Пуерто Рико, САЩ и Венецуела.

В САЩ федералното правителство отмени политики, които спомагаша за разширяване и защита на достъпа до репродуктивни грижи, и намали финансирането за специализирани заведения и програми. В Пуерто Рико беше приет закон, изискващ писмено съгласие от родител или законен настойник за момичета под 16-годишна възраст, за да имат достъп до абортни услуги. В Доминиканската република беше одобрен нов Наказателен кодекс, установяващ пълна забрана на аборта. Абортът продължи да бъде криминализиран при всички обстоятелства в Ел Салвадор, Хаити, Хондурас и Никарагуа.

Бременностите сред момичетата и тийнейджърките продължиха, без правителствата да предприемат мерки за справяне с проблема. В Аржентина беше преустановен официален план, който успешно беше намалил процента на бременностите при тийнейджърките с 49% през предходните четири години. В Перу 992 момичета бяха принудени да износят бременността си до край.

Властите трябва да гарантират достъп до безопасен аборт и други сексуални и репродуктивни права.

ПРАВТА НА ЖЕНИТЕ И МОМИЧЕТАТА

Жените и момичетата продължиха да бъдат изложени на тревожни нива на насилие, включително убийства на жени и фемцид, като случаи бяха регистрирани в Аржентина, Боливия, Бразилия, Чили, Колумбия, Куба, Хондурас, Мексико, Парагвай, Перу, Пуерто Рико и Уругвай. В няколко държави статистическите данни за този вид престъпления бяха недостатъчни и ненадеждни.

В Куба убийството на жени все още не се счита за отделно престъпление. В Пуерто Рико Апелативният съд постанови, че член от Наказателния кодекс относно убийството на жени е противоконституционен, тъй като нарушава правото на справедлив процес и презумпцията за невинност.

Случаи на други форми на насилие срещу момичета и жени, включително сексуално насилие, бяха регистрирани в Аржентина, Боливия, Чили, Куба, Доминиканската република, Мексико, Перу, САЩ и Уругвай. В Доминиканската република новият Наказателен кодекс съдържа

регресивна класификация на престъплението сексуално насилие от интимен партньор, която не отговаряше на международните стандарти.

През годината бяха отбелязани някои постижения, като влизането в сила в Боливия на Закон 1639, който забранява ранните и детските бракове на лица под 18-годишна възраст, или приемането в Колумбия през януари на закон, който въвежда възможността за развод по желание на всеки от съпрузите.

Държавите трябва да предприемат ефективни мерки за прекратяване на насилието, основано на пола, и да гарантират, че жените и момичетата се ползват от правата си без дискриминация.

ПРАВАТА НА КОРЕННОТО НАСЕЛЕНИЕ

Коренните народи продължиха да страдат от дискриминация и насилие, както и от последиците от климатичната криза, като държавите не зачитаха техните права. В Боливия, Канада и Еквадор, наред с други страни, разширяването на добивните проекти в земите на коренните народи продължи [1] без подходящи процедури за консултации, които да отговарят на международните стандарти за свободно, предварително и информирано съгласие.

Междоамериканският съд по правата на човека се произнесе срещу Еквадор за нарушаване на правото на колективна собственост на коренните народи в Амазонка чрез разрешаване на минни проекти на тяхна територия.

В Канада няколко законопроекта застрашиха правото на самоопределение на коренните народи, включително чрез ускоряване на одобренятия за големи инфраструктурни проекти.

В Бразилия лидери на коренното население и на местните общности бяха убити в случаи, свързани с възстановяване на земи и конфликти. Народът Ава Гуарани Паранаенсе както в Бразилия, така и в Парагвай, все още очаква реституция на своята родова територия, от която са изселени заради изграждането на водноелектрическата централа „Итапу Бинасионал“.

В Колумбия коренните народи и общностите от африкански произход продължиха да страдат непропорционално от многобройни и масивни принудителни изселвания, ограничаване на свободата и ограничения на човешката мобилност.

Във Венецуела коренните общности на йекуана от щата Амазонас съобщиха за конфликтни ситуации, възникнали на тяхната територия, поради незаконни добивни дейности.

Държавите трябва да зачитат и защитават правото на коренните народи на владение, собственост и контрол върху земите и ресурсите им.

ПРАВАТА НА ЛГБТИ ХОРАТА

ЛГБТИ хората бяха подложени на престъпления в целия регион, а стигматизиращата реторика срещу тях се засили, по-специално срещу транссексуалното население. Според местни организации до края на годината в Гватемала са убити най-малко 29 ЛГБТИ лица, а в Хондурас – 35, докато в Мексико са регистрирани най-малко 17 убийства на транс жени. В повечето страни правителствата не предоставиха надеждни данни за тези престъпления. Канада, Парагвай, Перу, Пуерто Рико и САЩ приеха закони или политики, които ограничават правата на трансджендър хората.

Насилието и дискриминацията засегнаха непропорционално силно онези, които вече страдат от други форми на дискриминация. В Бразилия бяха регистрирани случаи на расистко насилие срещу чернокожи ЛГБТИ лица. В САЩ бяха приети закони, ограничавачи достъпа до здравни услуги за млади трансджендър лица. В Парагвай на двама трансджендър мигранти бе отказано издаването на документи, съответстващи на тяхната полова идентичност.

Властите не предприеха адекватни мерки за справяне с тези форми на насилие. В някои щати услугите за предоставяне на грижи за жертвите бяха отслабени или премахнати.

Например, федералното правителство на САЩ закри националната гореща линия за превенция на самоубийствата сред ЛГБТИ младежи.

Държавите трябва да признаят правата на ЛГБТИ хората, по-специално на транссексуалните хора, и да приемат мерки за тяхната защита от всички форми на дискриминация и насилие.

ПРАВТА НА БЕЖАНЦИТЕ И МИГРАНТИТЕ

Мигрантите, бежанците и търсещите убежище са били подложени на тревожни нива на насилие и дискриминация в региона. Тяхното положение се усложни допълнително от политиките и реториката на различни държави, по-специално на САЩ, които доведоха до миграционни потоци на континента. Властите в Колумбия, Коста Рика и Панама отбелязаха, че нерегламентираният миграционен поток на север е намалял значително, докато потокът на юг се е увеличил.

Властите в няколко държави разпространяваха стигматизираща, враждебна и дискриминационна реторика. В Чили и САЩ расистките и ксенофобски нагласи се засилиха в контекста на изборните процеси.

Също в САЩ на дневен ред бяха расистки и антиимигрантски политики. Маскирани агенти задържаха хора, независимо от техния имиграционен статут, а бронирани превозни средства патрулираха по улиците и целевите райони в близост до училища, религиозни центрове, болници и други зони, които преди това бяха защитени от действия по прилагане на имиграционното законодателство.

В Доминиканската република расовото профилиране, произволните задържания, прекомерната употреба на сила и жестокото и нечовешко отношение продължиха по време на операциите за контрол на миграцията и в централните за задържане на имигранти, както и колективните експулсиране в нарушение на международното право. Освен това прилагането на протокол за здравно обслужване в болниците означаваше, че лицата, които не разполагаха с необходимите документи, бяха подложени на експулсиране и депортиране след получаване на лечение, което засегна главно граждани на Хаити и лица от хаитянски произход.

Държавите не успяха да гарантират правата на мигрантите и бежанците по адекватен и недискриминационен начин и в много случаи се опитаха да ги ограничат още повече. В Канада Програмата за временни чуждестранни работници продължи да обвързва мигрантите с техните работодатели, въпреки широко разпространените злоупотреби и присъщия риск от трудова експлоатация и дискриминация, в допълнение към други ограничения, които направиха положението на мигрантите още по-несигурно. В Чили Конгресът продължи обсъждането на няколко законопроекта, които предлагат криминализиране на бежанците и мигрантите. Колумбия и Мексико продължи да липсва ефективна система за предоставяне на убежище.

Държавите трябва да се борят срещу расизма и ксенофобията, да защитават бежанците, търсещите убежище и мигрантите и да гарантират всичките им права.

ОБЩ ПОГЛЕД ВЪРХУ АФРИКА

Големите въоръжени конфликти в региона продължават с почти същата сила, докато дипломатическите усилия за тяхното прекратяване не успяха да прекратят свързаните с тях нарушения, да защитят цивилните граждани или да привлекат извършителите към отговорност. Външни фактори продължиха да подклаждат конфликтите, включително чрез доставка на боеприпаси и оръжия на участващите страни.

Целта на Африканския съюз (АС) от 2014 година да „премахне глада и прогнанията несигурност до 2025 г.“ не бе реализирана. Нестабилните здравни системи в региона бяха подложени на допълнителен натиск поради съкращенията на помощта от правителството на САЩ, което доведе до намаляване, преустановяване или отмяна на основни здравни услуги.

Правителствата третираха протестите като заплаха, като ги разпръскваха с насилие, ограничаваха ги неоснователно или ги забраняваха. Репресиите ескалираха в контекста на изборите, като ръководените от военните режими предприеха репресивни мерки срещу критичните гласове в името на националната сигурност.

Милиони хора продължават да бъдат разселени в резултат на конфликти и бегствия, предизвикани от климатичните промени, като най-голямата и най-бързо разрастваща се криза с разселени лица в света се развива в Судан.

Правителствата и международната общност не успяха да защитят хората в региона от сушите и наводненията, които се влошиха поради климатичните промени.

Обществени норми и организациите, работещи против правата на човека, продължиха да подхранват дискриминацията и насилието, основано на пола, срещу жени и момичета. Междувременно правителствата превърнаха правните си системи в оръжие срещу ЛГБТИ хората, които са преследвани и дискриминирани.

Властните подпоха усилията за борба с безнаказаността и за осигуряване на отчитане, което застраши достъпа до правосъдие и ефективни средства за защита на жертвите и оцелелите от най-тежките престъпления.

НЕЗАКОННИ НАПАДЕНИЯ И УБИЙСТВА

Конфликтът в Судан продължи да ескалира, като през януари и февруари Суданските въоръжени сили (SAF) си възвърнаха контрола над столицата Хартум и провинция Джазира от Силите за бърза подкрепа (RSF). След като възвърнаха контрола, Суданските въоръжени сили и техните съюзници нанесоха репресивни удари срещу цивилни граждани. В щата Гезира те атакуваха членове на общността Канаби, като ги обвиниха в сътрудничество със Силите за бърза подкрепа, след което убиха цивилни, запалиха домове и ограбиха имуществото и добитък. През октомври Силите за бърза подкрепа поеа контрола над Ел Фашер, Северен Дарфур, след 18-месечна обсада на града. След превземането, бойци на Силите за бърза подкрепа извършиха масови убийства на цивилни, подложиха жени и момичета на изнасилвания и сексуално насилие и взеха заложници с цел откуп. Силите за бърза подкрепа също така засилиха атаките в региона Кордофан, включително срещу град Бара в Северен Кордофан, където бяха извършени екзекуции без съд и присъда. Междувременно външни фактори продължиха да подклаждат конфликта, като доставяха оръжия на страните в него. Обединените арабски емирства предоставиха на Силите за бърза подкрепа модерно китайско оръжие, което групата използва в Дарфур.

В Демократична република Конго (ДРК) конфликтът в източната част на страната се изостри през януари и февруари, когато „Движението 23 март“ (M23) – въоръжена група, подкрепяна от Руанда – превзе градовете Гома и Букаву в провинциите Северно и Южно Киву. Групата извърши незаконни убийства на цивилни граждани и подложи задържаните на изтезания, други форми на малтретиране и нечовешки условия на задържане. Бойците M23

нападнаха болници в Гома и отвлякоха пациенти и медицински работници, а в някои случаи и конгоански войници, които се криеха в болниците. Между 28 януари и 9 април M23 уби повече от 200 души в Гома. Движението уби и поне 319 други души между 9 и 21 юли в територията Рутшур. Въоръжените групи, действащи в провинция Итури, също бяха брутални; „Кооператив за развитие на Конго“ / „Съюз на революционерите за защита на конгоанския народ“ убиха повече от 150 души през януари и февруари. Между юли и август „Съюзническите демократични сили“ (въоръжена група от Уганда) убиха повече от 250 цивилни в Итури и в Луберо, Северно Киву.

Продължиха съобщенията за незаконни нападения и убийства, извършени от правителствени сили и въоръжени групи, в други дългогодишни конфликти в региона, включително в Буркина Фасо, Камерун, Централноафриканската република (ЦАР), Мали, Мозамбик, Нигер, Нигерия, Сомалия и Южен Судан. В Буркина Фасо военните и съюзническите им милиции, „Доброволци за отбрана на родината“, убиха най-малко 58 цивилни в и около Солензо, град в региона Банкуи, между 10 и 11 март. Видеозаписи от клането бяха широко разпространени в социалните медии. В Мали военните, в някои случаи подпомагани от членове на групата „Вагнер“ (руска частна военна група), бяха замесени в множество случаи на извънсудебни екзекуции на цивилни. През април десетки мъже бяха екзекутирани с огнестрелно оръжие, а телата им бяха изхвърлени близо до военния лагер Квала в региона Куликоро. През май войници прерязаха гърлата на между 23 и 27 мъже, чието тела бяха погребани в масови гробове. Междувременно хуманитарната ситуация в Мали се влоши, тъй като въоръжени групи наложиха блокади на няколко градове, включително столицата Бамако. През февруари около 34 цивилни бяха убити при атака на „Ислямска държава в Сахел“ срещу граждански конвой, ескортиран от малийските сили за сигурност, близо до село Кобе, недалеч от град Гао. Конфликтът в Мозамбик между правителствените сили и въоръжената група „Ал-Шабаб“ в провинция Кабо Делгадо се разпространи през ноември в провинция Нампула. Той доведе до десетки цивилни жертви, главно в Кабо Делгадо.

Страните във въоръжените конфликти трябва да защитават гражданите, като прекратят целенасочените и безразборни нападения срещу граждански лица и гражданска инфраструктура.

НАСИЛИЕ, ОСНОВАНО НА ПОЛА И СЕКСУАЛНО НАСИЛИЕ, СВЪРЗАНО С КОНФЛИКТИ

Случаите на сексуално насилие, свързано с конфликти, продължиха с тревожна честота, включително в ЦАР, ДРК, Сомалия, Южен Судан и Судан. В ЦАР, където тази практика остава широко разпространена и недостатъчно докладвана. Многоизмерната интегрирана мисия на ООН за стабилизация в Централноафриканската република регистрира 295 случая за период от девет месеца, за които членове на въоръжената група „Завръщане, рекламация, рехабилитация“ бяха основните предполагаеми извършители, следвани от правителствените сили. В източната част на ДРК случаите на сексуално насилие, включително свързаното с конфликти, бяха шокиращо високи. Според ООН между януари и септември са регистрирани над 81 000 изнасилвания, което представлява увеличение с 31,5 % в сравнение със същия период през 2024 г. Документираният нарушения в източната част на ДРК включват групови изнасилвания на жени от страна на „M23“, конгоанската армия и „Wazalendo“ (коалиция от въоръжени групи, някои от които подкрепяни от конгоанската армия). В Судан Силите за бърза подкрепа използват систематичното сексуално насилие в големи мащаби, за да унижават, наказват, установяват контрол, всяват страх и изселват жени и техните общности, включително в Хартум и в градове и села в щатите Гезира, както и в Северен и Южен Дарфур. Независимата международна мисия на ООН за установяване на фактите в Судан съобщи, че Суданските въоръжени сили също са извършили сексуално насилие, включително изнасилване,

сексуален тормоз и сексуализирани форми на изтезания срещу жени и мъже, особено по време на задържане, в щатите Бял Нил, Син Нил, Хартум и Северните щати.

Страните във Въоръжените конфликти трябва да издадат ясни заповеди към своите членове или сили, забраняващи всякакви актове на сексуално и основано на пола насилие; те трябва да осигурят механизми за защита, грижи, лечение и психосоциална подкрепа за преживелите насилие в районите под техен контрол.

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ПРАВА

ПРАВО НА ХРАНА

Климатичните, икономическите и свързаните с конфликти сътресения засилиха кризата с глада в региона. Към юли над 307 милиона души, или повече от 20 % от населението на региона, бяха засегнати от глад. В няколко държави недостигът на храна беше утежнен от съкращенията на помощите, включително от страна на правителството на САЩ. В Мадагаскар съкращенията на помощта от правителството на САЩ утежняха кризата с глада, предизвикана от тежките суши, свързани с климатичните промени. През февруари около 8 000 деца в региона Гранд Суд бяха приети в специализирани здравни центрове с тежко остро недохранване. В Малави, където лошите реколти допринесоха за продоволствената несигурност, процентът на недохранването се повиши рязко от 4,4% на 7,1%.

Хората в страните, разтърсвани от конфликти, се сблъскаха с особено тежки условия, като поне 50 % от населението на Южен Судан и Судан изпитваше остра продоволствена несигурност. В Южен Судан около 28 000 души бяха в катастрофална гладна криза. В Судан бяха потвърдени условия на глад в различни райони, а милиони хора бяха изложени на риск от глад. В Мали продоволствената сигурност беше подкопана от блокади, наложени от Въоръжени групи в няколко малки и големи градове, включително Гози, Лере и Диафараве, Кайес и Ниоро дю Сахел.

ПРАВО НА ОБРАЗОВАНИЕ

Милиони деца в целия регион бяха лишени от достъп до образование поради конфликтите и несигурността. В северозападните и югозападните региони на Камерун бяха затворени 14 829 училища, което попречи на образованието на повече от 3 милиона деца и увеличи риска от вербуване им в недържавни въоръжени групи. В Чад УНИЦЕФ съобщи, че към 31 март 849 000 деца в източната част на страната не посещават училище. В Мали 2 036 училища не функционират, което засяга 618 000 деца. В Южен Судан повече от 70% от децата не посещават училище, според УНИЦЕФ.

ПРАВО НА ЗДРАВЕ

Поради съкращенията на помощта от страна на правителството на САЩ предоставянето на основни здравни услуги за борба с ХИВ, маларията, туберкулозата, както и в областта на сексуалното и репродуктивното здраве, бе преустановено или ограничено в редица държави, сред които Камерун, Централноафриканската република, Гана, Лесото, Малави, Намибия, Нигерия, Южна Африка, Южен Судан и Замбия. В ЦАР Фондът на ООН за населението заяви през май, че съкращенията застрашават услугите в областта на сексуалното и репродуктивното здраве за близо 70 000 жени и момичета, на фона на високите нива на докладвани случаи на изнасилвания, детски бракове и генитално осакатяване на жени. В Лесото, Нигерия, Сиера Леоне, Южна Африка и Замбия съкращенията прекратиха финансирането на услугите за туберкулоза и ХИВ, което доведе до затваряне на клиники и съкращения на персонал. Само в Лесото около 1 500 здравни работници, наети през програми, подкрепяни от донори, са загубили работата си.

ПРИНУДИТЕЛНИ ИЗСЕЛВАНИЯ

Правителствата продължиха да извършват принудителни изселвания, оставяйки много хора без дом и средства за прехрана. В Етиопия хиляди хора бяха принудително изселени в 60 града, включително столицата Агис Абеба, в рамките на проекта „Коригорно развитие“, описан от властите като проект за градско развитие, целящ „[подобряване] на инфраструктурата, жилищното строителство и обществените пространства“. Властите тормозеха жителите, които оспориха изселването си, и заплашваха хората, отразяващи темата в медиите. В Нигерия поне четирима души бяха убити през февруари по време на насилствено принудително изселване, проведено от правителството на щата Кано в Римин Аузунава, в местната административна единица Унгого. През март повече от 10 000 души останаха без дом, когато правителството на щата Лагос проведе насилствено принудително изселване на общността Илагже-Отумара.

Правителствата трябва да гарантират достъп до икономически и социални права, включително чрез бързи мерки за предотвратяване на глада, както и да идентифицират и преодоляват причините за продоволствената несигурност; да подкрепят и приложат Декларацията за безопасни училища и да удвоят усилията си за осигуряване на достъп на децата до образование в зони на конфликт. Те трябва да отделият поне 15 % от националните бюджети за сектора на общественото здравеопазване в съответствие с Декларацията от Абуджа и да гарантират, че политиките не възпрепятстват достъпа до правото на здраве. Те трябва да прекратят и забранят принудителните изселвания и да приемат мораториуми върху масовите изселвания, докато не бъдат въведени адекватни правни и процедурни гаранции, които да осигурят спазването на международните закони и стандарти за правата на човека.

ПОТИСКАНЕ НА НЕСЪГЛАСИЕТО СВОБОДА НА МИРНИТЕ СЪБРАНИЯ

Много хора загубиха живота си, когато силите за сигурност потиснаха протести с незаконна, включително смъртоносна, сила. В Танзания смъртоносното потискане на протестиращите след изборите доведе до стотици смъртни случаи между края на октомври и началото на ноември. В Кения най-малко 19 души бяха убити на 25 юни, когато полицията използва незаконна сила срещу протести, водени от младежи, по повод годишнината от протестите, довели до най-малко 60 смъртни случая през 2024 г. Най-малко 38 други души бяха убити на 7 юли по време на протести в цялата страна по повод 35-ата годишнина от продемократичните демонстрации „Деня Саба Саба“. Според доклад на Ройтерс, цитиращ източници от ООН, в Камерун през октомври бяха убити най-малко 48 души по време на протести срещу преизбирането на президента за осми мандат. В Мадагаскар през септември и октомври бяха убити най-малко 22 души по време на протестите срещу лошото управление. В Того организации на гражданското общество съобщиха за смъртта на седем души след насилственото потушаване на протестите в столицата Ломе в края на юни.

В други държави, сред които Ангола, Ботвана, Бурунди, Камерун, Кот д'Ивоар, Есватини и Нигер, властите неоснователно ограничаваха, забраняваха или налагаха пълни забрани за протести или събрания, особено такива, организирани от опозицията или от критици на правителството. Хората, които все пак се осмелиха да протестират, бяха бити или произволно задържани. В Кот д'Ивоар повече от 1 600 привърженици на опозицията бяха арестувани по време на протести през октомври, които бяха незаконно забранени от властите. Дори демонстрациите в защита на правата на работниците бяха претърпани като заплаха, независимо дали ставаше дума за медицински работници в Етиопия или за участници в сегашна стачка на Националния съюз на държавните доставчици в Кот д'Ивоар. Протестиращите бяха подложени на наказателни обвинения единствено заради това, че са упражнили правото си на мирно събрание. Например, над 500 протестиращи в Кения бяха

обвинени в различни престъпления, включително по силата на антитерористичното законодателство.

СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ

Свободата на изразяване продължи да бъде застрашена в целия регион, като критиците на властта бяха подложени на арести, произволни задържания и съдебно преследване. В Ангола Антонио Фредерико Гонсалвеш беше произволно задържан за повече от пет месеца без повдигнати обвинения във връзка с онлайн видео, което според твърденията е публикувал, призовавайки анголците да проявят солидарност с Ибрахим Траоре, временен президент на Буркина Фасо. В Гвинея, Сенегал, Сиера Леоне и Зимбабве няколко лица бяха лишени от свобода за „обиди на президента“.

В Кения Алберт Оджванг почина в полицейския арест при подозрителни обстоятелства след задържането му във връзка с публикация в интернет, призоваваща правителството да носи отговорност за действията си. В Мали бившият министър-председател Муса Мара беше осъден на една година затвор за публикация в X, в която заяви, че ще „се бори с всички средства“ за правата на лицата, лишени от свободата да изразят мнение. В Лесото активистът в социалните медии Тшоло Такели беше обвинен в подбуждане към бунт заради публикуване на видео, критикуващо икономическите резултати на правителството – обвинение, което имаше възпиращ ефект върху други активисти и потребители на социалните медии. В Танзания съдебното преследване на опозиционния лидер Тунду Лису за гържавна измяна, само защото е призовал своите поддръжници да бойкотират общите избори на 29 октомври, бе пример за по-широкото потискане на дисидентските гласове в страната.

Преследването на журналисти не отслабна – те бяха произволно арестувани и задържани в много страни, включително Бенин, Буркина Фасо, Бурунди, Централноафриканската република, Етиопия, Нигер, Нигерия, Мозамбик, Сомалия, Уганда и Зимбабве. В Буркина Фасо властите стигнаха още по-далеч, като използваха целенасочена мобилизация, за да заглушат журналисти и други несъгласни хора. В Етиопия много журналисти бяха задържани от маскирани мъже и държани в изолация. В Уганда силите за сигурност нападناха десетки журналисти, отразяващи парламентарните избори в предрегидието Кавемпе в столицата Кампала.

В целия регион остана практика властите да налагат санкции на независими медии, включително в Бенин, Буркина Фасо, Еритрея, Гвинея, Кения, Мозамбик, Нигер, Сенегал, Того и Уганда. Цел бяха както местни, така и международни медии, като мерките варираха от 48-часово спиране на радиостанциите „Vida“ и „Encontro“ в Мозамбик до спиране на вестник „Le Patriote“ в Бенин за около пет месеца. В Кения регулаторните органи издадоха директива, с която наредиха на радио- и телевизионните станции да преустановят прякото излъчване на протестите от 25 юни, твърдейки, че те нарушават Конституцията. В Нигерия регулаторните органи забраниха излъчването на песента „Tell Your Papa“ на певица Идрис Абдулкарим, защото е критична към правителството. В Уганда на журналисти от NTV Uganda и вестник „Daily Monitor“ им бе забранено да отразяват дейността на президентството и парламентарните заседания съответно през март и октомври.

Често бяха налагани и ограничения на достъпа до интернет. В Южен Судан властите издадоха заповед към доставчиците на интернет услуги да блокират платформите за социални медии за период от 30 до 90 дни. В Того достъпът до платформите за социални медии, по-специално до Facebook и TikTok, беше прекъснат в периода от края на юни до септември. В Танзания интернет връзката бе често блокирана, с цел да се заглушат критичните гласове, включително след изборите през октомври.

На други места, включително в Централноафриканската република, Кения и Сиера Леоне, правителствата приеха закони, които заплашваха да ограничат още повече правото на свобода на изразяване.

СВОБОДА НА СДРУЖАВАНЕ

Репресиите срещу свободата на сдружаване се засилиха в няколко държави. В Буркина Фасо, Камерун, Централноафриканската република и Нигер неправителствени организации, профсъюзи и други сдружения бяха временно прекратени, разпуснати или им беше забранено да извършват дейността си. В Буркина Фасо Международната организация за безопасност на неправителствените организации беше временно прекратена за три месеца. Осем от нейните служители бяха обвинени в измяна и шпионаж, само защото са упражнявали правото си на свобода на сдружаване. В Камерун властите произволно спряха дейността на Централноафриканската мрежа на защитниците на правата на човека и обвиниха председателя на управителния съвет и изпълнителния директор в различни престъпления, включително „финансирани на тероризъм“.

Политическото организиране бе потиснато в няколко държави. В Гвинея три основни опозиционни партии бяха суспендирани за три месеца, докато в Мали всички политически партии бяха разпуснати. В Уганда силите за сигурност блокираха и нахлуха в помещенията на опозиционната Партия за национално единство в Кампала четири пъти между февруари и юни. На други места, включително в Буркина Фасо, Етиопия и Зимбабве, правителствата приеха или предложиха нови закони, което предизвика опасения за по-нататъшни ограничения на правото на свобода на сдружаване.

НАСИЛСТВЕНИ ИЗЧЕЗВАНИЯ

Насилствените изчезвания останаха широко разпространени в региона. В страни като Буркина Фасо, Бурунди, Демократична република Конго, Гвинея, Кения, Мали, Мозамбик, Нигер, Танзания и Уганда, тази практика продължи да бъде широко разпространена. Наблюдаваше се нарастваща тенденция към насилствени изчезвания с транснационален характер, особено в Източна Африка. През март танзанийската активистка Мария Сарунзи Цехай бе отвлечена в Найроби, Кения, от маскирани мъже в автомобил без отличителни знаци. Тя бе задържана в плен няколко часа, през които похитителите ѝ я душиха и я заплашваха. По-късно тя бе захвърлена на уединено място. През май угандийската защитничка на правата на човека Агатер Атухайре и кенийският активист Бонифейс Мванги бяха произволно арестувани от служители на силите за сигурност в Дар ес Салаам, Танзания, където бяха пристигнали, за да наблюдават процеса срещу Тунду Лису. Те бяха държани в изолация на неизвестни места и измъчвани в продължение на четири дни, преди да бъдат принудително депортирани в съответните си страни. На 1 октомври въоръжени маскирани мъже във военни униформи отвлякоха кенийските активисти за правата на човека Боб Нджаци и Николас Ойоо в Кампала, Уганда, след като те присъстваха на предизборния митинг на лидера на опозицията Робърт Киагуланги. Мястото, на което се намираха, остана неизвестно до 8 ноември, когато президентът на Уганда Мусевени потвърди, че са били арестувани от силите за сигурност, защото са „експерти по бунтове“. Те бяха освободени в деня на обявяването на президента и предадени на кенийските власти.

Правителствата трябва да гарантират, че правоприлагащите органи спазват международното право и стандарти в областта на правата на човека, включително по отношение на употребата на сила; да прекратят всички форми на тормоз срещу лицата, които упражняват правата си на свобода на изразяване, сдружаване и мирни събрания. Те трябва да се въздържат от блокиране или прекъсване на интернет, цифрови платформи или телекомуникационни услуги; да гарантират зачитането на свободата на медиите, включително като позволяват на медиите да работят независимо. Те трябва да прекратят практиката на насилствени изчезвания и незабавно да разкрият съдбата и/или местонахождението на изчезналите лица; както и да създадат безопасна и благоприятна среда за дейността на защитниците на правата на човека, гражданското общество и членовете на опозицията.

ПРАВА НА ВЪТРЕШНО РАЗСЕЛЕНИТЕ ЛИЦА, БЕЖАНЦИТЕ И МИГРАНТИТЕ

Правата на вътрешно разселените лица, бежанците и мигрантите продължиха да бъдат нарушавани в целия регион. Между декември 2024 г. и февруари 2025 г. над 600 еритрейци, потърсили убежище в Етиопия, бяха принудително върнати в Еритрея, където правителството разглеждаше молбите им за убежище като доказателство за измяна. През февруари М23 затвори няколко лагера за вътрешно разселени лица близо до Гома в ДРК, което доведе до допълнително разселване на десетки хиляди души. През април Силните за бърза подкрепа атакуваха лагера „Замзам“ за вътрешно разселени лица в Северен Дарфур, Судан, като според съобщенията са убити между 300 и 1 500 души, повечето от които жени и деца. Също през април няколко камерунци бяха експулсирани от Екваториална Гвинея, без предварително да бъде уведомено камерунското посолство. В Южна Африка ксенофобската въоръжена група „Операция Дугула“ упражняваше тормоз над мигрантите и възпрепятстваше техния достъп до болници и здравни клиники, което доведе до смъртта на едногодишно бебе в Йоханесбург през юли.

В няколко държави ужасните условия на живот в лагерите за вътрешно разселени лица и бежанци се влошиха поради съкращенията на помощта от правителството на САЩ. Междувременно Есватини, Екваториална Гвинея, Руанда, Южен Судан и Уганда, наред с други, обмисляха или сключиха двустранни споразумения със САЩ за приемане на граждани на трети държави, депортирани от САЩ. В рамките на такива споразумения Есватини и Южен Судан приеха съответно 15 и 8 граждани на трети държави, повечето от които останаха произволно задържани в края на годината. Африканската комисия по правата на човека и народите изрази загриженост относно липсата на прозрачност около двустранните споразумения и липсата на адекватна защита за депортираните лица в приемащите държави.

Правителствата трябва да защитават бежанците и мигрантите от принудително връщане и масови експулсирации; да оповестят местонахождението и правния статут на гражданите на трети държави, приети по силата на двустранни споразумения със САЩ, да гарантират техните права и да осигурят, че всяко връщане е доброволно и в съответствие с правата.

ДИСКРИМИНАЦИЯ И МАРГИНАЛИЗАЦИЯ

Насилието, основано на пола, включително убийствата на жени, продължи в целия регион. Проучване на Афробарометър през януари показва, че 41% от хората в Есватини определят насилието, основано на пола, като най-важния проблем, свързан с правата на жените в страната. В Кения бяха докладвани 129 случая на убийства на жени за периода януари - март. Правителството създаде работна група за координиране на реакциите на такива престъпления, въпреки че нейната видимост и въздействие остават неясни. В Кот д'Ивоар, Южна Африка, Замбия и други места стотици жени организираха протести, за да поискат спешни мерки за справяне с насилието над жени и момичета. В Южна Африка, където протестът през ноември съвпадна със срещата на Г-20 в Йоханесбург, правителството обяви нивата на насилие, основано на пола, за национална катастрофа.

Положителни развития включваха новия Кодекс за лицата и семействата на Буркина Фасо, който уеднаквява законната възраст за встъпване в брак на 18 години както за мъжете, така и за жените, и улесни признаването на религиозните бракове и тези, сключени по обичай. В Чаг беше приет нов закон за превенция на насилието срещу жени и момичета. В Сиера Леоне влезе в сила нов закон за правата на детето, забраняващ ранните и принудителните бракове на деца. През февруари беше приета Конвенцията на Африканския съюз за прекратяване на

насилието срещу жени и момичета, създаваща континентална правна рамка, въпреки че части от гражданското общество критикуваха очевидно слабите ѝ разпоредби.

Правителствата продължиха да използват правните системи като оръжие за преследване и дискриминация срещу ЛГБТИ лица. В Буркина Фасо новият Кодекс за лицата и семейството криминализира сексуалните отношения между лица от един и същи пол по взаимно съгласие. В Гана законодателите отново внесоха законопроект, който допълнително криминализира ЛГБТИ лицата. В Южна Африка убийството на Мухсин Хендрикс, първият открито хомосексуален имам и защитник на правата на ЛГБТИ хората, по пътя му да склучи два брака, илюстрира опасностите, пред които са изправени ЛГБТИ хората в страната. Конституционният съд на Замбия отхвърли петицията, целяща да обяви членове 155(а)(в) от Наказателния кодекс, които криминализират сексуалното поведение между лица от един и същи пол, за неконституционни на основание полово дискриминация.

Правителствата трябва да се борят срещу всички форми на дискриминация и насилие, основано на пола, срещу жени и момичета, както и срещу ЛГБТИ лица, включително чрез преодоляване на основните причини и засилване на усилията за премахване на вредните практики. Те трябва да отменят анти-ЛГБТИ законодателството и да се въздържат от опити за криминализиране на сексуалните отношения между лица от един и същи пол.

ПРАВО НА ЗДРАВΟΣЛОВНА ОКОЛНА СРЕДА

Правителствата и международната общност не успяха да защитят хората в региона от сушите и наводненията, които се изостриха в резултат на климатичните промени. В Сомалия сушите нарушиха правото на храна и вода и допринесоха за вътрешно и трансгранично разселване. Усилията на правителството да задели средства в бюджета за адаптиране към климатичните промени бяха подкопани от недостатъчното финансиране за борба с климатичните промени от страна на страните с високи доходи и високи емисии. В Мадагаскар, където много хора продължиха да бъдат разселени поради тежки суши, правителствените климатични стратегии не разполагаха с ефективни оценки за установяване на нуждите на разселените групи от населението. Тежка суша продължи да засяга и големи части от Намибия, като оказва неблагоприятно въздействие върху производството на селскостопански култури и поминъка в селските райони. Въпреки тези продължителни последици, властите в Намибия прекратиха програмата за помощ при суша за около 1,4 милиона души. В Южна Африка някои райони на Квазулу-Натал и провинциите Източен и Западен Кейп претърпяха екстремни наводнения, което доведе до загуба на човешки животи и унищожаване на домове, особено в неформалните селища. Като положителна стъпка президентът на Того прие закон за по-добро регулиране на последиците от изменението на климата.

На други места, влошаването на състоянието на околната среда продължи с бързи темпове. В Конго, правителството одобри разширяването на дейностите по проучване на нефтени находища в Националния парк „Конкуати-Дули“, като пренебрегна предупрежденията на неправителствени организации, че това решение поставя в опасност критично важни местообитания и заплашва прехраната на хиляди жители на парка. В Замбия 176 жители на град Чамбиши в провинция Копърбелт заведахо дело срещу минната компания Sino-Metals Leach Ltd след срутването на язовира за отпадъци през февруари, твърдейки, че той е изпуснал токсични отпадъци в реките Мвамбаша и Кафуе, въпреки че китайската компания майка заяви, че твърдението е „явно неоснователно“. Според съдебния иск са засегнати около 300 000 домакинства, които се прехранват от риболов, докато правителството е идентифицирало само 449 засегнати домакинства.

Правителствата трябва да предприемат незабавни мерки за защита на населението си от въздействията на климатичните промени и да засилят готовността си за екстремни метеорологични явления, включително чрез търсене на международна помощ и финансиране за климата от страна на държавите с по-високи доходи, особено от тези,

които носят най-голяма отговорност за климатичните промени, както и чрез въздържане от изграждането на нова инфраструктура за изкопаеми горива.

ПРАВО НА ИСТИНА, СПРАВЕДЛИВОСТ И ОБЕЗЩЕТИЕ

На жертвите и оцелелите от груби нарушения на правата на човека и престъпления по международното право прогължи да се отказва правото на истина, справедливост и обезщетение. В ДР Конго жертвите на шестдневната война в Кисангани през юни 2000 г. все още чакаха справедливост. В Есватини нямаше напредък в разследването на убийството през януари 2023 г. на адвокатка по правата на човека Тулани Масеко.

Усилията за постигане на правосъдие и отчетност често бяха подкопавани от властите. През март бившият държавен глава на Гвинея Муса Дадис Камара, осъден за престъпления срещу човечеството през 2024 г., получи президентско помилване, което застраши достъпа до правосъдие за жертвите на клането на стадиона в Конакри през 2009 г. През септември Буркина Фасо, Мали и Нигер обявиха намерението си да се оттеглят от Международния наказателен съд. Междувременно процесът по създаване на подкрепения от Африканския съюз Хибриден съд за Южен Судан остана в застой.

Бяха отбелязани и няколко положителни развития. През юни Специалният наказателен съд в ЦАР осъди шестима бивши членове на въоръжената група „Народен фронт за възвръщането на Централноафриканската република“ за престъпления срещу човечеството и военни престъпления. Четирима от тях обаче бяха съдени заочно. През юли Международният наказателен съд осъди бившите лидери на „Анти-балака“ Алфред Йекатом и Патрис-Егуард Нгаисона съответно на 15 и 12 години лишаване от свобода за военни престъпления и престъпления срещу човечеството, извършени през 2013 и 2014 г. в ЦАР. През септември, във връзка със Судан, Мисията за установяване на факти публикува втория си доклад. Това беше последвано през октомври месец от публикуването на първия доклад на Съвместната мисия за установяване на фактите на Африканската комисия за правата на човека и народите относно ситуацията в Судан. Също през октомври Международният наказателен съд осъди Али Мухамад Али Абг-Ал-Рахман, известен също като „Али Кушайб“, един от главните лидери на милицията „Джанджауиг“, за военни престъпления и престъпления срещу човечеството, извършени в Дарфур между август 2003 г. и март 2004 г. През същия месец Африканската комисия за правата на човека и народите установи, че ДРК носи отговорност за широко разпространени актове на сексуално насилие, включително изнасилвания, извършени през 2011 г. от членове на правителствените сили срещу повече от 50 жени на територията на Физи, Южно Киву.

Правителствата трябва да засилят усилията си за борба с безнаказаността, като провеждат бързи, задълбочени, независими, безпристрастни, ефективни и прозрачни разследвания на престъпления по международното право и други сериозни или тежки нарушения и злоупотреби с правата на човека, като изправят заподозрените извършители пред съда и осигурят на жертвите достъп до ефективни средства за правна защита.

СЪСТОЯНИЕТО

НА ПРАВАТА

НА ЧОВЕКА

В СВЕТА

ДЪРЖАВИ

БЪЛГАРИЯ

Република България

Неоснователни съдебни дела, политически натиск и несигурни условия на труд застрашаваха свободата на медиите. Гражданското общество се сблъска с враждебна среда, белязана от поредни опити за въвеждане на т.нар. „Закон за чуждестранните агенти“ и други репресивни законодателни мерки. Организацията съобщи за най-малко 24 случая на убийства на жени. Три египетски деца загинаха, след като им беше отказана спасителна помощ в близост до границата. Ромите и ЛГБТИ хората продължиха да бъдат обект на широко разпространена дискриминация. Появиха се масовите антикорупционни протести през декември доведоха до оставката на правителството.

КОНТЕКСТ

България продължи да изпитва недостиг на вода, горски пожари и неадекватна инфраструктура, което доведе до човешки жертви и тежки имуществени щети. Масовите антикорупционни протести през декември доведоха до оставката на правителството.

СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ

През юли Върховният касационен съд осъди медията „Медианул“ и разследващия журналист Борис Митов за клевета срещу съдия и им нареди да платят 43 000 лева (20 000 евро) обезщетение и съдебни разноски за статии, публикувани през 2018 г.

„Репортери без граници“ определи това като „ясен случай на стратегическо съдебно производство, насочено срещу участието на обществеността (SLAPP), имащо за цел да заглуши журналистите“.

През септември неправителствената организация „Media Freedom Rapid Response“ и други организации предупредиха, че съчетанието от политическа и икономическа намеса, заплахи, злонамерени съдебни дела и несигурни условия на труд заплашва независимата журналистика.

През октомври членове на управляващата коалиция внесоха законопроект, предвиждащ лишаване от свобода и глоби за журналисти, които разпространяват информация за „личния живот“ на дадено лице без неговото съгласие. Той позволяваше също така използването на специални средства за подслушване и наблюдение, обикновено запазени за тежки престъпления, за разследване на такива нарушения. След силна обществена реакция предложението беше оттеглено.

СВОБОДА НА СДРУЖАВАНЕ

Гражданските организации се сблъскаха с враждебна среда и честни очернящи кампании. 1 През февруари проруската партия „Възраждане“ внесе така наречения Закон за чуждестранните агенти за пети път в рамките на две години. Законът щеше да забрани на организациите с чуждестранно финансиране да извършват дейности в образователни и публични институции.

Нови парламентарни инициативи целяха създаването на комисия за разследване на лица и организации, получаващи помощ от фондациите на Джордж и Александър Сорос, като се твърдеше, че те създават условия, както за явно, така и за скрито влияние върху обществените, политическите и икономическите процеси в страната.

Предложенията бяха отхвърлени от Народното събрание, но неправителствените организации предупредиха, че подобни инициативи продължават да застрашават свободата на сдружаване и гражданското участие.

НАСИЛИЕ, ОСНОВАНО НА ПОЛА

Проблемът с насилието, основано на пола, продължи да се задълбочава и не бе отбелязан напредък по отношение на създаването на централизирана база данни за регистриране на такива случаи. През ноември Министерският съвет одобри създаването на Координационен механизъм за помощ и подкрепа на жертвите на домашно насилие.

През август съд в Пловдив освободи под гаранция мъж, който е подсъдим от 2023 г. за нападение с нож срещу 18-годишната си приятелка, в резултат на което тя получи

тежки наранявания. През октомври делото беше възобновено при закрити врата.

Организациите за правата на жените съобщиха за най-малко 24 убийства на жени вследствие на домашно насилие. Министерството на вътрешните работи потвърди устойчива възходяща тенденция в броя на сигнализираните случаи.

ПРАВА НА ДЕТЕТО

Омбудсманът и УНИЦЕФ-България съобщиха за случаи на насилие, включително побои и сексуално малтретиране на деца в интернати, като подчертаха неадекватния надзор от страна на властите. Констатациите разкриха дълбоки пропуски в системата за закрила на детето и липса на подвеждане под отговорност за извършителите. Въпреки многократните препоръки, правителството не прие ефективни мерки за мониторинг или рехабилитация.

ДИСКРИМИНАЦИЯ

Ромите продължиха да са обект на дискриминация във всички сфери на живота, включително жилищното настаняване, образованието, заетостта и здравеопазването. През април Комисарят по правата на човека на Съвета на Европа изрази загриженост относно принудителните изселвания на ромски семейства в столицата София, в резултат на което семействата спяха в палатки в продължение на месеци без адекватна алтернатива.¹

ПРАВА НА ЛГБТИ ХОРА

През февруари Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността заяви, че България не е предприела стъпки за борба с дискриминацията срещу ЛГБТИ лица, включително разработване на национална стратегия за справяне с нетолерантността към общността. Проектоможденията в Закона за закрила на детето, предлагащи забрана на достъпа до и разпространението на информация, свързана с половата идентичност и изразяване, все още не бяха приети през декември. Граждански организации предупредиха, че предложението допълнително маргинализира ЛГБТИ

младежите и педагозите, а комисарят по правата на човека на Съвета на Европа припомни, че Европейският съд по правата на човека вече е постановил, че подобно законодателство е „вредно и несъвместимо с принципите на равенство, плурализъм и толерантност“.

ПРАВА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

През февруари Омбудсманът предупреди, че намаленото финансиране и капациетет на социалните служби заплашват да оставят хората с увреждания без необходимата грижа у дома.

През април Окръжният съд в Стара Загора установи, че жена с психосоциални увреждания е била подложена на принудително настаняване в психиатрично заведение и други мерки, нарушаващи нейното достойнство и автономия, и ѝ присъди 15 000 лв. (7 000 евро) като обезщетение. Правозащитни организации и групи приветстваха това „историческо“ решение.

ЖЕСТОКО, НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

През юни властите откриха два частни дома за възрастни хора в Стара Загора, които работеха незаконно и където хората бяха връзвани, упоявани и твържани в нечовешки условия. Медиите ги нарекоха „кюци на ужасите“, което предизвика редица разследвания на системните пропуски в системите за социални грижи и инспекция. Омбудсманът призова за реформи и по-добър мониторинг на частните домове за възрастни хора, като критикува сериозното пренебрегване и експлоатацията на възрастни хора.

ПРАВА НА БЕЖАНЦИ И МИГРАНТИ

През януари три деца с египетско гражданство загинаха, след като им беше отказана спасителна помощ близо до турската граница. Случаят поднови вниманието към предполагаемите връщания и липсата на отчетност на граничната полиция. Правозащитни групи призоваха за независими разследвания и спазване на законодателството на ЕС, свързано с предоставянето на убежище.

ПРАВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

През февруари Европейският комитет по социални права констатира, че българският план за ваксиниране срещу Ковид-19 през 2020 г., който не приоритизираше възрастните и хронично болните хора, нарушава правото на здравеопазване и правото да не бъдеш дискриминиран по смисъла на Европейската социална харта.

ПРАВО НА ПИТЕЙНА ВОДА

През август няколко региона бяха засегнати от недостиг на вода, което остави жителите с по-малко от три часа течеща вода на ден. Екологични организации изразиха сериозна загриженост относно слабото прилагане на екологичните стандарти на ЕС и липсата на прозрачност в политиките за управление на риска.

1. „България: Захарна фабрика – хронология на една несправедливост“, 27 юни 1

СЪСТОЯНИЕТО НА

ПРАВАТА НА ЧОВЕКА В СВЕТА

АПРИЛ 2026

Може да изглежда, че през изминалата година сме станали свидетели на същите нарушения на правата на човека. Авторитарните практики се засилиха в целия свят. Реториката срещу правата и дискриминацията срещу уязвимите групи са в подем. Ще бъдат ли отстранени съществуващите защитни механизми за правата на човека?

В изданието от 2026 г. на годишния доклад на Амнести Интернешънъл – „Състоянието на правата на човека в света“ – се прави оценка на националните, регионалните и глобалните тенденции по широк спектър от теми, свързани с правата на човека. Докладът подчертава как държавите подкопават международната система, основана на правила, като по този начин пречат на разрешаването на проблеми, засягащи живота на милиони хора. Докладът също така идентифицира тенденции по отношение на въоръжените конфликти, репресиите срещу дисидентите, дискриминацията, икономическата и климатичната несправедливост, внезапното спиране на хуманитарната помощ и злоупотребата с технологии. Много от тези тенденции представляват пречки, които рискуват да продължат и след 2026 г.

Докладът документира проблемите в областта на правата на човека през 2025 г. в 144 държави, като свързва глобални и регионални въпроси и поглежда към бъдещето. Той включва призови за действие от страна на правителствата и други заинтересовани страни за подобряване на живота на хората. Той е задължително четиво за правителствени лидери, политици, защитници, активисти и всеки, който се интересува от правата на човека.

[amnesty.org](https://www.amnesty.org)

AMNESTY
INTERNATIONAL

